

אמר רבא דרבי יוחנן - רבא דרבי יוחנן

שנו

ויקרא בא אמר

אונקלוס

← בא ויאמר יהוה אל משה אמר אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם

א ואמר יי משה אמר לכהנים בני אהרן ותימר להון על מית

לקט בהיר

רש"י

(א) פירש"י כימות שתי אמירות הללו למה עכ"ל פי כשאר מקומות דכתיב דבר ואמרת אין קושיא ואין הכרח לדרוש שפירושו דבר אליהם בכלל ואמרת כן וכן נפרט, הגם שנמקום שיש לדרוש דרשין אפילו כשנאמר דבר ואמרת, משום דסוף סוף מיותר הוא לומר דבר, משא"כ ב'

(ח) אמור אל הכהנים. אמור ואמרת"י, להזכיר גדולים" על הקטנים (וכמות ק"ח): בני אהרן. יכול חללים" חלמוד לומר הכהנים (ח"ט): בני אהרן. אף בעלי מומין במשמע (ח"ט): בני אהרן. ו' ולא נזכר

פעמים אמירה אין לו פירושו, אם לא שחאמר, אמור אהי משה אל הכהנים, ומה חאמר להם, ואמרת אהי כל כהן, כלומר חזירי אחס (אח הכהנים) אליהם על הכהנים הקטנים (רא"ם), ואמר שביארנו שכהנים קטנים למדנו מואמרת היחידה שוב נשאר בני אהרן לדרוש כדלקמן, לזה הקדים רבינו לפרש חיבת ואמרת הגם שהוא מאוחר בכחוב (מ"ל), ופון מזה, אין כאן שום קושיא, שדרוש זה יולא מנ' חיבות אמור ואמרת, ומיבת אמור מוקדם הוא בכחוב מתיבת בני אהרן: (ב) פלוגתא יש בזה, גדולי הפוסקים (רמב"ם רמב"ן סמ"ג) אמרו שפירושו דלא לטמאניהו בידים או בזויו, וכן נראה דעת רש"י, אבל לאפרשיניהו אם הם עושין מעלמס אינו מלווה מן החורה, ובג' מקומות רמזה זאת החורה, כאן, בשב"ל, ובדס, ומו"ל למדו שכן הוא בכל איסורין שכתורה שאסור לספות להו בידים, אבל מה שצריך לאפרשיניהו ב"ד או אצוי הוא מדרבנן, ויש חולקין בדבר (מ"ל): (ג) פירוש דברי רבינו בג' מאמרים הללו הם עז"ה: חיבת כהנים מן הסתם פירושו כהנים ותמימין, אבל בעת הצורך יוכל להעמיס בחובו גם בעלי מומין (לא חללים), כלומר אין החיבה אמר למעט דוקא, ומיבת בני אהרן הוא להפך מן הסתם כולל כל בני אהרן בין בעלי מומין ובין פסולין שכולם בני אהרן נינהו, אבל אינו מכריח לרבותם, ואדרבה יכול להיות פירושו בדומה לאהרן שהוא היה כשר וחמים בלי מום, לזה אם היה רצון הכחוב לאסור לטמאות גם לפסולים היה אומר רק בני אהרן, ולהפך אם היה רצונו להחיר לבעלי מומין היה אומר אמור אל הכהנים, ובאשר הוא גם בא הכהנים למעט חללים שהם אינם כהנים, אבל לא בא למעט בעלי מומין שעל זה אהני מה שהוסיף לומר בני אהרן, ובה מדוייק לשון רש"י כפתור ופרת, שלא אמר יכול למעט בעלי מומין ח"ל בני אהרן כמו שאמר יכול חללים ח"ל הכהנים, שאין הכהנים ממעט בעלי מומין ואין בני אהרן מרבה אחס, רק דוקא כאן במה שלפנינו שיש לנו ריבוי ומיעוט, כלומר יכולים אנו להעמיס הריבוי בבעלי מומין שהרי בני אהרן אף בעלי מומין במשמע ואינו שולל (רא"ם), ועיין עוד מזה ברש"י פ' ויקרא (א' ה') מה שפירשנו שם: (ד) אחר כל מה שאמרנו בזה הקודם יכול היה לומר בית אהרן או זרע אהרן, ובפרט

אור החיים

(כא) ויאמר ה' וגו'. לריך לדעת למה שינה מסדר הרגיל לומר בכל התורה דבר אל וגו'. עוד למה הקדים החואר למתואר שהיה לריך לומר בני אהרן הכהנים"י. ודרשות שדרשו חז"ל (ת"כ) במקומן עומדים הגם שידבר בסדר זה. ויתבאר על דרך מה שאמרנו ז"ל (תנחומא) וזה לשונם אמר הקב"ה למשה אין נאה ליואל ונכנס לפני להסתכל במת וכו' ע"כ, והוא אומרנו אמור לשון מעלה, אל הכהנים פירוש לזכר שחס כהנים משרתי פני מלך, ומה היא המעלה

אור בהיר

שלא יעמאו לנפש אדם כמאמרם ז"ל שאין נאה ליואל ונכנס וכו'. ומעטם זה הקדים החואר למתואר להסמיך המעלה לזכר היוחס כהנים מה שלא היה נשמע כן אם היה אומר אמור אל בני אהרן?:

ואמרת אליהם לנפש וגו'. לריך לדעת למה כפל לומר ואמרת. ורז"ל אמרו (ת"כ), כימות קי"ד: כמה דרשות, ועוד יש לאלוה מילין והוא על דרך מה שכתב הרמב"ם פרק ג' מהלכות אבל וזה לשונו המעמא את הכהן אם היו שניהם מזידיים

(א) ששורת הדיבור הוא לומר קודם שם האדם המתואר ואחר כך במה הוא מתואר. (ב) שהמעלה אינו בא מכת שהם בני אהרן,

ויקרא בא אמר

R. Simon שנה

אור החיים

1

הכהן לוקח וזה המעמא עובר משום ולפני עור וגו', ואם היה הכהן שונג והמעמא מזיד כרי זה שמעמאו לוקח ע"כ. וקשה מנין לו להרמב"ם לחייב המעמא מלקוח, והרב המגיד ומהרי"ק לא אמרו כאן דבר, כי אם הלחם משנה אשר הוא כתב וזה לשונו בהלכות כלאים כתב רבינו כיוולא בזה שהמלביש כלאים לחצרו אם היה הלובש שונג המלביש לוקח, ותמכ עליו הכסף משנה"י) וכתב שאל זה הר"ש מהר"ש ולא זכינו לחשובה וכו', ואפשר לומר דמשמע ליה לרבינו דמדאמרינן בפרק ג' מיינס (ניזר מ"ד), דגלי קרא בניזר שלא עשה המעמא כנעמא מדכתיב (ועמאי) ראש זרו משמע דבעלמא עבדינן המעמא כנעמא, ולכך כתב רבינו בפרק ה' מהלכות ניזירות שאם היה הניזר שונג וזה שטמאו מזיד אינו לוקח ע"כ, דברי הרב אינם נראים, דקשה ה' למה לא יהיה הניזר בנין אב לכל החורה כולה דלא אמרינן המעמא כנעמא"י) וכו' וכן על זה הדרך. ועוד הכוא דמיר שהולך הכחוב למעט המעמא אמרו שם בגמרא בפירוש שהולך הכחוב למעט משום שהייתו דן קל וחומר מתגלחת שחייב דכא חומר בטומאה מתגלחת חלמוד לומר ועמא ראש וגו' ע"כ, אם כן זולת הקל וחומר לא היה לריך למעט"י, ואדרבא תגדל מדורת הקושיא לרמב"ם מהכוא דפרק ג' מיינס. והנכון בעיני שטעמו של רמב"ם הוא מאוחה שאמרו במסכת ניזר דף מ"ד וזה לשונם ומה עומאה וכו' לא עשה צה מעמא כמיטמא תגלחת לא כל שכן שלא עשה תגלחת מתגלחת אמר קרא תער לא יעבור קרי ביה לא יעבור הוא ולא יעבור לאחר עד כאן, ופירש"י לא יעבור לו אחר ע"כ, פירוש אזכרה לאחר שלא

אור בהיר

אלא רק משום שהם כהנים משרתי אל. (ג) מנין לו זה. (ד) הוא בעלמא. (ה) וכו' יש לו מיעוט על זה בחמ"י. והלחם משנה בעלמא הקשה קושי"ו על עלמא. (ו) וזה פשוט שאם אין לנו רמז לחייב מהיכי מימי יהיה חייב, ונקושימינו, ונקושימי המפרשים על הרמב"ם ז"ל, אלא מהגמרא תגדל הקושיא שראינו שהגמרא הק' גם כן בספרא זו, שאם אין קי"ו פשוט הוא שאינו חייב. (ז) כלומר הפירוש שפי' רש"י ז"ל על הגמרא לא יעבור לאחר לא יעבור ליה אחר, זה פשוט, ומוכרח שזה כוונת הש"ס, שמתה על עלמך, וכי הניזר אסור במלאכה לגלח שער של איש פשוט. (ח) פי' היה לריך להיות בניז"ד, והנה עתה לא כן הוא, והיך דרשין אי"כ לא יעבור. (ט) והגם שכתב בלא יו"ד אין קפידא, וכאילו כתב בניז"ד. (י) כאילו מלוה אל המער ואמר תער זה לא יעבור על ראשו. (יא) וזה אינו כמו במקום אחר, כגון אל תקרא הליכות אלא הלכות, שקרינן ממש כן, אלא פי' קרי ביה כיון ביה. (יב) מדבר ומלוה על הבגד, כגד זה של שטענו לא יעלה. (יג) במירי"ק תחת היו"ד, שפי' לא יהיה נעשה טמא, ולא אמר יטמא את

לְנֶפֶשׁ לְאִישׁוֹתָא בְּעַמּוּי: בַּי אִם - קָא יִסְתָּאב בְּעַמּוּי: בַּ אֱלֹהִין

לקט בהיר

רש"י

כאן שאינו במקומו לומר בני אהרן, שאין המדובר מבני ממש, לזה הגם שכלל התורה אין הלשון זכר ממש נשים, וידענו שלענין לא תעשה מחוייבים הם כזכרים, שאני הכא דמעטן קרא, ואין עליהן איסור טומאת מת, ועוד שהכתוב

אומר טעם למצוה זו באומרו קדושים יהיו וגו' כי את אשי ה' וגו' הם מקריבים, ונשים לאו בני הקרבה נינהו (צל"ד): (ה) ר"ל בעמיו אין פירושו בעמיו של כהן, שזה אין לו שחר, אלא בעמיו של מת, וכל עוד שקורא ועוין אותו, כלומר שומעים קולו נקרא בעמיו ואינו מת מצוה, ומדחור הכתוב להשמיענו מת מצוה ככהן גדול נשמע שגם חיוב ומצוה יש לכהן להעסק במת מצוה, שאם רק להחיר מיותר היתר של כהן הדיוט, אם כהן גדול מותר כ"ש כהן הדיוט (מ"ל): (ו) אין זה פשוטו של מקרא, פשוטו הוא הקדמה וכלל על כל הקרובים, ואח"כ מנה הכתוב מי הוא הנקרא שחרו, ולזה לא אמר הכתוב ולאמו בוא"ו, אבל מאחר שמיותר הוא, וכי לא ידעין שכל אלו קרובים הם, גם לא אמר כל שחרו, ועוד מדהתנה ואמר הקרוב אליו, וכי יש שחר שאינו קרוב, ודאי שכוונת הכתוב לרבות עוד שחר שלא נכתב, והיא אשתו, ונקרובה זו לר"ך להתנות הקרוב אליו שלא בכל פעם היא קרובה, וצא למעט ארוסתו כדאיתא בח"כ, והוא הפך מתיבת הקרובה דתמיב גבי אחותו שמשם אדרבה מרביין ארוסה, שפי' ארוסה שקבלה קידושה ועדיין לא נכנסה לחופה והיא צביה אציה, לזה לגבי בעלה ממעטיין לה שעדיין לא נתקברה אצלו, ולגבי אחיה מרביין לה שעדיין לא נתרחקה ממנו שהיא צביה אציה ואציו, ואין קושיא למה אמר הכתוב "הקרוב" בלשון זכר, כי הלא אמרנו שאין זה פשוטו של מקרא, ועל פי פשוטו פירושו כל שחר ושחר, ושאר לשון זכר הוא (ג"א), ולזה קרא אותו הר"מ במו"ל "מדברי סופרים", כי דבר שלא נכתב בפירוש רק חז"ל למדו אותו מן המקרא דרכו לומר עליו מדברי סופרים ז"ל הוציאוהו מן הכתוב (מ"ל), ועיין פ"י כלי יקר שמתוך (ואמר שהוא פשוטו) למה הוציא הכתוב אשתו בלשון שחר, ולמה אמר לשון זכר, ולמה הקדימה לאציו ולאמו, ופי' דבריהם ז"ל שאמרו אין שחרו אלא אשתו, אין שחרו זו אלא אשתו (רא"ם), וכן הוא בכל מקום בדברי חז"ל או רש"י כשאמרו דרך שלילה "אין זו אלא" פירושו שכלל מכה ההכרת אי אפשר לפרשו רק בדרך זה, ולא היה נכון לומר שחרו זו אשתו, שהיה משמע שכן פירושו, ואין זה אמת, ואל יקשה לך למה לפסוק זה בכלל, הלא אמר לקמן לא יעמא בעל בעמיו להחלו, ופירשונו בו שלא יעמא לאשתו פסולה, א"כ ממילא נשמע שלאשתו כשרה יכול הוא לטמא, אין זו קושיא, ראשית בין כאן ובין שם אין זה פשוטו (ועיין שם) ותוך מזה, משם לא נשמע רק שמותו, ומכאן נשמע שמצוה וחייב יש, שגמר אומר לה יעמא שפירושו מצוה, ושיך על כל המזכר כדלקמן (צל"ד):

אור החיים

פסקי רמב"ם על נכון. וצוה נצוה ליישב דקדוק הכתוב שכלל לומר אמור ואמרת, כי לזכר שזוהי ה' לכהנים גם לאחרים על עומאתם, כנגד הכהנים אמר אמור אל הכהנים, וכנגד אזכרת אחרים שלא יעמאו אמר ואמרת אליהם. ואולי שתיבת אליהם חוזרת לישראל המצוים בכל המצוות, והמלא שאמר בסוף ענין זה (פסוק כ"ד) וידבר משה אל אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל הרי שהניוו

אור בהיר

עלמו בשו"א תחת היו"ד, משא"כ בטומאת נזיר אמר על נפש מת לא "יבא" בנינו למזר. (יד) פי' הגם שלא נזכר בפרשה ישראל, כוונתו על אותם שהמורה נימנה להם. (טז) שאל"כ למה אמר לישראל, והוא לא נצטוו, ואם כפרש"י להזהיר בני"ד, הלא כל המצוות כן הוא, ומה נשנתה. (טז) ולא אמר למת. (יז) שהנפש חלוי בו.

אור החיים

בפרק ג' מהלכות אבל חז"ל אחד המת ואחד שחר בעומאות הפורשות מן המת שנאמר לנפש עכ"ל, והקשו עליו מדתניא בתורה כהנים וזה לשונם אין לי אלא המת מנין לרבות הדם תלמוד לומר לנפש, מנין לרבות כל העומאות הפורשות מן המת תלמוד לומר ואמרת אליהם לרבות וכו' ע"כ. ותירץ הכסף משנה שסובר רמב"ם שמתניבת לנפש למדין הכל ששקולים הסי"י וקרא לא לר"ך אלא אסמכתא ע"כ. ואין דברי הכסף משנה נראים, כי מנין לו לרמב"ם לזנות בנין חדש שלא כדברי הברייתא. אכן הנכון הוא כי רמב"ם ז"ל ברייתא אחרת הוא שראה והנה היא כתובה בפסיקתא, וזה לשונם אמור ואמרת להזכיר גדולים על הקטנים, לנפש לא יעמא להציא רביעית דם שחלא מן המת שהוא בלא יעמא עכ"ל, והוצאה ברייתא זו ביצמות (ק"י.ד.י). ולפי ברייתא זו תחייב לומר שגם שחר עומאות הפורשות מן המת מתרבות מן לנפש שהרי דורש כפל ואמרת להזכיר גדולים על הקטנים, והדבר פשוט אלני שנעלמה ברייתא זו מעיני הכסף משנה, והראיה שכתב הרב בפרק הנזכר דין י"ב וזה לשונו כהן קטן וכו' הגדולים וכו' כפירש"י אמור ואמרת וגו' עד כאן, הנה ממה שמוכיח דין זה מדברי רש"י ולא מדברי הברייתא אחרת יודע שלא ידע הברייתא, ונשאר ליישב מנין להם לדרוש מתיבת לנפש רביעית דם וכו', ודלמא הו"ך לומר לנפש להודיע שאינו מזכיר אלא על עומאת מת ולא על שחר עומאות, ויש לומר שיהיה לו לומר למת לא יעמא ומאומרו לנפש דרשו רביעית דם וכל שיש בו

אור בהיר

נפש. אבל טמאי מת אינם בכלל זה"י): לא יעמא. אמר לשון יחיד הגם שהתחיל לדבר בלשון רבים הכהנים אליהם. לסדרת פנא שדרש כפל ואמרת להזכיר גדולים על הקטנים מעתה אין לנו מקום אזכרה למעמא שלא יעמא (לכהנ"י) לזה אמר לשון יחיד ואמירה לרבים לומר שאזכרת רבים על היחיד הלא למדת אזכרה למעמא. עוד נראה שחש הכתוב לומר לא יעמאו שלא תצא הסבירה לטעות שלא הקפיד הכתוב אלא על עומאת כללות הכהנים, כי דבר זה אינו אלא חוקה"י) ואין לנו אלא מה שצא בפירוש, אבל כהן יחיד לא יקפיד עליו ת"ל יעמא לשון יחיד. עוד לזכר שזוהי ה' לכהנים איסור יין ושכר (לעיל י"ג) ושם גילה הכתוב שטעם האיסור הוא לבל יעבדו עבודה הקדוש שתוי יין, ואם כן שלא בזמן משמרתם או שלא בזמן עבודה יכולין לשחות יין ושכר, ואם כן תצא הסבירה לומר שילמוד סתום מהמפורש לדון בטעם איסור עומאת שהוא מהטעם עצמו שנאסרה שתיית יין ושכר נאסרה עומאת כדי שיהיה ראוי לעבודה לזה נתחכם ה' ודובר לשון יחיד לא יעמא לומר שאפי' אחד מהכהנים הוא עומד באיסור זה, וממולא דבר אחר למד שלא מטעם ציטול עבודה כי אין עבודה ציטול מהעדר כהן אחד, אלא ודאי שאיסור עומאת כהן היא חובה גבירה ואפי' מי שמסרתו בזה לזמן רחוק"י) אעפ"כ הוא באיסור זה, ומטעם האמור בדברי"ם ז"ל (תנחומא) וכתבנוהו למעלה"י):

ב. כי אם לשאר וגו"י). תניא בתורה כהנים וזה

(יד) פי' שאין תיבת לנפש אמר לרבות דוקא דם, ומרביין הכל. (טז) גם רש"י זכרנו לזכרה מביאו. יש מקשים כי פסיקתא זו היא מדרש לקח טוב והרמב"ם לא ראהו, ואינו רואה שום קושיא, כי לו יהיה כן, הלא בדברנו לא נאמר שראה הפסיקתא אלא ראה ברייתא הובא בפסיקתא, ואם לא ראהו בפסיקתא ראהו ביצמות. (טז) ואם כן אין לדרוש מואמרת אליהם שחר עומאות כח"כ. ושמעמי לאמר שדפוס ממושטט הטעמו להמחבר ז"ל בכסף משנה מה: בפר"ש אמור וכו' אבל בכסף משנה שלפנינו הוא: בפי' מרש אמור וכו', כלומר נתקן רגל שמאל של הח"מ ועשה ממנו ר"ש, ואם כן נוכל לומר שדעת הכסף משנה גם כן מזד ההכרת ללמוד שחר עומאות מן לנפש, אלא שביא כאן התורה כהנים ואמר עליו שהוא אסמכתא כדי להשוותו עם ברייתא דיצמות. (כא) פי' מותר לכהן ליעמא מאדם חי שנטמא מת. (כב) כמו שאמרנו לשיטת הרמב"ם זכרנו לזכרה, שאם הבהן שוגג זה שנטמאו לוקה, והגם שאמרנו שדין זה יא' לו להרמב"ם מלשון הכתוב שאמר יעמא צמיר"ק תחת היו"ד, אין זה מספיק, שאם יאמר הכתוב לנפש לא יעמאו" היינו אומרים שחזר על הקטנים שהגדולים מזהירים עליהם. (כג) שהלא גם שלא בשעת עבודה אסור בני טעם. (כד) ויכול ליתור עד אז. (כה) שאין נאה להם וכו'. (כו) הקדמה הוא מיותרת, שאנו יודעים שאציו ואמו וכו' שארים וקרובים הם, ודי לומר כי אם לאציו וגו'.

דברים יח שפטים רכב

ההם: לא ימצא בך מעביר בנך
 ובהו באש קסם קסמים מעונן
 ומנחש ומכשף: ותבר חבר ושאל
 אוב וידעני ודרש אלהתים: כי
 תועבת יהוה פלעשה אלה ובגלל
 התועבת האלה יהוה אלהיך מוריש
 אותם מפניך: תמים תהיה עם יהוה →

לקט בהיר

לעשות. (י) אבל אחר למד להבין ולהורות* (ספרי - שם פ"ה) כלומר להבין מעשיהם (כמה הם מקולקלים ולהורות לבניך לא תעשה כך וכך שזה* הוא חוק הגויים: (י) מעביר בנו ובהו באש. הוא עבודה המולך עושה מדורות אש מכאן ומכאן ומעבירי (י) זין שחיהם (ספרי - סוכה ס"ד): קסם קסמים. אחיהו קוסם האוחז את מקלו ואומר (י) אם אלך אם לא אלך, וכן הוא אומר (הושע ד' י"ג) עמי בעלו ישאל ומקלו יגיד לו (ספרי): מעונן. רבי עקיבא אומר אלו נוחתי עונות שאומרים עונה פלוני יפה להחליט (י) והכמים אומרים אלו אחושי העיניים (י) (ספרי - סוכה ס"ה): מנחש. פתו נפלה מפיו לבי הפסוק דרך (י) מקלו נפל מידו (ספרי - יח) וחבר חבר. שמלך נחשים או עקרבים* או שאר חיות למקום אחד (ספרי - ספרי): ושואל אוב. זה מכשפות ששמו פיתום ומדבר משחוי (י) (ספרי - ספרי) מעלה* את המת צבות* השחי שלו: וידעני. מכנים עלם חיה ששמה ידוע (י) לתך פיו ומדבר העלם על ידי מכשפות (ספרי - ספרי): ודורש אל המתים. כגון המעלה בזכרות* (י) והנשאל בגלגולת (ספרי): (י) כל עושה אלה. עושה כל אלה לא נאמר אלא כל עושה אלה (י) אפילו אחת מהן (ספרי - מכות כ"ד): (י) תמים תהיה עם ה' אלהיך. התהלך עמו בתמימות ותלפס לו ולא תחקור אחר העתידות שיעני נסתות* לזרות. ש"ו הוא עבדה של יום. * עקרבים. * ומעלה מבית. * מוכר.

אונקלוס

האנון: י קא ישתכח בך מעבר
 ברה וברתה בנורא קסם קסמין
 מענן ומנחש ותרש: י ורשין רשון
 ושאל ברין וזכורו ותבע מן
 מתני יב אדי מרחק יי קל דיעבר
 אלין ובריל תועבתא האלין יי
 אלקה מתרד יתהון מקרסד:
 י שלים תדי בריתא ריי

רש"י

לעשות. (י) אבל אחר למד להבין ולהורות* (ספרי - שם פ"ה) כלומר להבין מעשיהם (כמה הם מקולקלים ולהורות לבניך לא תעשה כך וכך שזה* הוא חוק הגויים: (י) מעביר בנו ובהו באש. הוא עבודה המולך עושה מדורות אש מכאן ומכאן ומעבירי (י) זין שחיהם (ספרי - סוכה ס"ד): קסם קסמים. אחיהו קוסם האוחז את מקלו ואומר (י) אם אלך אם לא אלך, וכן הוא אומר (הושע ד' י"ג) עמי בעלו ישאל ומקלו יגיד לו (ספרי): מעונן. רבי עקיבא אומר אלו נוחתי עונות שאומרים עונה פלוני יפה להחליט (י) והכמים אומרים אלו אחושי העיניים (י) (ספרי - סוכה ס"ה): מנחש. פתו נפלה מפיו לבי הפסוק דרך (י) מקלו נפל מידו (ספרי - יח) וחבר חבר. שמלך נחשים או עקרבים* או שאר חיות למקום אחד (ספרי - ספרי): ושואל אוב. זה מכשפות ששמו פיתום ומדבר משחוי (י) (ספרי - ספרי) מעלה* את המת צבות* השחי שלו: וידעני. מכנים עלם חיה ששמה ידוע (י) לתך פיו ומדבר העלם על ידי מכשפות (ספרי - ספרי): ודורש אל המתים. כגון המעלה בזכרות* (י) והנשאל בגלגולת (ספרי): (י) כל עושה אלה. עושה כל אלה לא נאמר אלא כל עושה אלה (י) אפילו אחת מהן (ספרי - מכות כ"ד): (י) תמים תהיה עם ה' אלהיך. התהלך עמו בתמימות ותלפס לו ולא תחקור אחר העתידות שיעני נסתות* לזרות. ש"ו הוא עבדה של יום. * עקרבים. * ומעלה מבית. * מוכר.

אונקלוס

בה יתרי יי אלקה סבל שבטיך
 קמקם קשמשא בשמא ריי הוא
 ובגודו קל יומיא: י וארי ייתי
 קואה מתרא מקרויה סבל
 ישאל רי הוא רד תמן וייתי
 בכל רעות נפשה לאתרא רי
 יתרי יי: י וישמש בשמא ריי
 אלקה בכל אחודי קואי
 רמשמשיין תמן בצלו קרם יי:
 ח חלק קחלק יי קלון בר
 ממפתא רייתי בשבתא רבן
 אתקינו אבהתא: ט ארי את עלל
 לארעא ריי אלקה יהב קל קא
 תירף למעבר בפעות עממא

רש"י

לאק"י ארבעה, תמן לו הרי תמשה (ספרי): (כ) לעמוד לשרת. מכאן שאין שירות אלא מעומד (ספרי - סוכה י"ח): (י) וכי יבא הלוי. יכול צבן לוי ודאי הכתוב מדבר תלמוד לומר ושרת ילאו לויים שאין ראויין לשרות (ספרי): ובא בכל אות נפשו וגו' (י) (י) ושרת. לימד על הכהן שצא ומקריב קרבנות נדבחו או חזבהו (י) ואפילו במשמר שאינו שלו (ספרי - ב"ק ק"ט), דבר אחר עוד לימד על הכהנים הבאים לרגל* שמקריבין (במשמר) ועוזדין בקרבנות הבאות מחמת הרגל כגון מוספי הרגל, ואע"פ שאין המשמר שלהם (ספרי - סוכה י"ח): (ח) חלק כחלק יאכלו. מלמד שחולקין צעורות ובצער שיערי העושות יכול אף בדברים הבאים שלא מחמת הרגל כגון תמידים ומוספי שבת ונדריים ונדבות (י) תלמוד לומר לנד ממכריו על האצות חוץ ממה שמכרו האצות צימי דוד ושמואל (י) שנקבעו המשמרות (הענין כ"ז) ומכרו זה לזה עול אחי שבתך ואני אעול שבתך (ספרי - סוכה י"ז): (ט) לא תלמד שיעני נסתות * מוכר.

דברים יח שפטים רכא

בחר יהוה אלהיך מכל שבטיך לעמוד
 לשרת בשם יהוה הוא ובניו כל
 הימים: ס רביע י וכי יבא הלוי מאחד
 שעריך מכל ישראל אשר הוא גר
 שם ובא בכל אות נפשו אלהמקום
 אשר יבחר יהוה: י ושרת בשם יהוה
 אלהיו בכל אחיו הלויים העמרים שם
 לפני יהוה: ח חלק כחלק יאכלו לבר
 ממכריו עלהאבות: ס כ כי אתה בא
 אלהארץ אשר יהוה אלהיך נתן לך
 לאתלמד לעשות פתועבת הגוים

לקט בהיר

לעשות מלשון גט מעושה) את בעליהן ואמרות לו קום עשה מצוה חדשה אשר עד תמשי היה פטור ובתמשי הוא חייב, וזו ראשית הגז דמתיב בהו אף: (יח) אף הוא שם כולל ויש במשמעו רבים ומיעוט רבים שנים (מהרש"ל): (יט) פי' כל עבודות אשר הכהן חייב צבן דוקא מעומד: (כ) רעוט לומר שזה מקושר לפסוק שלאחריו שאין כוונת הכתוב שיכול לצא בכל אות נפשו, פשוט שכן הוא כל ישראל יכולים ומצוה להם לצא בכל אות נפשם, אלא וצא ושרת בכל אות נפשו: (כא) ואין כהני המשמרה יכולים לעבד עליו, והוא צעלמו טעל הבשר והעור ותוה ושוק, והו דמקומו של דרך הראשון שאינו מתאים אליו חלק כחלק יאכלו שהרי הוא נוטל הכל ואין כאן חלוקה, ודרך השני נלד לא די שלא היל"ל "ובא" בכל אות נפשו אלא ושרת בכל אות נפשו שלא מחמת תאוה הוא צא שמתוויב לצא ברגל ככל ישראל (מ"ל), גם נוכל לומר שאין סחירה ו' הדרכים ישנם בכתוב בפעם אחד עו"ה, וצא בכל אות נפשו וגו' ושרת בשם ה' זה המצוה קרבנות עלמו, ושרת בשם ה' ככל אחיו הלויים וגו' חלק כחלק וגו' זה ברגל, ולזה אמר רבינו בלשון דבר אחר "עוד" לימד (לברש): (כב) מדרים ונדבות קסם, אבל בשלמי תגינה ועולות ראה משמרים כל הכהנים וחולקים בחזה ושוק ובעורות, וכן להם הפנים אם תל שנת ברגל כדאיתא בספרי ובסוכה: (כג) דמתיב (דה"א ע' כ"ב) המה יסד דוד ושמואל הרואה, שחלקו את הכהנים והלויים לכ"ד משפחות וכל משפחה עבד ב' שבעות בשנה החמיל בשנת וגומר בשנת הבאה, וזו נקרא מכירה כלומר חליפין, אבל לא חלקו רק אותן עבודות ששן בכל שבע לא המועדות וקרבנות הכהנים עלמין:

רכג דברים יח שפטים

אונקלוס

אלהיה: חמישי יי כי | הגוים האלה אשר אתה יורש אותם אלמעננים ואל קסמים ישמעו ואתה לא כן נתן לה יהוה אלהיה: טו נביא מקרבך מאחיה

לקט בהיר

רשי"י

אלה: (לה) לשון הספרי: כשאתה חס חלקך עם ה' אלקיך עכ"ל מזה משמע שכל מה שאמר רבינו עד כאן לא מן חיצת תמים, ואת"כ אמר הכתוב תהיה עם ה' "אלהיך" שהוא יהיה אלקיך א"כ אתה עמו ונמלטו: (לו) כן הוא הנירסא בדפוס הראשון, וכן היה לפני המפרשים הראשונים, ופירושו שרבינו מפרס את הכתוב במכוון גם אמר הקב"ה במקום ה' אלקיך שכאשר הוא עם משמע לך לא כן נתן כאשר נתן לכעננים בעבור שהוא אלקיך, וזה אינו שהוא לא נתן הכישוף והקסם לשום בריה, אלא פירושו שמה שנתן לך לדעת עמידות לא נתנו לך כן באופן שהגוים עושים (ד"ד), אבל אין זו אזהרה על הכישוף לומר לא נתן לך רשות לפשות כן, שהרי תיבת נתן עבר הוא שנתן כבר ואם עתה הוא מזהו למה אמר שכבר נתן (ג"א): (לז) זה פ"י פסוק הסמוך המוזכר לכאן לא כן וגו' אלא נביא מקרבך וגו', והענין הוא שאם יאמר ישראל אמת שאין לנו לריכיש לידע עמידות לתקן דבר מקודם שהצטט בה' חסד יסובבנו ולא יאונה אליו כל רע, אבל סוף כל סוף הם הגוים במדרגה גבוה ממנו שהם יודעים עמידות ע"י כישוף הנאסרה עלינו, לזה אמר שאקים לכם נביא ואורים ותומים (ארה"ח), וכן הוא בספרי, אלא שהעמידו כל דרשתי על פסוק זה גלי פסוק הסמוך, ח"ל, שמה חאמר, להם יש במה לשאול ולי אין לי ח"ל ואמה לא כן נתן לך ה' אלקיך, לך נתנה ואמה מניח דברי תורה וממעסק בצטולה

אור החיים

יג. תמים חסיה עם ה' י"י פירוש לפי שזוה עליו בסמוך לכל יעונו ויכשף ולכל ישאל בלבוז וגו' אמר תמים וגו', פירוש כלום עעם כל הדברים הוא לדעת העמידות ולהתנבא על אשר יורו ולחזקו החסרון כאשר יוכל עשות, אם חסיה עם ה' תמים חסיה לא יחסר לך דבר ואין מה שיגיד המזל עליך חתקים לרעה, זה לך האות אצרכם שהחלק לפני ה' הגם שהראה המזל עליו שלא יוליד נחשך וילד (שבת קנ"ו), וכפי זה חסיה חסיה נמשכת למעלה ולמטה על זה הדרך תמים

אור בהיר

גט) אינו ידוע כונת תמים מה מזהו מה, אם כפירוש רשי"י ו"ל אל חקורו את העמידות, ממ"ט אם בדרך הימר, אדרבה אמה חסם הכוונה את הגולד, אם בדרך איסור הלא כבר נזהר עליו בפירוט. (ט) החילוק שבין ב' הדרכים נראה לי שלפי דרך הא' כן פירושו, תמים חסיה בני חיי ומוזני אס חסיה עם ה', ופי' אלקיך כפשוטו, כלומר, שמעבדנו באמת, ולפי דרך הב' כן פירושו, תמים חסיה בני חיי ומוזני כשאתה עם אלקיך ולא עם המזל, ופי' אלקיך שופט שני, ולפי"ו חסר מן הכ' שזאת חסיה במצוי שמעבדנו באמת, והוא מוכן מאליו, ומה שהקדים לומר שמיצת חסיה נמשכת למעלה ולמטה הוא שייך לבי' הדרכים. (א) הלא כבר אמר את כמעטות הגוים וגו' ובגלל וגו'. (ב) היל"ל ואמה לא מעשה כן.

אונקלוס

דברים יח שפטים רכד

כמני יקים לה יהוה אלהיה אליו תשמעון: טו ככל אשר שאלת מעם יהוה אלהיה בחרב ביום תקהל לאמר לא אסף לשמע אתיקול יהוה אלהי ואתהאש הגדלה הזאת לא אראה עוד ולא אמות: יז ויאמר יהוה אלי היטיבו אשר דברו: יח נביא אקים להם מקרב אחיהם כמוך ונתתי דברי בפיו ודבר אליהם את כל אשר אצונו: יט והיה האיש אשר לא ישמע אלדברי אשר ידבר

מאחיה כותי יקים לה יהוה אלהיה מנה תקבלו: טו ככל די שאלתא מקדם יהוה אלהיה בחרב ביום תקהל דקהלא? מימר? לא אסף לשמע אתיקול יהוה אלהי ואתהאש הגדלה הזאת לא אראה עוד ולא אמות: יז ויאמר יהוה אלי היטיבו די מקרינו: יח נביא אקים להם מנה אחיהו כותב ואתן פתגמי נבואתי בפומיה ויפלל עמהון את קל די אפקרנה: יט ויהי נברא די לא יקבל דפתגמי די יפלל בשמי

רשי"י

לקט בהיר

מאחיה כמוני: כמו שאני מקרבך מאחיה יקים עכ"ל, חו"ל דרשו עו"ה (לא כן) לא מעשה כן לעסוק בניטולים בהגלים ובמעשה חוטבות, כי הלא (נתן לך ה' אלקיך) תורה הקדושה וע"י עסק התורה באמת ולשמה אתה מולא בה אור הגנוז שאדם מביט בו מסוף העולם ועד סופה, לזה דע את התמורה מי המרת צמי, ולפי כל האמור נתישב הקושא שקודם אמר תמים חסיה וגו' אל חקורו את העמידות בכלל ואח"כ כאילו חזר בו ואמר נביא אקים וממנו משאל: (לח) ר"ל אין פ"י כמוני במדות במעלות ובמדרכות, שהרי לא קם כמוהו, אלא מאמר שיהיה מקרבך מאחיה הוא כמוני ויקום לך תחתי להדריככם בדרך הישר ולשמעו אליו, וכן מצינו לנביא כגון אחר שמואל הנביא אפילו לא יהיה גדול כשמואל יהיה כמוהו לקום תחתי (רא"ם):

אור החיים

רגליו, וכמו שדרשו ז"ל (שבת קנ"ו): צפוק לך יקראוהו לרגלו, ואמרו נביא אקים וגו"י) צא להשיב סוף כל סוף כפי זה יהיו הגוים בהדרגה גדולה שידעו העמידות מה שאין כן ישראל, לזה אמר נביא אקים וגו', ואולי שכן הבין שאלו כששאל בצעלת אוז (ש"א כ"ח"ט), כי לא חסר ה' לשאל אוז וידעונו אלא במקום שיקים נביא אצל זולת

אור בהיר

ג) ולדרך זה מה הקשר. (ב"ר) שלכאורה הוא היה זה שפירא את הארץ מן המכשפות, ולמה אס כן שאל בעצמו מן בעלת אוז. (ב"ר) ששמואל הנביא נחלק ואורים ותומים לא רצה להשיב לו. זה מעשה לפחור, הם שאלו שלא ידבר ה' אליהם לא רצו א"כ נבואה. (ב"ר) פי' אים הדרך לדבר נבואה בא אל הנביא והוא יגיד לו צרכו. (ב"ר) פי' למה למשל הזה ככל אשר

תשתנה עם מציאות טבע האפשר, כן לא נחקר עליה אף היא שלא תשתנה עם התפלה. אבל נאמין, שכמו שלא תשתנה ידיעתו עם מציאות טבע האפשר כן לא תשתנה עם התפלה. ועם כל זה נאמין היות טבע האפשר נמצא אחר שהעיד עליו החוש, וכן נאמין היות התפלה מועלת לבטל הגזרה אחר שהעיד על זה החוש כמו שיבא. ואף אם לא נדע איך תסכים ידיעתו מבלי שנוי עם קבלת התפלה כמו שלא נדע איך תסכים עם מציאות טבע האפשר, לא מפני זה נכחיש מה שהעיד החוש שהשם יתברך יהיה נעדר אל המתפלל לחת שאלתו מאיזה מין שיהיה.

וזהו מה שהשיב אליפו לאיוב, על שראה שנטה לדעת הרשעים האומרים (איוב כא, טו): "מה-שדי כיינעבדנו ומה נועיל כי נפגע בו", אמר לו משיב על דבריו (שם כב, יג-יד): "ואמרת מה-ידע אל הבעד ערפל ישפוט עבים סתר-לו ולא יראה" וגו'. כלומר: אחר שאתה נוטה לדעת הרשעים האומרים: "מה-נועיל כי נפגע-בו" לבטל התפלה כדי שלא תשתנה ידיעתו, הנה בזה הדעת אתה בא לבטל ידיעת השם יתברך עם טבע האפשר כדי שלא תשתנה ידיעתו, ויזהו שאמר: "ואמרת מה-ידע אל", ונראה בזה שדעתך לומר עולם כמנהגו נוהג. וזהו שקרא 'ארח עולם', אמר לו (שם שם, טו-טז): "הארח עולם תשמר אשר דרכו מתי-און, האמרים לאל סור ממנו ומה-יפעל שדי למו". הנה קרא מתי-און - האומרים עולם כמנהגו נוהג, לפי שהם מבטלין כשרון המעשה והתפלה. וזה שסיים בדבריו (שם שם, כג): "אם-תשוב ער-שדי תבנה", (שם שם, כו): תעתיר אליו וישמעך" וגו', כאלו ירמו בזה שסכת יסוריו היתה בעבור שלא היה מאמין שהצלחתו היתה מהשם יתברך כי אם ממנהג הטבע. ויכן יאמין ביסוריו, ועל כן לא היה מתפלל להשם עליהם. ויאמר אליפו שאם ישוב אל השם ויתפלל לפניו ויודה לו שהכל בא אליו ממנו, ישמע תפלתו וינצל מיסוריו ויצליחו נכסיו, וזהו אמר: "תעתיר אליו וישמעך" (שם שם, כז), "והיה שדי בצריך וכסף תועפות לך" (שם שם, כה), כלומר: שעל ידי התפלה יהיו נכסיו מצליחין. וכן העיד הכתוב (שם מכ, י): "ויי שב את-שבות איוב בהתפללו בעד רעהו". כי כשהאמין שהתפלה לשם תועיל ובעבור זה התפלל לפניו, מיד שב שבותו.

פרק יט

ענין הברכות שהנביאים והצדיקים והחסידים מברכין את האנשים, הוא דבר נבוכו בו המפורשים ולא העלו בידם דבר הגון. וזה, שהם אמרו לא ימלט הדבר מחלקה, אם שיהיו הברכות תפלה, או הגדת העתידות. ואם הם תפלה למה חרד יצחק חרדה גדולה עד מאד

הרעים. (1) וזהו שאמר ואמרת וכו': הכתוב הנוכח. (2) וכן יאמין ביסוריו: שהם באין גם כן ממנהג הטבע.

על שברך לזולת עשו, ואמר (בראשית כז, לג): "מי-אפוא הוא הצד-ציד" וגו', ואמר (שם): "ואברכהו גם-ברוך יהיה". יחזר ויתפלל על עשו כמו שהתפלל בתחלה על יעקב, שכלי ספק יותר ראוי שתהיה תפלתו נשמעת באחרונה על עשו שתעשה ברכו, יותר ממה שנתקבלה על יעקב שהיתה במרמה. ואם הברכות הן הגדת עתידות, למה נתרעם עשו על זה ואמר (שם שם, לו): "את-בכרתי לקח והנה עתה לקח ברכתי", ואף אמר לו יצחק (שם שם, לו): "הן גביר שמתיו לך ואת-כל-אחיו נתתי לו לעבדים". הרי לא עשה דבר מעצמו אלא שהיה מגיד בנבואה העתידות לבא על המתברך, ומה תרעמות יש בזה ליצחק ולא לעשו. והרבה דברים נאמרו בזה. והיותר נכון ממה שהסכימו עליו הוא, שענין הברכות כאלו הוא דבר מרוב משניהם, מהגדת העתידות ומן התפלה. על דרך זה, שהנביא יראה בנבואה העתיד לבא על המתברך ויתפלל בעדו להרבות הטוב שהוא, כאלו תאמר שיראה בנבואה שהאיש הוא יצליח בעבודת האדמה ויברכהו הנביא שירבו תבראותיו מאה שערים, או אם יראה שהאיש הוא יצליח במקנה יברכהו שירבה מקנהו שעור גדול תפלט פרתו ולא תשכל. ועל זה הדרך אמרו שהוא בכל שאר ההצלחות. ויבשיקשה עליהם הדבר מצד התפלה יאמרו שהוא הגדת העתידות, ואם יקשה עליהן מצד הגדת העתידות יאמרו שהוא תפלה. וזהו הדרך יצטרכו לחלק בין הברכות הנאמרות על פי הנביא לנאמרות מפי הצדיקים והחסידים שאינן נביאים.

וכן יקשה לזה כל הברכות הנאמרות לישראל מפי הכהנים, שאין בהן הגדת העתידות כלל, אלא אם תאמר שכל אלו דרך תפלה. ושל יצחק לפי שהיה נביא, היה בהם הגדת העתידות, ולפיכך חרד יצחק כל החרדה ההיא, מן העצבון שהיה עצב על מה שראה בנבואה מן הטוב העתיד לבא על יעקב וירוב הצלחתו על עשו שהיה חביב לו. ויש לתמוה אחר שהתפלה מועילה בברכות למה לא התפלל יצחק על עשו שיצליח יותר מייעקב, כמו שיתפללו הצדיקים על המתברך על ידם. ולמה לא אמר לעשו שהברכות היו הגדת העתידות ושלא הפסיד דבר בברכו את יעקב, וזה היה יותר ראוי כדי שלא ישטם את יעקב על הברכה שפרכו אביו.

והנראה לי בזה הוא, שענין הברכות אינו הגדת עתידות כלל, אבל הוא תפלה עם נתינת הכנה אל המקבל שיחול השפע האלקי עליו. וזה, שהשפעים העליונים ישתלשלו וישפעו על המקבלים בהדרגות ונאמצעים, ובתנאים שיהיו המקבלים ראויים ועל יחס וסדר

שרשים

פרק יט (א) וכשיקשה עליהם הדבר מצד התפלה וכו': הצלחתו על עשו: שהיה מוצלח יותר מעשו. (ג) בהדרגות: כלומר מה שהקשו על הברכות מצד התפלה הוא מתורץ מצד השני שהוא הגדת העתידות וכן להפך. (ב) ורוב לפי מדרגות המקבלים. (ד) ואמצעים: על ידי אמצעים, על דרך משל השפע בא מהשם יתברך למלאכים ומלאכים

שמור, וישיהיו עם זה מוכנים לקבל השפע ההוא. ואם יפסק ההשתלשלות מאיזה מהאמצעים, ולא יהיה היחס שמור או הסדר או יהיה המקבל בלתי מוכן, יתבלבל השפע או היחס ולא יחול השפע האלהי בהשתנות הסדר. ולזה צריך שיהיה במקבל הכנה כדי שיחול בו השפע ההוא.

← וכשלא יהיה המקבל מוכן לקבל השפע האלהי, יוכן על ידי הנביא או על ידי הצדיק או החסיד, ויהיה המברך אמצעי בהורדת השפע ההוא. וזהו ענין סמיכת היד שהיו סומכין ידיהם המברכים על המתברכין, לתת הכנה אל המתברך שיקבל השפע או הטוב ההוא, וכאלו החסיד או הצדיק המברך הוא צנור להמשיך השפע האלהי על ידו. כמו שמצינו בענין הנבואה שהיתה שורה על ידי הנביא על הבלתי ראויים אליה, ובלבד שיהיה בהם קצת הכנה. אמר השם יתברך למשה (כמדבר כו, יח): "קח-לך את הושע בן-נון איש אשר-רוח בו וסמכת את-ידך עליו", וכפי מעלת הסומך או המברך תהיה מדרגת השפע המקבל. ולזה תמצא שאמר אליהו לאלישע כשאמר לו (מלכים ב' ב, ט): "שאל מה אעשה לך בטרם אלקח מעמך", והשיב אלישע (שם): "ויהי-נא פי-שנים ברוחך אלי", ואמר לו אליהו (שם ט, י): "הקשית לשאול", שאי אפשר לאדם לתת הכנה אל המקבל יותר מהנמצא אצלו. ולזה אמר לו שאם יראה אותו אחר שיהיה לקח ממנו יהיה לו כן, שבלי ספק יהיה אליהו אחר הלקיחה במדרגה יותר גדולה ממה שהיה קודם לכן, ויהיה אז אפשר לו להשפיע עליו פי שנים ממה שהיה באלהו טרם הלקיחה, מה שלא היה אפשר לו להשפיע קודם שילקח. ולשון "הקשית לשאול" יורה, שאין פרוש "פי-שנים ברוחך" כמו "יכיר לתת לו פי שנים" האמור בבכור (דברים כא, יז), כמו שכתבו קצת המפרשים. שאם כן לא היה אומר לו: "הקשית לשאול", שהרי אלישע היה ראוי לנבואה מעצמו יותר משאר בני הנביאים, אף-על-פי שהם שמשו את אליהו קודם אלישע והיו מכינים עצמן לנבואה יותר ממנו. שכבר נאמר לאליהו בהר הכרמל (מלכים א' יט, טו): "ואת-אלישע בן-שפט מאכל מחולה תמשח לנביא תחתיד", ולמה הקשה לשאל כשיהיה הוא הבכור בכל בני הנביאים לקחת פי שנים כאחד מהם. אבל האמת הוא ששאל לו פי-שנים ברוח אליהו ייבמה שהיה קודם הלקיחה. וכן היה לו, שנסי אליהו היו שמונה ונסי אלישע ששה עשר.

וכן הסכימו רבותינו ז"ל בזה בפרק ראשון ממסכת חלין (דף ו. ב). וכן יראה מלשון הכתוב שאליהו היה נראה לאלישע אחר הלקיחה, כמו שאמרו רבותינו ז"ל שהיה נראה לקצת

שרשים

לגלגלים ומהגלגלים לעולם השפל. (ח) ושיהיו עם זה מוכנים וכו': כי אף על פי שהמקבלים ראויים לזה אם אינם מוכנים גם כן לא ישיפיע עליהם השפע האלהי כמו שנתבאר לעיל במאמר שלישי פרק י"א בענין אהרן ומרים ע"ש. (י) במה שהיה קודם הלקיחה: שיהיה לו שפע יותר מאשר באלהיו עצמו קודם שנלקח ממנו.

החסידים מחכמי התלמוד, אמר הכתוב (מלכים ב' ב, יג-יד): "וירם את-אדרת אליהו אשר נפלה מעליו וישב ויעמד על-שפת הירדן, ויאמר איה יי אלהי אליהו אלהו, ויבה את-המים ויחצו הנה והנה ויעבר אלישע". שאחר שכתב "ויעבר אלישע" ולא כתב "ויעבר" בלבד, נראה שהמכה לא היה אלישע לבדו אלא אליהו היה עמו שגראה לו באותה שעה, ועליו נאמר: "אף-הוא ויבה את המים".

וכן מצאתי כתוב בשם קודמי המפרשים, שאליהו נראה לאלישע באותה שעה, ואז נחה רוח אליהו על אלישע ונתקיים בו שהיה לו פי-שנים ברוחו, לפי שראה אותו אחר שלקח מעמו. וכן מצינו שאחר הלקיחה כתוב על יהורם בן יהושפט מלך יהודה (דברי הימים ב' כא, יב): "ויבא אליו מכתב מאליהו הנביא", שגראה שהיה אז נמצא בין האבשים ומתקן מצשיהם.

וסמיכת היד שאמרנו, אין ספק שעל מי שיש לו הכנה מרבה תועיל יותר מסמיכת היד על מי שיש לו הכנה מעטת, ולכן שם יעקב יד ימינו על ראש אפרים שהיה בו הכנה גדולה יותר מבמנשה, ולזה רצה שתחול הברכה על ידו עליו בעין יפה כפי גדל הכנתו אליה. אבל במעשה למעוט הכנתו לקבל השפע, הספיק לו שישית יד שמאלו עליו, כדי שיחול עליו בברכת יעקב השפע שהיה אפשר לו לקבל.

→ וזאת היתה הכונה בברך הכהנים את העם, כדי שיהיו אמצעיים לחול השפע על המתברכים כפי הכנת כל אחד מהם, והיו נושאים בפיהם בשעת הברכה שהוא כענין סמיכת היד. והיתה ברפת הכהנים לכלל ישראל או לצבור, לפי שהרבים יותר מוכנים לקבל השפע מן היחיד, וזה שאי אפשר שלא יהיה בהם מי שיהיה בו הכנה לקבל איזה שפע אלהי באמצעות הכהנים. ועל זה הדרך הן ברכות הצדיקים או החסידים למתברכים על ידם, כדי שיחול השפע באמצעותן על המתברך, על דרך שפרשנו בנבואה בפרק אחד עשר מהמאמר השלישי.

ואל תקשה עלי, איך אפשר שיהיה הצדיק או החסיד כלי להגיע הברכה אל המתברך, והוא יהיה עני ומצטרף לבריות, שכבר בארו רבותינו ז"ל בפרק כסוי הדם (תולין פו, א) ואמרו, שאהני להו זכותא דצדיקי לאתריני, לדידהו לא מהני להו זכותיהו.

ואחר שימשך השפע אל המתברך באמצעות המברך כפי הכנת המקבל, אין כח ביד המברך להפסיק השפע ההוא ושלא ירד על המקבל, כי בזולתו ירד עליו. שהמברך אינו אלא כלי להגיע הברכה אל המתברך, ואף-על-פי שיסתלק הכלי לא תסתלק הברכה. וזה, כאדם שהמשיך מי מעין המתגבר אל גנה ורועיה תצמיח, שאף-על-פי שיסתלק האיש הממשיך לא יפסק הנחל הנמשך מהשקות הגנה. וכן מי שעשה חלונות בבית אפל כדי

וכן המצות, אף על פי שכל אחת מהם יש לה סגולה ותועלת כללי מצד היותה מצות השם, שזה תועלת כולל כל המצות, וראוי שנוהר לפי זה במצוה קלה כמצוה חמורה, מכל מקום אין ערכם שווה, כי כל אחת יש לה סגולה מיוחדת בפני עצמה ותועלת מיוחדת במצד היותה המצוה הריא המיוחדת, וראוי שיהיה יתרון לקצתם על קצת מזה הצד.

ועל כן אני אומר שמצות התפלה, עם היותה אחת ממצות התורה וראוי שיקבל עליה שכר כולל כעל כל אחת מהן, הנה מצד עצמה יש לה יתרון גדול על כל אחת מהן. וזה, שכל מצוה מצד עצמה תתן שכר מיוחד, כמו שתמצא בשלוח הקן (דברים כב, ז): "למען ייטב לך ותארכת ימים", ובצדקה (דברים יז, כט): "למען יברכך יי אלהיך בכל (תבואתך וכל) מצוה-ידיך", ומצות התפלה, הסגולה המיוחדת אשר לה מצד עצמה היא ענין כולל, שהיא תועיל לכל הדברים. שהרי נמצא אותה שתועיל לרפאות החולים, כמו שהועילה לחזקיה (מלכים ב' כ, ה): "שמעתי את-תפלתך וגו' הנני רפא לך ביום השלישי תעלה בית יי". ותועיל להציל ממות, שהרי כשחטאו ישראל בעגל נאמר למשה (דברים ט, יד): "הרף ממני ואשמדס" וגו', ונצולו בתפלת משה. וכן יונה נצול בתפלתו ממעי הדגה. ותועיל לפקוד עקרות (בראשית כה, כא): "ויצטר יצחק וגו' ויצטר לו יי" וגו', וכן נפקדה חנה בתפלתה (שמואל א, יט-כ). ותועיל לרעב (שם ב' כא, א): "ויחיה רעב בימי דוד שלש שנים... ויבקש דוד את פני יי". ותועיל למלחמה, אמר הכתוב במלחמת סנחריב (דברי הימים ב' לב, כ-כא): ויתפלל יחזקיהו המלך וישעיהו בן-אמוץ הנביא על-זאת ויזעקו השמים, וישלח יי מלאך ויכחד כל-גבור חיל ונגיד ושר במחנה מלך אשור" וגו'.

ואם כן התפלה היא כמו הצרי הכולל, שהוא מועיל לכל החליים ולכל הארסים הן חס והן קר. לא כשאר מיני התרי"א, שהם מועילים לחלאים פרטיים בלבד, יש מהם לארס חס ויש מהם לארס קר בלבד, ולא נמצא אחד מהם מועיל לסם החס והקר ולחליים הפכיים אלא התרי"א ק הגדול בלבד. וכן התפלה תועיל לכל הדברים ואפלו לךברים הפכיים, שהרי משה אמר בתפלתו (שמות לב, יג): "זכר לאברהם וגו', ואסף אמר (תהלים עט, ח): "אלי-תזכר-לנו עונת ראשונים" וגו', נמצא שתועיל אל הזכירה ואל השקחה, ולא נמצא מצוה שתועיל לכל הדברים אלא התפלה. ולזה, מה שבארו רבותינו ז"ל (בבא קמא צב, ב), שמה שנוצר בכתוב (שמות כג, כה): "ועבדתם את יי אלהיכם" וגו', שהעבודה היא אינה עבודת הקרבנות שהיא במקום מיוחד, אבל היא עבודה שהיא בכל מקום. ואי אפשר גם כן שתהיה כעבודת העבד לאדון, שהשם יתברך אינו מצטרף אל עבודת זולתו. ולזה

שרשים

פרק כ (א) מצד היותה המצוה הריא המיוחדת: המצוה הריא ולא על ידי מצוה אחרת. (ב) במקום התועלת ההוא בדרך משל בא אליו מצד מיוחד: ארץ ישראל בזמן שכיה המקדש קיים. (ג) בכל

שיכנס בו אור השמש, שאף אם יסתלק האמן לא יסתלק אור השמש מלהאיר הבית ההוא האפל.

וזה הוא שאמר יצחק כשתרד חרדה גדולה עד מאד (בראשית כו, לג): "ואברכהו גם-ברוך יהיה", כלומר: על כרחי יהיה ברוך אחר שברכתי אותו, ש"גם ברוך יהיה" הוא מקבל התרדה, כאלו אמר אין בידי להפסיק השפע ההוא שנמשך אליו על ידי. שזה כמי שצוה את הצורף לעשות כלים נאים מזהב מצירים ציור נאה מאד לאוהבו של צורף, והאמן בהיותו מדמה שהכלים ההם היו לאוהבו, ציר אותם ציור נאה עד מאד בשמחה ובטוב לבב, ואחר כן נודע שלא היו הכלים ההם לאוהבו של צורף, שבלי ספק הצורף ההוא יתעצב על זה ויתרד חרדה גדולה, אבל אין בידי למנוע הציור הנאה ההוא שלא יהיה עשוי בכלים ההם, ואף-על-פי שנודע שהם לשונאו של אמן. ובעבור זה אמר יצחק לעשו (שם שם, לו): "הן גביר שמתי לך" וגו', כלומר: כבר הגיע לו על ידי באמצעות הכנתו כל השפע הזה ואין בידי להפסיק אותו אחר שכבר נמשך, "ולכה אפוא מה אעשה בני". עד שאמר לו עשו (שם שם, לח): "הברכה אחת הוא לך אבי" כלומר: שיברכהו ברכה אחרת שלא תהיה נגד הברכה שברך. וכן עשה יצחק, שבכלל ברכת עשו אמר לו (שם שם, מ): "ואת-אחיך תעבד", שבזולת זה אי אפשר, וזה מה שרצינו לבאר מענין הברכות.

פרק כ

אף על פי שהתפלה מצוה ממצות התורה, כמו שאמרו רבותינו ז"ל בספרי (דברים יא, ג): "וילעבדו בכל-לבבכם" - זו תפלה, ואמרו גם כן (אבות ב, א): הרי זהיר במצוה קלה כבחמורה שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות, לא מפני זה נאמר שיהיה מתן שכרן של מצות שווה, ושלא תהיה אחת מהן גדולת הערך וגדולת השכר יותר מאחרת. אבל זה כמי שאומר על סמי הרפואה: הרי זהיר בסם שאינו יקר הערך כמו בסם שהוא יקר הערך, שכלם מועילים תועלת גדולה לגוף, שלא בעבור זה נאמר שלא יהיה לקצת הסמים יתרון על קצת. אבל אמר זה בעבור שהראונוך דרך משל שהוא סם יקר הערך מאד והסרנגאן שאינו יקר הערך כל כך, שראוי שיהיה זהיר בשניהם אף על פי שאין ערכם שווה, לפי שכל אחד מהם יש לו סגולה בפני עצמו מועילה לגוף האדם בכלל. שכמו שהראונוך יש לו סגולה לרפאות תחלואי הכבד, כן הסרנגאן יש לו סגולה לרפאות תחלואי הרגלים והשוקים והברכיים, שגם זה מועיל לגוף האנושי. ומכל מקום יש לכל אחד ואחד מהם ענין ותועלת בפני עצמו לפי מקומו שאין ערכם שווה, שהראונוך יש לו סגולה לרפאות אבר ראשי, והסרנגאן אף על פי שיש לו סגולה מיוחדת בפני עצמו, אינו מרפא אבר ראשי.

במשפט אימתי שמו של הקב"ה מתגדל בעולמו בשעה שעושה מדת הדין ברשעים, כי ע"י שבמדת המשפט עושה דין ברשעים נסתלקו כחות הרע מלב ישראל ואז ישראל ביכלתם לקדש את שמו הגדול בעולם. ושמו של הקב"ה נעשה גבוה ומרומם ונתעלה צדקת ה', וזהו סיום הכתוב והאל הקדוש נקדש בצדקה, ובתנחומא מסיים בה בצדקה שמלמד עליהם סניגוריא, והיינו שזה עצמו הסניגוריא שכל מה שישאל לא עשו כשורה הכל ה' מפאת כחות החיצונים כנ"ל, שהרי בסילוק כחות החיצונים ישראל מעצמם נוטים ונמשכים להתקדש:

וזהו עוד במדרש רוממות אתה נוהג בעולמך נתת קדושה לישראל לעולם שנאמר קדושים תהיו, היינו שישאל בעצמותם הם קדושים, וע"כ אינם נצרכים אלא סילוק המונע, וע"כ בא בלשון הבטחה כנ"ל:

שנת תרפ"ב

במד"ר (פ' כ"ד) קדושים תהיו הה"ד ויגבה ה' צבאות במשפט תניא אמר רשב"י אימתי שמו של הקב"ה מתגדל בעולמו, בשעה שעושה מדת הדין ברשעים ואית לי קריין סגיין וכו', ר' ברכי' בשם ר' לוי אמר הה"ד ואתה מרום לעולם ה' לעולם ירך בעליונה, מלך בוד' יושב בדיון בזמן שהוא נותן דימוס כל העם מקלסין אותו ובזמן שהוא נותן ספיקלא אין כל ברי' מקלסת אותו מפני שהם יודעים שיש שטף בדינו, אבל הקב"ה אינו כן אלא בין במדת הטוב בין במדת פורענות

ואתה מרום לעולם ה' לעולם ירך בעליונה, רב הונא בשם ר' אחא אמר וכו' אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע אם חסד אתה עושה עמי אשירה בין כך וב"כ לה' אומרה וכו', אמר ר' יודן ואתה מרום רוממות אתה נוהג בעולמך נתת כהונה לאהרן לעולם וכו' מלכות לדוד לעולם וכו' נתת קדושה לישראל לעולם שנאמר קדושים תהיו:

נראה דרשב"י אמר אימתי שמו של הקב"ה מתגדל בעולמו בשעה שעושה מדה"ד ברשעים, ברשעים שהם גורמים הסתרת פנים, וע"י הדין ברשעים מסתלק ההסתר, ואז מתפשטת מדת הגדולה שהיא חסד בעולם, ורב ברכי' הוסיף לומר שמדת הדין בעצמה איננה אלא ברחמים, היפוך מלך בוד' שיש שטף בדינו, אין הפירוש עיוות הדין אלא כמו מים השוטפים ומזיקים, אבל הקב"ה לעולם ירך בעליונה, שמדה"ד בעצמה איננה אלא ברחמים, וע"כ מתקלס בשעה שעושה דין כמו בשעה שעושה חסד וזהו ואתה מרום לעולם ה' [שהוא מדת הרחמים] לעולם אפי' כשעושה דין נמי, ור' יודן מפרש מרום רוממות אתה נוהג בעולמך שהוא לעולם, היינו דידוע שהעליונים הם בלתי שינוי והתחתונים לעולם משתנין פושטין צורה ולובשין צוה, ומ"מ מתנות ה' אינם נפרדים אלא הם דבקים בשורשם בעליונים וע"כ אינם משתנים, וזהו נתת קדושה לישראל לעולם, ואף שהגלגל מתגלגל ויתראה בשטחיות להיפוך מ"מ בפנימיותם לא נפסקה מהם הקדושה, וזה רבותא עוד יותר:

פרשת אמור

שנת תר"ע

7 ← להבין הענין שאוהרת טומאת מת ניתנה דוקא לכתנים. הגה בחטא הראשון מעץ הדעת היתה הסיבה של חוסר תמימות, דתמימות היא שלא יחקור אחר העתידות אלא יקבל כל מה שיבוא עליו מאת השי"ת ולהאמין שהכל הוא לטובה. כי כאשר אמר הנחש לחוה כי יודע אלקים וגו' והייתם כאלקים, ה' לה

הוא ולחלקו כמו שפירשי' (דברים י"ח י"ג) וממילא אין שייך בו מיתה, כי ענין המיתה באדם כתב האר"י ז"ל כי מתחברין עמו כחות הטומאה עד שהנשמה מחמת שאינה יכולה לסבול את הטומאה היא מסתלקת, וזה שהוא עם השי"ת ולחלקו אין שום רע יכול לקרב אליו כדכתיב (תהלים ה') לא יגורך רע, אבל אחר שלא היתה בהם התמימות שוב נתנו מקום לכחות הטומאה לקרב אליהם וגרמו מיתה, ויעקב אבינו שהי' איש תם לא מת, וההיפך מאותיות תם הוא מת, וז"ש יעאע"ה (בדאשית כ"ז) ואנכי איש חלק, ואיתא בב"ר (פ' ס"ה) כמד"א כי חלק ד' עמו יעקב יע"ש, והכוונה בזה דרך היתה תשובתו לאמו שא"צ לעשות שום השתדלות לקבל את הברכות אחר שאין השי"ת נותן לו, כי כן היא מדתו להיות לחלקו של השי"ת ושלא לחקור אחר העתידות, ואם יהי' מן השמים שיקבל את הברכות יבואו בלי השתדלות, ולכך לא מת: וי"ל עוד שמטעם זה בשעת קבלת התורה נעשו ישראל חרות ממה"מ, שהרי אמרו נעשה ינשמע שע"י אמרו ז"ל (שבת פ"ו): אנו דסגינן בשלימותא ופירשי' התהלכנו עמו בתום לב, וכ"כ רש"י (במדבר י"ט ב') ישראל שהיו תמימים וכו', וכשעשו העגל אבדו התמימות כמובן, כי באם היתה בהם תמימות לא ה' השטן יכול להטעותם כלל, והנה תעודת הכהן היא לחבר את העולמות, התחתון בעליון, ולמשוך השפע מעולם העליון אל התחתון, ולזה נתבקשה מדת התמימות להיות עמו ולחלקו, וזהו שושבינא דמטרוניתא, וכן היא מדת אהרן הכהן שהיתה ג"כ תמימות, וז"ש (דברים ל"ג ח') תריבהו על מי מריבה, פירשי' נסתקפת לו לבוא בעלילה, אם משה אמר שמעו נא המורים אהרן ומרים מה עשו, ואיתא בילקוט שמעוני (רמז תשס"ד) ה' אהרן יכול לומר אני לא חטאתי אלא שתק וכבש כחו וכו' כי אחר שרצה השי"ת שימות, ה' נכון וישר אצלו שיהי' כן, ולכך נבחר להיות כהן גדול, ולכך מצינו באע"ה וביעאע"ה שהיו כהנים [וביצחק אבינו לא מצינו שהי' כהן ובאמת אצלו לא היתה שייכת כהונה דהוא ה' נקרב ולא מקריב] באע"ה כתיב (תהלים

ק"י) נשבע ה' ולא ינחם אתה כהן לעולם, וביעאע"ה כתוב בילקוט שמעוני (רמז קל"ב) שאמר הקב"ה למלאך שנגע בכף ירכו עשית לכהן שלי בע"מ יע"ש, משום דבשניהם מצינו תמימות, באע"ה התהלך לפני והי' תמים, וביעקב איש תם, ואחר שמדת הכהן היא תמימות מובן מדוע מוזהרין על טומאת מת, באשר הטומאה היא היפוך מדתם, בסוד (ירמי' ב') תיסרך רעתך, כנודע, ובוה מיושבת קושית הוזה"ק למה יחסם הכתוב בני אהרן יע"ש, ולהני"ל א"ש דכל האיטור נצמח מחמת שהם בני אהרן הכהן וכנ"ל שהיתה לו מדת התמימות:

והנה בעומר כתיב שבע שבתות תמימות תהיינה, ובמד"ר (פ' כ"ח) אימתי הן תמימות בזמן שישאל עושין רצונו של מקום, ובספ"ק כתבו שהספירה מגביהה את הנפש הבהמית של האדם, ובאמת להגביה את הנפש הבהמית אין דרך רק ע"י תמימות, ולפי זה תמימות קאי על השבועות וגם על האדם, וזהו כוונת המד"ר (שם) אל תהי מצות העומר קלה בעיניך שע"י מצות העומר זכה אברהם לירש את ארץ כנען והה"ד ונתתי לך לזרעך אחר"ך ע"מ ואתה את בריתי תשמור ואיזה זה מצות העומר, והיא פליאה דאת בריתי תשמור כתיב במילה, ולהני"ל ניחא דע"י מצות העומר נעשה תמים כמו במילה דכתיב תמים, והבן:

והנה זוהי העצה היעוצה ויסוד מוסד לתכלית היהדות להיות בתמימות ושלא לחקור ולהרהר אחר שום דבר, אך איך שהוא יבין האדם שכן הוא טוב, ואז הוא לחלקו של השי"ת וטוב לו, ובאמת אם האדם הולך בתמימות ומקבל עליו באהבה כל מה שבא עליו מהשי"ת בזה הוא מסלק מעליו כל המקטרגין ונושע מכל צרותיו, וזה שרמזו ז"ל בע"ז (ט"ו): מאחר שקבלת עליך את הדין דימוס פטור אתה יע"ש:

שנת תרע"א

במד"ר (פ' כ"ו) ר' ברכי' בשם ר' לוי משל לישראל וכהן וכו' כך העליונים שאין יצה"ר מצוי בהם אמירה אחת ד' להם שנאמר

שמה בראשית כז תולדות

אונקלוס

טבים ואעשה אתם מטעמים לאבך
 כאשר אהב: והבאת לאבך ואכל
 בעבר אשר יברכה לפני מותו:
 ואמר יעקב אלרבה אמו הן
 עשו אחי איש שער ואנכי איש חלק:
 ואולי ימשני אבי והייתי בעיניו
 כמתעתע והבאתי עלי קללה ולא
 ברכה: ותאמר לו אמו עלי קללתך
 בני אך שמע בקלי ואלך קחלי: וילך

ואעבר יתרון תבשילין לאבך
 כמא די רחם: ותיתי (ג) ותעל
 לאבך ויכיל בריל דברכה
 קדם מותו: יא ואמר יעקב
 לרבה אמה הא עשו אחי ובר
 שערן ואנא ובר שעיע: יב מאים
 ימשני אבא ואחי בעינודי
 כמתעעב ואחי מיתי (ג) ואחי
 מיתי עלי לטון וקא ברכו:
 יג ואמרת לה אמה עלי אתאמר
 בנבואה דקא ייתון קוטיא עקד
 ברי ברם קבל מני ואזיל סב קי:
 ד ואזיל ונסיב ואיתי לאמה

לקט בהיר

רש"י

גדוי עזים היה מאכלו של יתק, אלא (פסח ה"ב)
 האחד הקריב לפסחו* והאחד עשה מטעמים,
 צפרקי דרבי אליעזר (י"ג): כאשר אהב. י"י כי טעם
 הגדי כטעם הלבי: (יא) איש שער. בעל שער:
 (יב) ימשני. כמו (דברים כ"ח כ"ט) ממשני: צלהרים:
 שני ושחית. לטס.
 מיום ליום ע"כ מיהר לברך בנו שמשש שנים מתר ימות, ואמר לא ידעתי יום מותי שערב פסח היה (מהרש"ל), ואפשר
 לומר שגם יתק באומרו עשה לי מטעמים כוונתו חלק כללי וחלק במבדל, אלא שהיה רוצה דוקא במה ועוף שקומא טעור
 מקרבן פסח (מ"ל), אבל יעקב עשה גדי א' פסח והב' חגיגה, וכולם אכלו ממנו, ומשום צמת יחיד אין כאלו עדיין לא היה
 צמת צבור, וכמו במגדים (ב"ב): (יא) למה אמרה זאת ליעקב הלא היא בעצמה הכנים, אלא לומר גדיים דוקא ולא כבשים
 (ב"ב): (יב) חיקן צוה שהלא לא מנינו שהיה האדם מתואר בחפץ גשמי הגם שהוא מורגל ומוטבע בו, מנינו שהוא
 מתואר בדברים טבעיים, למשל איש טוב הרי הוא קבל שמו מטובה או איש חכם מתואר מחכמה או איש עמך, אבל אין לומר
 איש צר הגם שהוא כבד ורחב בצר הרצה, אלא אומרים עליו בעל צר פי' יש לו צר, וכלל זה יבאר ליד טעות לומר
 שער זה אינו מלשון שערות ראש אלא מלשון יראה ופחד כמו לא שערות אבותיכם, שעשו הוא איש שהכל מפחדים ממנו,
 או תאמר שהוא מלשון כישוף וסד כמו ושעירים ירקדו שם, לזה אמר שזה לא מן הכלל שהפכו יכריחו לומר כן שאמר
 ואנכי איש חלק שזה ודאי יעקב מתואר בו, גם אמר אולי ימושני אבי, א"כ בהכרח לומר איש שער כמו בעל שער
 (סו"ז): (יג) פי' הגם שחפר ש"ן אחד אל תאמר שהוא משרש קש כמו לא ימוש עמוד הענק, או משה כי מן הנמים

אור החיים

בקוליים פי' מלבד חיוב מלות כיבוד אב ואם
 שהוא מלות עשה"י גם היא נביאה וכתיב בדברי
 נביא אמת (שופטים י"ח ע"ו) אליו תשמעון, לזה
 אמרה שמת בקולי, וכבר כתבנו שילמדק נביא
 באומרו לעבור על מלוא ממונת החורה לפי שעה:
 יג. עלי קללתך בני וגו'. טעם אומרה בני אחר
 שעמו היתה מדברת. פי' מה שהולאת
 אהב מפיק עתה, ושעור החיבה קללה שקללת בני,
 והוא על דרך אומרים ז"ל (מכות י"א). קללת חכם
 אפי' על תנאי וגו', ולזה חששה ולבשה היא גרם

אור בהיר

וכי דבר גדול שאלה ממנו, הלא לטובתו הוא. קטז) ולא אמרה בני שמע אלי. קיז) פירוש אפילו לא היתה נביאה חייב הוא

אונקלוס

שמה בראשית כז תולדות

ואז עשו חקלא למיצר צידא
 לאתא: ו רבקה אמרת לות
 יעקב כרה למימר הא שמעית
 מן אבך ממלע עם עשו אחוך
 למימר: אחי לי צידא ועבד לי
 תבשילין ואיכיל ואברכה קדם
 קדם מותי: ו יכען פרי קבל
 מני קמא די אנא מפקר יתך:
 ט אזיל קען לות קנא וסב לי
 מתמן תרין גדיי (בר) עזין סבן

עשו השדה לצוד ציד להביא: ורבקה
 אמרה אלי יעקב בנה לאמר הנה
 שמעתי את אבך מדבר אל עשו
 אחיך לאמר: הביאה לי ציד ועשה
 לי מטעמים ואכלה ואברכה לפני
 יהוה לפני מותי: ועתה בני שמע
 בקלי לאשר אני מצוה אתך: להנא
 אליה צאן וקחלי משם שני גדיי עזים

לקט בהיר

רש"י

הגזל (ג"א): (ה) לצוד ציד להביא. מהו להביא?
 חס לא ימלא ליד ביאח מן הגזל (ג"א): (ו) לפני ה'.
 ברשותי" סיכסום על ידי: (ט) וקח לי. משלי הם
 ואינם גזל"י שקך כתב לה יתק בכתובתה ליעול שני
 גדוי עזים בכל יום (ג"א): שני גדוי עזים. וכי שני
 הגזל (ג"א): (ז) פ"י וכי צדק לעשות הלידה
 גדיים לשם הבאה, הי"ל בוא"ו ולהביא פי' יאל לעשות ב'
 דברים לזר ולהביא, וגם בכלל מיותר הוא פשיטא שהוא
 להביא, אלא ודאי פירושו להביא מכל מקום בכל אופנים שיהיה, וזה מעיד על רשעו, שגזל הוא א' מו' מלות שנלטו בני נח
 (מ"ל): (ח) כי בלא זה היכן הוא שלא לפיו והא לית אחר פניו מנייה, והכוונה צוה שאמרה רבקה ברכות אלו גדולים
 ותשובים הם וראויים הם לך ולא לו (רמב"ן), והגם שלא מנינו בדברי יתק שאמר כן, פשיטא שאמרנו או דעמו היה כן,
 ואפשר שהוא מה שאמר מצדך נפשי בלשון נפתר ולא אמר בעצור שאברך, ופשו הטהורה לא מעשה דבר בלתי רצון
 והסכם הקב"ה (מ"ל): (ט) שאלי"כ מה זה "לי", הלא לא לה היתה הנקיתה, אלא ודאי לומר שאם תקח אותם לי לא יהיו

אור החיים

ואולי כי לזה רמז הכתוב באומרו ויקרא את עשו
 וגו' ויאמר אליו בני ויאמר הנני פי' נתיחד לדברים
 נכמסים:
 ו. ורבקה אמרה. אמר תוספת וא"ו, כי
 הסכימה היא לרוח הקודש השרויה
 עליה ע"י:
 לאמר הנה וגו'. ע"י פי' שלא יחשוב כי כבר עבר
 זמן ארוך מעת דיבר יתק לעשו ויאמר כי
 לא יספיק הוא לעשות מלוחה של רבקה עד שכבר
 עשו עשה מעשהו, לזה אמרה לאמר הנה פי'
 אמרה לו כי צאוחה עשה סמוך שמעה ויש זמן:

אור בהיר

ק"ב) פי' וגם רבקה מדעת עצמה אמרה. ק"ג) ב' נתיבות מיוחדות. ק"ד) למי יאמר עשו. קטז) למה להקדמה הזאת.

ואח"כ לאמר. ע"י פי' לא אחיך בדומה לך אלא
 באמירה יאמר אליו שם אחיך אבל לא ידמה חושך
 לאור עולם. עוד נתיבונה באומרה לאמר שלא
 להביא דבר שקר מפיה כי לא אמרה הדברים
 דקדוק כליאחם מפנה יתק, לזה אמרה לאמר
 הביאה וגו' פי' מה שנתכוון באמירתו הוא זה,
 חולת לאמר יהיה נשמע כי אומרת דבריו דקדוק:
 ח. ועתה וגו'. פי' באוחה עשה ימכה להביא
 מן המוכן גדוי עזים:
 שמע בקולי. ע"י פי' הגם שיש בדברים אלו
 כגניבת הדעת, עם כל זה יש לך לשמוע

מסורת המדרש
טו. ויאמר יעקב אל
רבקה ליש כאן קיר
קטו (כה"ע). ונשא
השעיר עליו זה עשו
תראו פ"ט. וזה ח"א
קלח:

טו. ויאמר יעקב אל רבקה אמו הן עשו אחי
איש שער גבר שדין כמה דאת אמר (ישעיה יג. כא)
ישעירים ירקדו שם' ואנכי איש חלק' כמה דאת אמר
(דברים לב. ט) 'כי חלק ה' עמו' רבי לוי אמר משל לקרן
וקרח שהיו עומדין על שפת הגרן ועלה המוץ בקרן
ונסתבף בשערו עלה המוץ בקרח ונתן ידו על ראשו
והעבירו כף עשו הרשע מתלכלך בעונות כל ימות השנה
ואין לו במה יכפר אבל יעקב מתלכלך בעונות כל ימות
השנה ובא יום הכפורים ויש לו במה יכפר שנאמר (ויקרא
טז. ל) 'כי ביום הזה יכפר' רבי יצחק אמר לא שאול הוא
לה ולא שאולה היא לה אלא (שם שם. כב) 'ונשא השעיר

טו. "ויאמר יעקב אל רבקה אמו, הן עשו אחי איש שעיר, ואנכי איש חלק" — אף
שרבקה מכירה את שינוי טיבם של בנייה, ואם היה אומר רק "אולי ימושני אבלי, והייתי בעיניו כמתעטע"
הייתי יודע מה הוא אומר, והאריך לומר שעשו "שעיר" והוא "חלק", לרמוז ולומר: עשו "איש שעיר"
— גבר שירדן — איש ממין השדים. המזיקים. המכונים "שעירים", כמה דאת אמר — כמאמר
הכתוב: "ושעירים ירקדו שם" — ותרגום של "ושעירים" — "ישעירין", וכלומר: איך אכניס עצמי
בסכנה להתגרות במוציא הזה: "ואנכי איש חלק" — חלקו ונתלתו של ה'. כמה דאת אמר —
כמאמר הכתוב: "כי חלק ה' עמו, יעקב חבל נחלתו" — ואיך אבא אם בני אדם בערמה ופ"ת, ועיי
עיי בשם אלשיך.

ואילו — רבי לוי אמר: "שעיר" "חלק" — כפשוטו, בעל שער, וקרח, והרמז בדבר הוא —
משל — למה הדבר דומה: לקוויץ — בעל קווצות שער, וקרח — בעל ראש חלק, שהיו
עומדין על שפת הגורן — במקום שמעמידים ערימות תבואה בשדה, לייבש את המוץ שעל
הגרעינים ולהעיפו ולזרותו ברוח, ועלה המוץ — הדק והיבש — בקוויץ, על ראשו, ונסתבך
בשערו — כדרך מוץ יבש, שקשה מאד להסירו מבין השער, וגם — עלה המוץ בקרח — על
ראשו, ונתן ידו — והחליק — על ראשו, והעבירו — בקלות, כך — הוא הנמשל: עשו
הרשע מתלכלך בעונות כל ימות השנה, ואין לו — אף פעם — במה יכפר — את
עוונותיו, שהרי מאס לו בקרבנות. כנדרש למעלה (סג, יג), אבל יעקב, שהוא "חלק" ואינו "שעיר"
השואב מוץ ואינו פולט, לכן אף שהוא — מתלכלך בעונות כל ימות השנה, ובא יום
הכיפורים — פעם בשנה, ויש לו במה יכפר, בקרבנות החטאת של היום, שהוא יום כפרה, כמו
— שנאמר — לישראל, זרע יעקב: "כי ביום הזה יכפר עליכם, לטהר אתכם, מכל חטאותיכם".

ואילו — רבי יצחק אמר: "לא שאול הוא לה, ולא שאולה היא ליה", כלומר: אין
המקרא הזה של "שעיר" ו"חלק" מושאל לרמוז על הדרשה הזאת שאין לעשו כפרה אלא ליעקב, ולא
הדרשה הזאת, אף שהיא אמיתית בעובדה, מושאלת למקרא הזה להרמז בו, שהרי בפרשת כפרת יום
הכיפורים לא דרשת למצוא רמז לדבר זה, שהיא לא לעשו, אלא — כך יש לדרוש ולקשר בין

מסורת המדרש
יד. ורבקה אמרה אל
יעקב ליש כאן קיר
(כה"ע). ונשא
השעיר עליו זה עשו
תראו פ"ט. וזה ח"א
קלח:

יד. (ויט) ורבקה אמרה אל יעקב הביאה לי ציד
ועתה בני שמע בקולי לה נא אל הצאן אמר ר' לוי לה
וקדם את האמה שמשולה לצאן היך מה דאת אמר
(יחזקאל לד. לא) 'ואתן צאני צאן מרעיתי'.

ולקח לי משם שני גדיי עזים טובים אמר ר' לוי אם
מצאת הרי מוטב ואם לאו הבא לי מפרפורנין שלי שפך
כתב לה שהוא מעלה לה שני גדיים בכל יום 'טובים' ר'
חלבו אמר 'טובים' לה ששעל ידן את נוטל את הברכות
'טובים' לבניך שעל ידן הוא מתכפר להם ביום הכפורים
דכתיב (ויקרא טז. ל) 'כי ביום הזה יכפר וגו'.

ובכח הזרוע כלי רצון הרועה "המוכר" לו, ואף שאביו הזהירו על כך, כנדרש למעלה (בתחילת סימן זה,
עיי"ש).

יד. "ורבקה אמרה אל יעקב... הנה שמעתי את אבין מדבר אל עשו אחיך לאמר, הביאה
לי ציד... ואברככה... ועתה בני שמע בקולי... לך נא אל הצאן, וקח לי משם שני גדיי עזים"
— "לך נא אל הצאן" — אמר רבי לוי: ואף שאני יודע שגדי עזים הולכים לקחת מן הצאן, אמרה
לו "לך נא אל הצאן", לרמוז ולומר: לך וקדם — וזכה בכרכת אבין, כדי להעמיד — את האומה
— ישראל, האמורה לצאת מזרעך, שמשולה לצאן, היך מה דאת אמר — כמאמר הכתוב
בדברי ה' ביד נביאו על ישראל עמו: "ואתן צאני, צאן מרעיתי" — ואתם ברוב חביבותכם לפני
מכל העמים, אתם משולים לפני כצאן חביבה, שבעליה רועה אותה כמו ידיו, ואינו מוסרה לרועים,
כשאר צאנו.

"וקח (כצ"ל) לי משם שני גדיי עזים טובים" — "וקח", "לי" — אמר רבי לוי: "קח"
— משמעותו לקנות בשוק בכסף (עי' רי"ו), "לי" — ולא בשבילה שלחתו לקחתם, והרי משמעותו
"משלי", ואין שני הדברים מתקיימים כאחד, לקחת בכסף משלה, אלא, כך אמרה לו: אם מצאת —
בשוק, לקנות — הרי מוטב, ואם לאו — שאין בידך לקיים מצוה זו משלך, לך — הבא לי
מפרפורנין — מרכוש מזהר כתובה — שלי, שכך כתב לה — יצחק, בכתובתה, בעת שנשאה
— שהוא מעלה לה — לרשותה — שני גדיים בכל יום, להיות שלה, ומזה נתנה ליעקב,
שיתן לאביו.

"טובים" — "מהו" — שהכתוב מאריך לספר שאמרה לו — טובים" (ויק"ר כז, ט) — רבי
חלבו אמר: לרמן כי "כך אמרה לוי" (נתחיי תולדות י) — רבקה ליצחק: טובים — הם העזים האלה
— לך, שעל ידן את נוטל את הברכות — מפי יצחק אבין, וטובים — הם העזים האלה, גם
— לבניך, לישראל, בכל דור ודור, שעל ידן — על ידי שני עזים — הוא מתכפר להם —
עונם — ביום הכיפורים — בזכותך, בכל דור ודור — דכתיב — בעבודת יום הכיפורים:
"כי ביום הזה יכפר עליכם, לטהר אתכם מכל חטאותיכם", וקרוב החטאת של העם ביום הכיפורים
הוא "שני שעירי עזים".

מסורת המדרש
טז. ותקח רבקה יליש
כאן טו (כה"ע).
החמדות מה שחמד
מנמרוד פריא פכ"ד
יליש משלי חקמח.
ראה: לעיל פס"ג-ג'
ובניש.

פְּהֵנָּא אָמַר אָדָם שְׁחָטָא לֹא אָמוּ נְתַקְלָלָהּ שְׁנֵאמַר (בראשית
ג. יז) 'אָרוּרָה הָאָדָמָה בְּעִבּוּרָךְ' אָף אָתָּה 'עָלִי קָלְלָתְךָ בְּנִי'
אָמַר ר' יִצְחָק עָלִי לְכֹנֵס וְלוֹמַר לְאָבִיךָ יַעֲקֹב צְדִיק וְעֵשׂוֹ
רָשָׁע.

(יד) וַיִּלְךְ וַיִּקַּח וַיָּבֵא לְאָמוּ אָנוּס וְכַפּוּף וּבּוֹכָה.

טז. (טו) וַתִּקַּח רַבְקָה אֶת בְּגָדֵי עֵשׂוֹ בְּנֵה הַגְּדֹל
הַחֲמֹדִת מִה שְׁחָמַד מִנְמַרְוֹד וַהֲרֹגוּ וַנְטַלְן הָדָא הוּא דְכְתִיב
(משלי יב, יב) 'חָמַד רָשָׁע מְצוֹד רָעִים'.

רבי אבא בר כהנא אמר: על זה סמכה, וכך אמרה לו: אדם — הראשון, בעת — שחטא —
ואכל מעץ הדרת, וכי — לא "אמו" — האדמה, שממנה נוצר (ועיי רד"ס), היא אשר — נתקללה
— מפני חטאו, כמו — שנאמר — בו, שכך אמר לו הקב"ה: "ארורה האדמה בעבורך" (ועיי
לעיל כ, ח), אף אתה — אם יקללך אביך על מעשיך — "עלי קללתך, בני". ואילו כן — אמר
רבי יצחק: לא חששה רבקה כלל שתחול קללה ממעשה זה, לא על יעקב ואף לא עליה, אלא כן
אמרה לו: "עלי קללתך בני" — "עלי" — אני נוטלת — ליכנס ולומר לאביך: "יעקב
צדיק, ועשו רשע" — ובצדק נטל יעקב את הברכה (וכדלעיל סג, סוסי י, ולעיל כאן בסימן ו), ולא
תהא כאן קללה כלל וכלל.

"וילך ויקח ויבא לאמו" — אף שיודע אני שלאמו הביא את הגדיים לבשלים, האריך הכתוב
והוסיף לומר "לאמו", לדרוש ולומר שרק מפני ציוויה של אמו עשה כן (מי"ב), ואמר "וילך, ויקח,
ויבא" — שלשה פעמים "וי" (די"ט ורד"ל, וכדלעיל ל, סוסי ד, עיי"ש, ועיי עיי כאן), כלומר: אנוס —
על פי רבו רבו אמו, וכפוף — והולך ועושה כמתוך כפיה, בלי שמחה וזריות, ובוכה — על שנאלץ
לעשות כן, שאין שאיפתו לברכת עולם הזה, אלא לברכת עולם הבא.

טז. "ותקח רבקה את בגדי עשו בנה הגדול, החמורות" — החמורות — מלשון
הכתוב (שמות כ, יד): "לא תחמוד", שהוא מעשה נטילת דבר מחבירו בכל דרך שהיא (בי"מ ה:), וכלומר
אותו הבגד היה — מה שחמד — אותו, "עשו איש ידע ציד" (בראשית כה, כז) — מנמרוד —
"גבור ציד" (שם י, יט), ואין עוד כלשון זה בכתבי הקודש), והוא "אוטו הבגד שהיה לאדם הראשון" (לעיל
סג, יג, עיי"ש), היא "הכתנות שעשה הקב"ה לאדם ולאשתו (בראשית ג, כא, ועיי לעיל כ, יב), והיא — היתה
עמהם בתיבה, וכשיצא מן התיבה לקחה חס בן נח, והוציאה עמו, והנחילה למנרוד" (פרד"א כא) — כן כנען
בנו, אשר — "בשעה שהיה — נמרוד — לובשו ויצא השדה היו באים כל חיה ועוף שבעולם ומתקבצין
אליו" (לעיל סג, שם), "ונופלין לפניו, ואילו — עשו, אחיו של יעקב, ראה את הכתונת... על נמרוד וחמד
אותם בלבו" (פרד"א שם) — והרגו, ונטלן (וכי"ה שם, ועיי לעיל סג, שם, ובמפרשים שם וכאן, ובהערותנו
שבסו"ה י"ט, ועיי אג"ב מב, א, ועיי"ש בעיי"ט); "וכשלבש אותם — עשו נעשה בס גס הוא גבור, שנאמר
(בראשית כה, כז): "ויהי עשו איש ידע ציד" (פרד"א שם), הדא הוא דכתיב — זהו שאמר הכתוב:
"חמד רשע מצוד רעים" — ודרוש: "חמד רשע" — "זה עשו, שחמד את הבגדים — שעוסקים
בהם במצוד וציד — ולקחם מנמרוד" (יליש משלי תתקמ"ה) — מן הרע שכמותו, ששניהם רעים, והו
"החמורות" — שחמד מנמרוד (ועיי די"מ).

מסורת המדרש

עונותם עונותיהם
וזה: ח"ו כה סה
רלב, תקיז תכ"א
(נב), אולי ימושני
אבי והייתי בעיניו
כמתעתע ח"ו כא"ה,
כנ, ע"ע סנהדרין צב
מ"י כלה, כלה רבתי
פ"ב

עָלִיוּ זֶה עֵשׂוֹ שְׁנֵאמַר 'הֵן עֵשׂוֹ אָחִי אִישׁ שְׁעִיר' (שם שם,
שם) 'אֵת כָּל עֲוֹנוֹתֶם' עֲוֹנוֹת תָּם שְׁנֵאמַר (בראשית כה, כז)
'וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם'.

(יב) אולי ימושני אבי והייתי בעיניו כמתעתע כמת
וכתועה וכעובד עבודת כוכבים.

והבאתי עלי קללה וגו' אפלו ברכה אחת שהוא
עתיד לתן בסוף אינו נותנה לי.

(יג) ותאמר לו אמו עלי קללתך בני רבי אבא בר

"שעיר" שנאמר על עשו, לבין עבודת כפרת יום הכיפורים — שנאמר שם כפרשת כפרת יום
הכיפורים: "ונשא השעיר עליו את כל עוונותם" — "השעיר" — הידוע (שלא נמצא בכל התורה
חיבת "שעיר" בניקוד זה, שאינו רבוק ונסמך אלא על עשו, וחיבת "השעיר" רק כפרשת יו"ב) — זה
עשו, שנאמר — בו, בדברי יעקב אל אמו: "הן עשו אחי איש שעיר", "את כל עוונותם"
— דרוש "עוונותם" בצירוף חיבות — "עוונות תם" — עוונות יעקב, שנאמר — בו: "ויעקב
איש תם", וכלומר "באותה שעה" — שיבא הקב"ה, לעתיד, לעשות דין ונקמה בארום-עשו, ולכפר
ולטהר את עוונותיו של עם בני יעקב (וחזקאל לו, כה) — נוטל הקב"ה — את — עוונותיהן של ישראל
ונותן אותם — ומטיל אשמת כל עוונותיהם של ישראל — על עמלק הרשע, שבא מעשו" (תנב"א יז, יט,
ועיי"ש) — "מפני שהוא הסיבה לחטאת ישראל, מפני רוב גזירותיו עליהם, והעברות על הדת, ונחשב לו
כאילו הוא עשה" (פירוש "מאורי-אש", שם).

"אולי ימושני אבי והייתי בעיניו כמתעתע" — "כמתעתע" — פשוטו: כמתעה ומרמה
ולועג לו, ומדרשו: "כמתעתע" — בצירוף מילים — "כמת, וכתועה", "כמת" — כרשע שאינו
מאמין בעולם-הבא שהם החיים הנצחיים שאחרי החיים הזמניים שבעולם הזה, ומחזיק עצמו לכן
תמותה שאין אחרי מותו עוד חיים, כאשר חשב עשו, כנדרש למעלה (סג, יא) ולכן "רשעים בחייהם
קרויים מתים" (ברכות יח:), "וכתועה" — להשיג הצלחת עולם-הזה כמעשי מרמה, נגד רצון הבורא,
שהרי אין הברכה הזו אלא על עניני עולם הזה, וכעובד עבודת כוכבים — שהרי "כל המחליף
דיבורו — כאילו עובד עבודת-כוכבים, וזהו — שנאמר — כאן: "כמתעתע", ואין "מתעתע" אלא — לשון
— עבודת כוכבים, שנאמר — בה (ירמיה י, טו): "הבל המה מעשה תעתועים" (עיי"ש יליש כאן קט"ו).

"והבאתי עלי קללה ולא ברכה" — אחרי שאמר "קללה" הוסיף לומר גם "ולא ברכה" כלומר:
אפילו ברכה אחת שהוא עתיד ליתן — לי, היא ברכה של עולם הבא, תורה, וארץ-ישראל, כמו
שברכו לבסוף ואמר לו (בראשית כח, ד): "ויתן לך את ברכת אברהם, לך ולזרעך אתך לרשתך את ארץ
מגוריך אשר נתן אלהים לאברהם" (ועיי רז"ק, בשם פרד"א לה) — בסוף אינה נותנה לי, ואני נוטל
"קללה" בעולם הזה, "ולא ברכה" לעולם הבא.

"ותאמר לו אמו, עלי קללתך בני" — על מה סמכה רבקה לקבל את הקללה עליה —

דברים לב האזינו שפו

אונקלוס

אדם יצב גבלת עמים למספר בני ישראל: כי חלק יהיה עמו יעקב →

בפרשותה בני אנשא קיים תחומי עממא קמנן בני ישראל: ארי חלקא דיי עמה יעקב עדב

לקט בהיר

רשי"י

שכשהנחיל לדור אנוש ודור המבול נחלתם מה הנחילם הלא הליפס ושטפס (סה"י): מא) ויש גורסין היה "בדין", וכוון הוא, ופירושו אז בהפרידו את דור הפלגה לנכלל לשונם להפרידם ולהפילם היה ראוי להעבירם שאינו מותר לשום מרד ופשע וכמו שעשה דבור המבול ודור אנוש ולא משום וחרטום עשה לקיימם אלא בשביל מספר בני ישראל, ואין להקשות היה לו להעבירם מן העולם ולהשאיר אחד מהם להוליא ממנו חלקו בני"ו וכמו שעשה בנת, שהוא סוד בענין גלגול הנשמות ותערוכת קדושה עם הקליפה עמוק עמוק מי יכלנו, ועיין לקמן: מב) זו כמו דבר אחר, שלפי האמור תיבת גבולות ותיבת מספר הם רק למליצה ואין לזרז בהם לפשט הכתוב, והיה די לומר יצב עמים לבני ישראל כלומר לזרז בני ישראל, לזה הביא גם מדרשו (הגם שאין לו שייכות לענין הפרשה) שזה לעומת זה עשה הקב"ה מספר האומות לעומת מספר בני"ו (מ"ל): מג) ועיין באור החיים הק' שכתב שגם לפי דרך השני של למספר בני ישראל ישנו לתיבת טעם זה של כי חלק ה' עמו, והוא ע"פ סוד מדברי זוה"ק ומרן האר"י ז"ל, ובספר משכיל לדוד הלביש אותו בדעת רבינו באומרו כבש בנייהם, ועיין לקמן באות מ"ה, ולפי פשוטו פ"י כבש עמו, והיא רבקה אמנו ורחל וכו' שעמיד היה כלל ישראל לנאח מהן: מד) כלומר ג' חוטין שזרין יחד נעשה חבל, וכאילו אמר יעקב כחבל נחלתו, וזו מדרשו, אבל פשוטו ידוע הוא שגם חבל פירושו חלק ונחלה גדול וגורל, כמו (לעיל ג' ד') חבל ארבו, או (תה"ק"ה י"א) את ארץ כנען חבל נחלתם: מה) פ"י השבעים נפש, ורלונו בזה ליישב

בדוד* להעבירם מן העולם** ולא עשה כן אלא יצב גבולות עמים קיימם ולא אבדום: למספר בני ישראל. כשביל (מספר) בני ישראל שעמידים ללאח מבני שם, ולמספר שבעים נפש** של בני ישראל שירדו למצרים הליצ גבולות עמים שבעים לשון (סג): (ט) כי חלק ה' עמו. למה כל זאת, לפי שהיה חלקו כבש בנייהם** ועמיד ללאח (מכס), ומי הוא חלקו, עמו, ומי הוא עמו, יעקב חבל נחלתו, והוא השלישי באבות המשולש בשלש זכויות, זכות אביו זכות אביו חכותו הרי ג', כחבל הזה שהוא עשוי בג' גדילים** (סד), והוא ובניו** היו לו נחלה, ולא ישמעאל בן אברהם ולא עשו בנו* של יצחק: שניו נסחאות י שקראים י בלישע

אור החיים

בני ישראל עשה מהם ע' כנגד ע' ענפי הקדושה, והכוונה בזה** כדי שתהיה כל בחינה ונחיה של כל ענף מענפי הקדושה מושלת על שכנגדה בחלק הרע, וזה הוא סוד (משלי ה') רגליה יורדות מות, שרגלים של הקדושה דורכים על ראשי הקליפה**, ונמלאים ענפי יעקב שולטים ומולכים על האומות, ואמר כי חלק ה' עמו** פירוש טעם לזה, להיות שהאומה אשר בחר לו ה' שיהיה הוא המושל עליה הם ישראל לזה נחטוון ה' והמליך ונישא את בני ישראל על כל האומות וזכו באשר הוא מולך על

ישראל הנה הוא מולך על כל העולם כולו**, ואומרו חלק ה' עמו** יכוין אל ישראל אחר שקבלו החורה שאז יקראו בשם עס ה', ואומרו יעקב חבל (פירוש) פי החבל** שהוא ראש הנחלה, והוא מה שהעירותוך אליו ברמז אומרים ז"ל שופריה דיעקב וכו'. עוד יכוון לומר להיות שיש ב' בחינות בנשמות, יש שבאה מעולם עליון ולזה יאמר חלק ה' פירוש חלק מה' ב"ה כביכול**, ויש נפשות שבאות ממקום הנקרא נחלת שדי ולזה יקרא יעקב חבל נחלתו, ודקדק לומר חבל לרמוז ענין גדול אשר גילו וידעי

אור בהיר

פועל יוצא כלומר הנחיל את הגוים לעליונים ולא לקחת לעצמו. (א) מה זו טובה שמספר הגוים כמספר בני ישראל. (בא) שנקראת מות. (בב) על מה נתן טעם. (בג) כי מה שקנה עבד קנה רבו. (בד) עמו בניו ולא אמר חלק ה' ישראל. (דה) ר"ל נחלתו הם הע' נפש, וראשו פיו של הנחלה הוא יעקב אביו עליו השלום. שהוא המקור והשורש, וממנו התחיל להשתלשל החבל. (דו) שחילוק יש בין חלק ה' שהוא ממש חלק ממנו כביכול, בין נחלתו ואינו חלקו, הגם שהוא מחובר בחבל, וכמו

דברים לב האזינו שפה אונקלוס

הרזור שאל אביך ויגדה וקניה ויאמרו לה: בהנחל עליון גוים בהפרידו בני

לקט בהיר

רשי"י

המבול שטפס (סג), דבר אחר** לא נחתם לנצחם על שעבר** בינו שנות דור ודור להכיר להבא שיש בידו להיעזב לכם ולהנחיל לכם (שנות דור ודור) ימות המשיח והעולם הבא (סד): שאל אביך. אלו הנביאים** שנקראו* אבות כמו שנאמר בחלוקה* (מ"ג ב' י"ג) אבי אבי רכב ישראל (סד) וקניך. אלו החכמים** (סד): ויאמרו לה. הראשונות** (ח) בהנחל עליון גוים. כשהנחיל הקב"ה למכעיסיו את חלק נחלתם הליפס** ושטפס (סג): בהפרידו בני אדם. כשהפיק דור הפלגה היה שניו נסחאות י שקראים י בלישע

לה) לפי שדרך הראשון דחוק קצת שאמר כלל זכור ימות עולם ואח"כ אמר פרטים בינו שנות "דור ודור" ואין בכלל אלא מה שבפרט, ובפסוק הסמוך חוזר לפרט דברים אלו עוד הפעם, והגם שבאמת נכון מאוד לפי פשוטו שכן דרך המשורר להכפיל דבריו במלות שונות, אבל פשוט הוא שמורתיו הק' מלאה מפרד"ם וכל היכא דאפשר למדרש ודאי דדרשינן: לו) מה שהיעזב לכם כבר, זה יהיה פ"י זכור ימות עולם, ודרך זה לבדו ודאי שלא די שחוק ממה שגראה כדרוש ולא פשט קשה לומר על ימות המשיח ועל עולם הבא דור בלשון יחיד שהלא נלחיות הם (מ"ל): לו) לפי דבר אחר שבאמרו הקודם אפשר לומר שעל זה כיוון שהנביאים יגידו לך ימות המשיח ועולם הבא (מ"ל): לח) זקן זה קנה חכמה, והם למדו וידעו נקבלה את ימות עולם: טל) אבל על העמידות לא שייך אמירה כי בנחירה תלי' והוא עומד ומתרה בהם: מ) אולי שרזנו לפרש תיבת בהנחל מלשון נחל שוטף, או אפשר שמגזם הכתוב ולא גמר דבריו המובנים, שמאמר שאמר את"כ בהפרידו בני אדם נשמע שמה שאמר קודם לזה לא היה באופן זה שהפרידם, וזה דחוק ורחוק (בר"א), ואפשר עוד לומר שפירושו זכור ימות עולם

אור החיים

הפרידם ונתן חלק לכל שר ושר, ואופן החלוקה שעשה בהם כשיצב גבולם היחה למספר בני ישראל, פירוש יש לך לדעת כי כל מעשה ה' עשה זה לעומת זה עוב ורע וכל נפשות שבנבראים נעטם ה' מב' חילנות אילן אחד עוב ואחד רע, אילן העוב הוא אדם הראשון, אילן הרע הוא ס"מ אדם בליעל, וכשהטא אדם הראשון ונתערב רע בעוב חזרו להיות יולאים מהולדת אדם הראשון גם נפשות רעות עד שיצאה נפש אחת טעורה שבה כלולות כל הנשמות הקדושות ונחזרר האילן העוב מחדש וזה הוא יעקב אביו עליו השלום, ולזה אמרו (ב"מ פ"ד) שופריה דיעקב אביו מעין שופריה דאדם קדמאה והבן הדברים, ואילן זה יש בו ע' ענפים והם ע' נפש שירדו למצרים, ואשר על כן כאשר הפריד ה' האומות הליצ גבולם למספר

אמר בינו שנות דור ודור שיתבונן במה שפעל ה' בשנים של ב' דורות שהם דור היואל ממלכים ודור רביעי הכנסם לארץ ובהם יכיר מעשיו יחברך לעם ישראל שבהם קנך, וכנגד אומרו עשך שהוא חיקון עליון שפירשנו בו שנתן שכינתו בחובינו ויצא אותנו אמר שאל אביך ויגדה אביך הם הנביאים, וכן פירשנו רבותינו ז"ל (ספרי), וכנגד ויכוונך שפירשנוה על הכנות עולם הבא אמר זקניך ויאמרו לך פירוש הם חכמי ישראל המכירים בהכנת הדבר והמושג לעולם הבא** הם יאמרו לך: ח. בהנחל עליון גוים** פירוש כשהנחיל ה' ב"ה את הגוים לשרי מעלה** זה יגיד אשר הם פחותים אללו אשר לא רצה שיתכנו על שמו ונחנס לשרי מעלה, בהפרידו בני אדם פירוש שלא מסר ה' כל האומות ביד שר אחד אלא

אור בהיר

יושר לא היה מונע עצמו, שהיה מכיר שזה יהיה לו לתחוקו, אבל חוק ממה שהוא נכל גם אינו חכם, ולפי שכתרו אין זו יושר. (ג) שהם רואים עולמם כחיייהם. (גה) ולא אמר מה היה לו, וכן בהפרידו בני אדם. (גו) זה פ"י תיבת עליון, ותיבת בהנחל הוא

אֶפְנֹן פְּחַנְמִי אֹרְחָא נְפָרְנֹן יִצְרְנְהוּ כְּאִישׁוֹן עֵינָו: יֵא בְנִשְׁר יַעִיר

פְּכַבְתָּ עֵינֵיהוֹן: יֵא בְנִשְׁרָא רִשִׁי

לקט בהיר

שם בחור ובינה (סס): יצרנהו. מנחש שרף ועקרבו ומן האומות (סס): באישון עינו. הוא השחור שבעין (סס) שהמאור יולא הימנו, ואונקלוס חרגס ימלאכו (סיפק לרכיבון) יספיקהו כל לרכו במדבר, כמו (במד' י"א כ"ג) ומלא להם, לא ימלא לנו" הכר (יהושע י"ז ע"ג): יפבבנהו. אשריון סחור סחור לשכיחיה (חוקק) אהל מועד בלמע"ס וד' דגלים לדי רוחות (ספרי): יא) בנשר יעיר קנו. נהגס ברחמים ה: נא) כנר פירש זאת רבינו לעיל, ואפשר שרזנו לומר אפשר שמה שאמר לעיל ופבבס דגלים פירושו שהעמיד את מחניהם דגלים סביב כדי שיהיה להם שמירה מכל גז, ופי'

אור החיים

שהוא יאס ממקום הרע הכוא שלא נעמעו שם, עוד שבאוחו מקום עלמיו" כשהיה מציא ה' המכות על מזרים היה שומר אוחס, על דרך אומרו (שמות ט' ו') וממקבו ישראל וגו', רק בארץ גושן וגו' (שם כ"ו), ולכל בני ישראל היה אור וגו' (שם י' כ"ג), ולא יתן המשחית וגו' (שם י"ג כ"ג), והוא אומרו יסובבנהו", ואומרו יבוננהו פירוש על ידי שתן להם חורב שהוא מקור הבינה שזכה ילרנהו כאישון עינו על דרך אומרו (משלי ז') חבונה חנלרכה", ואומרו כאישון עינו כמאמר הביזא (זכרי' ז') כל הנגע בכס נגע בצבא עינו, והכוונה צוה"ה) כדרך שאין העין סובלת נגיעת אצבע האדם זה והטעם ללד כי גוף האצבע עור והעין זכה ואין הרוחני סובל הגשמי, והוא סוד מאמר הרשב"י (זוהר ח"ב רי"א): שאמר ווי לה לנשמתא דסבלא אשא נוכחא פירוש שהאש שבו נכנסת להענישה היא אש נכרית בערך אש הנשמה, ולזה חמלא (שם) שנפש הדיק תטבול באש הנקרא נכר

אור בהיר

וכו' אלא גם אוחנו וכו'. עב) פירוש חן ממה שהזיזא משם, גם עורס שם שמרס. עג) וזה כלל ב' דברים, הי'אה, והשמירה שם. עד) פי' חבונה שרף שהיא החורה מלור אוחס. עה) פי' למה למשל זה. עו) והוא אש רוחני. עז) פירוש אפילו בלא מכה, אלא נגיעה. עח) שאם לא כן היה הגליה קודם תיכף כשילאו, ולמה חלפס הכמו, וגם כפל, שכנר אמר יסובבנהו וכו' סביבה וכו' נצירה, אלא ודאי מה שפבבס היה קודם קבלת החורה, וזה היה שלא לכות בהם, אלא אחר קבלת החורה גם ילרנהו שלא ליגע בהם, וכן בדרך הב', הגם ששמרס מקודם, אלא אחר שנעשו בני תורה זריכים שמירה על שמירה. עט) שמי

חָבַל נַחֲלָתוֹ: יִמְצְאֵהוּ בְּאֶרֶץ מִדְבָּר וּבְתָהוּ יִלֵּל יִשְׁמֵן יִסְבְּבָנְהוּ יְבוֹנְנָהוּ

לקט בהיר

הכמוז והשייכות גם לפי דרך הב' במאמר הקודם (רא"ם), ועיין עוד בלות מ"ג: מו) בלשון רבים הם בניו של יעקב האמורים, והכמוז אומר ימצאהו בלשון יחיד שיך על עמו הנזכר בלשון יחיד, ואמר מלא לו "נאמנים" כמו (נחמ' ט' ח') ומלאה את לבבו נאמן לפניך, שהלא לא במדבר מלא אוחס אלא במזרים, גם הוא נתינת טעם למה בלמת לא לקח בני עשו וישמעאל לעמו וחלפו, לפי שאלו מלא נאמנים לא כן בני ישמעאל ועשו (רא"ם), וזה יש לחס טעם למה שיה הכחוב את הסדר לומר קודם שקבלו את החורה ואח"כ שילאו לתוהו ילל ישימון, משום שלא שאל הקב"ה מעשו ומישמעאל שילאו למדבר, ואין להוכיח מליאל ישראל למדבר שדוקא הם נאמנים, אלא מקבלת החורה, לזה סמך קבלת החורה לאומרו כי חלק ה' עמו, ואח"כ אמר שילאו באמונה למקום תוהו וסנהו וסמך לו שנשכל זה סבבס צעניס וילרנהו כאישון עינו: מז) ליה פירושו של תוהו, ושממה פירושו של ישימון, ותינת ילל פירושו ילל וקולות של נחשים ופיות הזרקים פחד על שומעיהן, ומתן הכחוב אוחו בלמעט, גם ספר לומר ילל חיות, כי כן דרך המשורר להמליך ללג ולערב דברים המובנים, וכן פירשו רש"ע ז"ל: מח) אמר ב' מיני סיבובים, שהוא כניכול סבבס מנחון צעניס והס נחוק, גם סבב אוחס דגלים סביבו והוא בלמעט (ועיין לקמן בלות י"א), כי שיהס נכנסים בפי' חיות יסובבנהו, ואמר עוד וסבב עליהם את ההר, לפי סביבת העניס נכלל באומרו ילרנהו כאישון עינו, גם הוא הקדמה לאומרו יבוננהו, יסובבנהו זהר כדי

אור החיים

חן כי כל נפש החיונית שבאדם יש לה חוט אחד דבוק עם שורשה והוא יולא מהנחיריים ודבוק בשורשו למעלה ומשם יונקת הנפש לחיות, ועל נפש הרשע אמר הכחוב (במדבר ט"ו) הכרת חכרת וגו' פירוש שאוחו השורש הדבוק מהנפש למקום שממנו חולצה וכריתתו ה' ושוב אין לה יניקה וזו היא מיתת רח"ל, ובצדדיקים נאמר (דברים ד') ואחס הדבקים צה' אלהיכם חיים וגו', והוא אומרו חבל נחלתו וכו':

י. ימצאהו בארץ מדבר ובתחו וגו'. נראה כי יכוון הכחוב על דרך אומרס ז"ל (פסחים ק"ט), לא ילאו ישראל ממזרים עד שעשאו כמלולא שאין צה דגיס וכו', ואמרו עוד

אור בהיר

שגמר אומר. סז) אם הוא ארץ אינו מדבר, ואם הוא מדבר אינו ארץ. סח) ר"ל היה ריק מקדושה, והיה מלא טומאה. סט) ואינו פי' תהו ריק. ע) יסובבנהו, ולא אמר סבבו. עא) והוא נחיות, כמאמר בעל ההגדה לא את אבותינו

בני ישראל לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם: הַמָּה מִי מְרִיבָה אֲשֶׁר־רָבוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְכֵן לֹא תָבִיאוּ אֶת־הַקְּהָל־הַזֶּה אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַתִּי לָהֶם: הַמָּה מִי מְרִיבָה אֲשֶׁר־רָבוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְכֵן לֹא תָבִיאוּ אֶת־הַקְּהָל־הַזֶּה אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַתִּי לָהֶם:

קְעִינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל כִּבְּן קָא תַעֲלִין ית קהלא קדין קארעא די יהיבית קהון: יי אינון מי סמוקא דנצו

לקט בהיר

רש"י

זה שאינו מדבר ואינו שומע ואינו לריך לפרנסה... מקיים דבורו של מקום קל וחומר אנו (מ"ח): לכן לא תביאו... נשבעתי... (כד) שלא ירבו בחפלה על כך (מ"ח): (ג) המה מי מריבה... הם הזכרים במקום אחר... (ג) את אלו ראו אלעגניו פרעה ואמר... (כא) פירושו של ק"ו זה הוא עו"ה: סלע זה שאינו מדבר ואינו שומע נדק הענב להנין כשכל שיש חועלת לקיים דברי המלך ב"ה ולהפך בעבור ראונו גם אין לריך לחועלת ואינו חושש מן הפורענות אעפ"כ בהכח המטה אשר שם המפורש קבוע בו ונדבורו של משה אשר שכינה מדברת מתוך גרונו שמע והנין רצון קונו ומקיימו, כ"ש אנו שהמורה הק' לפנינו שהיא מטהו של הקב"ה ואמרנו של משה חוץ מזה שמעיה ודיבור והננה גשמיים לנו להנין חועלת ומסרון שגאים על ידה וצריכים אנו לפרנסה עאכ"כ (ב"ב): (כב) הרי כבר אמר יען שפירושו כשציל ולכן, ולמה כפל, ודאי לשבועה, ואין ר"ל שמצית לבן פירושו שבועה, אלא לטון גומא הוא אשר אמריו בא השבועה, וכאן גזם ולא פירש, וכמו (שמות ו' ח') אל הארץ אשר נשאתי את ידי לתת אותה, ולא אמר נשאתי את ידי לישבע, שגזם ולא פירש, ומציא ראיה משמואל שקודם שנבעתי אמר לכן, וגם החס מיותר הוא עיי"ש, הרי שכן דרך השבע לומר לכן (רא"ם), וכל זאת רק לפרש חידת לבן המיותר אבל הדבר עצמו שנשבע הקב"ה פסוק מפורש הוא (דברי ד' כ"א) וישבע לבנתי עברי וגו' (דו"ק): (כג) פי' מהר קודם שיחפלו, ולא המחין שיחפלו ויעלו דלת בפניהם בלי שבועה, כדי שלא ירבו בחפלה (ואפשר שגלה זה היה משה הרבה יותר ממה שהרבה) וצוה נחיש צד הקושיא הלא כבר נגזרה גזירה זו על משה באומרם סוף פ' שמוח עמה תראה ולא לעמיד, וכן פסוק תביאמו וחסעומו, ועוד, כי הגם שנגזרה ראויה לה לנטלה בחפלה, וכן אם נאמר שידע היה משה מגזירתו השב שיבעטו בחטוניהם, לזה אמר ליתרו נוסעים "אנחנו", אבל אם דיבר אל הקב"ה אמר שגלה נא ביד שגלה, גם אמר תביאמו, בעבור שכן בא לו נבואה והוא האמת לעת עמה, ואין לדבר גבוה לפני הקב"ה ולומר אני אביאם קודם שביטל הגזירה, אבל עמה אחר מי מריבה הרי היא בשבועה ואין לנטלה, ומה שאמר רבינו לעיל שאלולי מטא זה היו נכנסים לארץ פירושו היו ראויים ליכנס לארץ (ג"א), ובסה"ק דברי דוד חירץ שבמעשה המרגלים נחטלה הגזירה ממש והארץ מפני חילול השם שלא יאמרו שבעו מרגלים לא נכנסו, אבל בני מריבה שנתפרסם מטאם חזר וגזרה: (כד) ר"ל חידת המה מראה כצנע על איזה דבר ידוע, וכי מי מריבה קיימין לפנינו לומר עליהם שהם הם אוחן מי מריבה, גם לא נזכר בשום מקום מי מריבה סתם שזכר

אור החיים

אח הלב וגדולה וכבוד יבשר וכאן רואי שלא אמר אלא בצורת גזירה רעה, ויתבאר על פי מה שאמרנו במדרש (במד"ר י"ט) שאמר משה לפני ה' הרי גזרתי עלי למות במדבר עם הדור הרע הזה וכו' יאמרו הדורות שאני שור להם... יכתב עלי על מה נעשיתי לפיכך כתיב יען לא האמנתם בי וגו' עד כאן, והוא מה שרמז ה' באומרם ויאמר לשון רוממות למשה ולאחרון שנכתב מטאם שעליו מחו

אור בהיר

(כג) בעון המרגלים שהוא מיעוט האמונה ח"ו. (כד) שהמה רבו עם ה' לא משה ואהרן. (כה) שעל ידי שנעשו משה ואהרן

רבים ותשת העדה ובעירם: ויאמר יהוה אל משה ואל אהרן יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני

בְּנֵשָׁמָא וּבְעִירָהוּן: יי ואמר יי קְמִשָׁה וְלִאֲהֲרֹן חֲלָף רִי קָא דִּימְנָתוּן בְּמִסְרֵי קְדֻשׁוֹתֵי

לקט בהיר

רש"י

אלה טיפין (סג - סז), לפי שלא לוח המקום* להכותו אלא ודברתם אל הסלע, והמה דברו לסלע אחר ולא הוליא"י, אמרו שמה לריך להכות* כנראה שונה שנאמר (שמות י"ז ה) והכית צור, ומזמן להם אותו סלע"י והכוה* (יז) יען לא האמנתם בי... גלה הכתוב"י שאלולי מטא זה בצד היו נכנסין לארץ כדי שלא יאמרו עליהם כעון (שאר) דור המדבר שנגזר עליהם שלא יכנסו (לארץ) כך היה עון משה ואהרן, והלא הלאן ובקר ישחט (י"א כ"ג) קשה מזה"ל, אלא לפי שבסתר חיסך עליו הכתוב וכאן שבמעמד* כל ישראל לא חיסך עליו הכתוב מפני קדוש השם (תה"ו - צ"ח): להקדישני... שאילו דברתם אל הסלע והוליא הייתי מקדש לעיני העדה ואומרם מה סלע שנינו נוסחאות * שלא נטות * לחכות * והכו ודו"ק טיפין אמרו לו ישראל משה זו למי ליונקי שדים הכרו פעם שניה ויצאו וכו' * לפני

אור החיים

גדולה, ורבותיו ז"ל (סנהדרין ל"ד) דרשו דרשות יב. ויאמר ה'. קשה למה שקדם לנו כי לשון וכפטיש וגו'.

ישראל את־יהוה ויקדש בם: ׀ רביעי
ד וישלח משה מלאכים מקדש אל־
מלך אדום כה אמר אחיה ישראל
אתה ידעת את פל־התלאה אשר

לקט בהיר

לומר שעל זה מראה, לזה אמרו שמראה על מאמר
אִיטְנִינִי פִּרְעָה (בא"י): (כה) על ידי מי מריבה, וזה
פ"י ויקדש צם שהקב"ה נתקדש צם ע"י מי מריבה, ולא
עשה, אלא שסוף היה שמתו משה ואהרן על ידם ונתפרסם
הדבר ונתקדש צם שמים (רא"ם), וראב"ע חולק על רבינו
ומפרש חציב צם נמשה ואהרן, והרמב"ן ז"ל כתב אמר
שהביא לשון רש"י, גם כן פירש ר"א, אין הכוונה על
פירוש המלה, אלא על הענין שגם הוא ז"ל אמר שמתו
משה ואהרן היה קידוש השם (סה"ז): (כו) אל תקרי
ממקדשך (מבית המקדש) אלא ממקדשך (ע"י דיקים
וקדושים) (זבחים קט"ו): (כז) הלא לא רצו ממנו
טובות וממתנות ורצו לשלם אפי" דמי מים, ואין לומר שכוונת
משה לומר שאנחנו אחים נאמנים ואוהבים לזה תעשו לנו טובה
לקשות לעבור, כי זה יהיה שקר מוחלט מבי' הדדין ופשיטא
שלא אמרה ולא כיוונה משה רבע"ה, וכן קשה על כל
ההקדמה הזאת שהיו צמארים וכו', אלא הכוונה שלא יעבד
על ידם ולא ירע לבנו בקנאה ושנאה שהולכים לטוב ארץ
' עממין וכמו שפרשם והולך (ג"א), וכל מה שפירש
רבינו דדברי משה ונדברי אדום אין הכוונה שאמר
ושלח בן בפירוש, אלא כל זאת רמזו בדבריהם אלו,
כלומר ישנם בין השורות (בא"י): (כח) רצונו

אור החיים

קדושת שמו בענין זה"ע, ואמר המה מי מריבה וגו'
ומריבה זו מלדיקה הכחוצ בואמרו אשר רבו פירוש
שטענו טענה נגד ה', ולדקו בטענת מריבתם,
ויקדש צם פירוש עשה ה' דברים להתקדש ביניהם
פירוש בישראל צמה שאמר למשה לדבר אל הסלע
אשר ירצו בני ישראל שצוה יראו כה השליע שהגם
שהביאם במדבר לא מקום וגו' ומים אין יוליא להם
במאמרו מים מכל מין סלע אשר תהיה לפניכם"ע,
ומשה ואהרן לא עשו כן לכן הקפיד ה' עליהם

אור בהיר

נתקדש וא"כ קשה חציב צם כי משה ואהרן לא נזכרו כן
אלא ישראל ולא צם בישראל נתקדש. (כ) פ"י למה דוקא
בענין זה היה להם לקדש שמו יחבי' הלא יכול אדם לקדש
צם שמים בכל עת באופנים שונים. (כא) פ"י הגם
שלפי עיני בער לדקו בדבריהם רצה להראות להם
שאין מי שילדק לפניו ודקיה ה' בכל דרכיו, וא"כ
היה זה עם ומקום הכי מוכשר להתקדש ש"ש ביניהם.
(כב) פ"י הגם שחציב לכן שייך על לא האמתם, אבל לדרכיו
שפס' המה מי מריבה הוא פ"י על להקדישו א"כ שייך
גם עליו. (כג) וכי מתנת חטם שאלו ממנו. (כד) וכי
בחרת רחמנות בוא הלא רצו לשלם. (כה) וא"כ
לוי יאחה הארץ.

רש"י

שמושיען של ישראל לוקה צמים (סנה ק"ח) לכך גזרו
כל הבן הילוד הואורח תשליכוכו (שמות א' כ"ג):
ויקדש בם. שמתו משה ואהרן על ידם"ה,
כשהקב"ה* עושה דין במקדשו הוא יראוי*
ומתקדש על הצרות, וכן הוא אומר* (תהי ס"ח ל"ה)
נורא אלהים ממקדשך"ע, וכן הוא אומר (ויק"ה ג')
בקרוצי אקדש: (יד) אחיה ישראל. מה ראה
להזכיר כהן אחיה"ע, אלא אמר לו אחים אנחנו בני
אברהם שנאמר לו (ברא"י ע"ו י"ג) כי גר יהיה זרעך,
ועל שנינו היה אותו החוב לפרעו* (תנח" - צמ"ה):
אתה ידעת את כל התלאה. לפיכך פירש אביכם"ה)
שני טעמות: שכשתקבית: שיתירא ויפבין. שמתור בקרובי
אקדש וכו' הוא אומר נורא ומבין. לפרעו - ליפיר.

טו ונתתו אבהתנא למצרים
ויתבנא במצרים יומין סניאין
ואכאישו קנא מצראי
ולאבהתנא: טז וצלינא קדם ׀
וקבי' צלותנא ושלח מלאכא

מצאתנו: טו וירדו אבותינו מצרימה
ונשב במצרים ימים רבים וירעו לנו
מצרים ולאבותינו: טז ונצעק אליהוה
וישמע קלנו וישלח מלאך ויצאנו

רש"י

מעל אבינו (שנאמר) (ברא"י ל"ו) וילך אל ארץ מצרים
יעקב אחיו, מפני השטר חוב המוטל עליהם והטילו
על יעקב (כ"ד פ"ג): (טו) וירעו לנו. סבלנו לרות
רבות"ע: ולאבותינו. מכלן שהצבות"ל מלמעטרים
(צקצר) כשפורענות צאה על ישראל (תנח" - צמ"ה):
(טז) וישמע קולנו. בצרכה שצרכנו אבינו (ברא"י כ"ו
כ"ג) הקול קול יעקב"ע שאנו לועקים ונענים (תנח" -
צמ"ה): מלאך. זה משה"ע (פס"ו), מכלן שהצבויאים

לקט בהיר

לפרש לשון עבר של ידעת, ולא אמר אהה יודע, כלומר
ידעת כבר מימות עשו (מ"ל), ואמר את כל התלאה, שכל
התלאה והרפתקא שעבר עלינו היה מסובב מן הגרומ, כגון
מכירת יוסף וזעור יעקב וכו' (ב"ב): (כט) ר"ל אין
הכוונה בהודעה זו לקבול על מצרים, אלא לומר יותר ממה
שנשמע מתיבתא "גרי" יהיה זרעך, כלומר שלמנו עבור הארץ
ברוח ולא בצמאום (מ"ל): (ל) ואין הפ"י אבותינו ממש
שלאו מצרים ומתו במדבר, שא"כ הי"ל להפך לאבותינו
ולנו שהם היו העיקר וצנייהם הטפל (ג"א), ולכל הפחות
היה לו לומר במדא מחתא וירעו המצרים לנו ולאבותינו, אלא
ודאי הם הרעו רק לנו, ותיבת וירעו לא שייך רק על לנו לזה
הפסיק בחציבת מצרים, ודק אגב סבלו גם אבותינו (מ"ל),
עוד יש הוכחה שמן הסתם קאי אבותינו זה על אותו אבותינו
המוזכר ברישא דקרא וירדו אבותינו מצרימה שהם הע' נפש,
והע' נפש לא היו ברעה שהרעו בפועל, אלא ודאי קאי
לאבותינו שגנן עדן (לברוש): (לא) כלומר לא גזלנו ולקחנו
אומנתך ללאת חברי ובמלתמה, עוד יש צו כוונה, כי כמו
ששמע הקב"ה קולינו להוציאנו משם כן יעזור לנו להמציאנו
לארצנו, כי הרי הסכים לברכת יצחק שאמר הקול קול יעקב
כן יסכים על ויתן לך מטל השמים וגו' (ג"א), שא"כ כל הענין
מיושר ונפרט חציבת קולנו (ד"ד): (לב) שהרי כתיב (שמות
י"ב י"ב) אני ולא מלאך (מ"ל), ואמר זאת, לומר, שע"י
נביא ה' יאלו ולא מעצמם, ולא יחשוב שיאלו לפני הזמן
ועדיין ישנו לחצי פרעון ואפשר שיפול עליו (ב"ב):

אור החיים

זה לשונם מפני החוב שלא רצה לפרוע חוב אבינו
עד כאן, ואומרו אהה ידעת"ע פירוש כבר קודם
היות לנו התלאה ידעת אותה שנגזרה בין
הצתורים, ודבר זה דוקא הוא שידעו, ולזה דקדק
לומר אהה"ע, האומות היו מושצים כי מקרה
הירידה היה להם להיות עבדים ושפלים, ואומרו
וירדו אבותינו וגו"ע פירוש מלבד הגלות עוד
נוסף שסבלנו לרה כפולה שהיה הגלות צמארים,
על דרך מה שכתבו בחוספות צמסכת שבת (י'):
צמה שאמרו צם צממא חוה לשונם לעולם אל
ישנה אדם את צו בין הצנים שצביל צ' סלעים

אור בהיר

צב) לשון עבר ולא אמר אהה יודע. צג) והוא מיושר אם לא למעט. צד) בוא"ו המוסף הלא גלות מצרים הוא הוא
התלאה. צה) וא"כ עליך לסייעם ולא לעבדם.

ג עמך נדבות ביום חילך בהדריו קדש ג עמך דבית ישראל
מרחם משחר לך טל ילדתך: יד נשבע יהוה אנהותא קרבא תקמיע
עמהון בשכהורי קודשא רחמי דאלהא יתרהבון לך הך נחתה טלא יתבון לרוחצן תולדתך: ר קים יי ולא יתוב
רש"י

(ג) עמך נדבות ביום חילך. כשמתאסוף חיל לרדוף אתריהם, יתנדבו עמך וואהצין לנאת עמך, כמו שמלנו ויקן את חילכו ילדי ביתו (שס פסוק יד) ולא יתור, וענר ואשכול וממרא התנדבו מאליהם לנאת לנכת אמרו בעורמו: בהדרי קודש מרחם משחר. זאת תהיה לך בכות הדת קדושה שהיה ק מצטן אמך, שהכיר נוראו קן שלש שנים: מרחם מצודת דוד

(ג) עמך נדבות. העם אשר יבאו עמך במלחמה הנה יבואו בנדבת לבם ולא בעבור קבלת שכר מה, והם אנשי ענר אשכול וממרא: ביום חילך. ביום המלחמה אשר תלחם בכח ואמצות הלב: בהדרי קודש. והוא בגמול על שאתה מהודר בקדושה: מרחם. מעת צאתך מרחם אמך אתה דרוש לי למלאות שאלתך: לך מל ילדותך. מה שהכרתי מעת הילדות יהיה לך לניח נפש כטל הוה שהוא נוח לכל:

אבן עזרא

(ג) עמך. יתגדבו בהלחם בעבורך. אמר רבי משה בקיעת השחר, ושם הרחם כנוי, כדרך אז יבקע כשחר, והוא ישבח רוד, ורימה הליחה שהיא בגוף כטל. והטעם כי לא נס לחת במלחמות דבות שנלחם, ויהיה כן מבקיעת השחר לך נשאר לה ילדותיך. ואחרים אמרו מהמקום השפל השחור לך מנת ילדותיך, ופירוש טל כמו יוטל את הגורל.

רד"ק

(ג) עמך. ביום שעשית חיל להלחם בהם באו עמך אליך בנרבה: בהדרי קדש. בירושלים שהוא הררת קדש, שנקראת אדמת קדש. והדרי ענין הדר ויופי. והדרי לשון רבים מן הדר, כי בדברים רבים היא טובה: מרחם משחר לך מל ילדותך. יום שיצאת

מדרשי חז"ל

(ג) עמך נדבות ביום חילך וגו'. מדבר באברהם, עמך הייתי ביום שנדבת לשמי לירד לכבשן האש. ביום חילך, ביום שכנסת כל אותן החיילות והאוכלוסין. בהדרי קדש, בהדרו של עולם הקדשתיך. (ב"ר לט.) מרחם משחר. מרחמו של עולם שחרתיך. לך טל ילדותך, מפני שהיה אברהם אבינו מתפחד תאמר שיש בירי עון שהייתי עובר אלילים כל השנים הללו, אמר לו הקב"ה לך טל ילדותך, מה הטל הזה פורח אף עונותיך פורחין, מה הטל הזה סימן ברכה לעולם אף אתה סימן ברכה לעולם. (שם.)

דאנת מתמני לרפא וללא ינחם אתה כהן לעולם על דברתי
לעלמא דאתי בגין מלכי צדק: ה אדני על ימינד מוחן ביום
זכותא דהויתא מלך זפי: אפוי מלכים: ו ידני בגוים מלא גויות מוחן
ה שכתתא דני על ימינד מוחא ביום רגויה
מלכיא: ואתמנא לרין על עממיא מלי ארעא גלשמי רשיעין קטילין מוחא רישא על
רש"י

הטונה אשר דבר עליך: אתה כהן לעולם על דברתי מלכי צדק. ממך מלא הכהונה ומלכות, להיות ענין יורשין את שם אבי אבך הכהונה והמלכות שנמנו לו: דברתי מלכי צדק. יו"ד ימירה, כמו רצמי עם (איכה א ב). על דגרת מלכי לך, על פקודת מלכי לך: אתה כהן. יש נמשמע כהן, כהונה ושכרה, כמו ונני דוד כהנים היו (ש"ב ח ט). אשר אדני. אשר היה על ימיך נמלממה: מוחן ביום אפוי מלכים. את ארבעה

מצודת ציון

ד) על דברתי. על ענין. כמו על דברת בני האדם (קבלת ג ט), והי"ד יתירה: ה) מוחן. ענין הכאה ופציעה. כמו מחצתי ואני ארפא (נבטס לב ט): ו) גויות. גופות בני אדם. כמו ושבת לגו כסילים (משלי ט א):

(כראשית יד יח): (ה) ה' על ימינד. כאילו אל מול אברהם ידבר, לומר על כי היה ה' על ימינד, לזה מוחן והכה ביום הראות אפוי ותגרת מלחמתו את המלכים האלה ולא בכח הזרוע: (ו) ידני בגוים. ה' הוא עשה דין ומשפט בעוברי גלולים ההם, עד שמקום המלחמה היה מלא גויות מפגרים מתים: מוחן ראש. הוא הכה ראש כל אחד

אבן עזרא

כהנים היו (ש"ב ח ט), והטעם לעבוד את השם, והנה הטעם שישראל ילחמו ואתה תקח המעשר, כאשר לקח מלכי צדק מאברהם. ויו"ד דברתי נוסף, ופירוש על דברת על מנהג, כמו דוברות בים (מ"א ה ט), או תחסר אות כ"ף אתה כהן לעולם על דברת, כמו על דבר שאתה כמלכי צדק, ועליו

רד"ק

אתה כהן. מלך ונגיד, כמו ובני דוד כהנים היו (ש"ב ח ט). ואמר לעולם. כי שאלו לא היה מלך לעולם: על דברתי מלכי צדק. ולמה נתתיך מלך לעולם על דבר שאתה מלך צדק. ויו"ד דברתי ויו"ד מלכי נוספות: (ה) אדני. הוא על ימינד שנצחת המלחמות:

מדרשי חז"ל

(ד) מנחם בדרך ישתה וגו'. אמרו רבותינו: כל נפש ונפש שהרג עשו מישראל, כביכול נטל הקב"ה מרם כל נפש ונפש וטובל פורפיריון [בגד עליון חשוב] שלו עד שצבעה דם, וכשמגיע יום הרין ויושב עליו בכימה לידן אותו, לובש אותו פורפיריון ומראה לו גופו של כל צדיק וצדיק רשום עליה, שנאמר: דין בגוים מלא גויות. באותה שעה

17

בכל משבת יכם: סר וספרתם לכם
ממחרת השבת מיום הביאת את

לקט בהיר

כרמל כלומר מיד אחר הקצירה נאלץ כמות שהוא בלי ציטול ואפייה, ויש שאופין אותו קלת על האור שהאור מממקו ויותר ערב לחיך, וזה נקרא קלוי או קליות מחמת שגשרף, והוא לשון ארמי מלשון חז"ל מקלי קלי להו לאיסורא, וכן אמר הכוזב קלוי בלש, ויש שאופין וסופין אותו כל כך שחמישש ונטמן ועושין ממנו לחם ומונות, ואמר הכוזב שכן כרמל וצין קלוי וצין לחם לא תאלכו קודם העומר מן החבואה מדשה: (ב) דהיינו י"ד שנים אמר בואם לארץ, ופי' בכל מושבותיכם לפי' כל ישיבותיכם כשחמיששו במקומכם לגמרי: (א) נתפרש לעיל בפסוק י"א:

אור החיים

שפירשתי צפרשה צא (י"ג מ"ג), והמוטיל לפסוח המשחית על צהיכס"י, וכאן אמר כי פסח דורות יעשוכו לה' לשם ה' הגם שאין צו אחד משחית: **טז. וספרתם** לכם וגו'. אומרו לכס"י ללד שילו ה' לספור שבע שנות, ואמרו ז"ל (זוכר ח"ג י"ז) כי ללד שהיו צעומה מנרים ורלה ה' להזדווג לאומה זו דן צב כמשפט מדה שדינה לספור ז' נקיים, וזה שסיפרו ז' שבעות ואז יהיו מוכשרים להכניסם כלה לחופה, והגם כי שם ז' ימים וכאן ז' שבעות, ללד הפלגה העומאה, וגם היוחה בכללות ישראל שיער החמים דעים כי קן משפטם, ועיין מה שפרשתי בפסוק (יתרו י"ע א') צדש השלישי ללאת וגו', והוא מאמר הכוזב כאן וספרתם לכם פי' סיבת ספירה זו הוא לסיבתכם לעברתכם שזולה זה חיכף היה ה' נותן לכם התורה, ולדרך זה ידויק על נכון טעם ממחרת השבת ולא מיום השבת עלמנו, כי קן משפט הספירה שיהיו כל הימים שלימים, וללד שיום ע"ו

אור בהיר

דוקא בלילה. (קג) פי' כדי ליתן מדמו על המזוחות. (קד) לא כמו שאמר שנת הוא לה', פסח לה', פג המלות לה' וכו'. (קה) פי' צעומה. (קו) אבל לדורות שאין עומתה מנרים למה לא נספור מיום ט"ו. (קי) שכל שנה באותו זמן נעוור טרתם של יולאי מנרים ומעמד הנבחר יום קבלת התורה. (קיב) לא זכיתי להנין זאת, וראיתי שרונים להגיה כיום השבת, ור"ל כמו השבת היא זכר לשעבר שבו שנת ה' וכו' כ"כ הספירה זכר לשעבר, ודוקא אחר השבת ע"כ, ולא הנגלי פירוש זה בשום אופן, ראשית למה נבחר למשל דוקא את השבת הלא כמה ומה מלות שטעמם זכר על שעבר, מנה, מרוי, סוכה וכו' וכו', שנים שאמר והמשכיל יצין, מה זה השכלה גדולה שצריך לדבר זה, והשלישית שגמר אומר ועיין צפ' ויכל וגו', וס' לא מלאתי רמז לדבר זה, ואפשר שטעות הדפוס יש כאן, ומצינת והמשכיל עד מינת השביעי צריך להיות אחר מינת לידעי קן, ואז נכון כי שם נאמר דבריני שכל שנת נעוור הנביאה. (קכ) ויחורו להיות נבחיית הלוחות. (קיג) ק"ל למה ב' סימנים, ואח"ל שממחרת השבת אינו מקויים, למה

עמר התנופה שבע שבתות תמימות
תהינה: 1 עד ממחרת השבת
השביעת תספרו חמשים יום
והקרבנתם מנחה חדשה ליהוה:
ממושבת יכם תביאו לחם
תנופה שתיים שני עשרנים סלת
תהינה חמץ תאפינה בבורים ליהוה:

דארמותא שבקעא שבועין שלמין יהוון (ניא תהוון): טז עד ממחרת שבעתא שבועתא שבועתא תמנון חמשיין יומין והקרבון מנחתא חדתא קדם יי' ממוחבניכון תיתון קדם ארמותא תרתין (גרצין) תרין עשרונין סלתא יהוון חמייע יתאפין בבורין קדם יי':

לקט בהיר

כב) ר"ל מינת "השנת" זה אין פירושו י"ט כמו ממחרת השנת לעיל, ששם מרגומו אונקלוס מנחר יומא טבא, וזה פירושו שבע לומר ז' ימים שהוא שבע אחר נקרא גם כן שנת, כמו שבע שנות תמימות מהינה, וכמו שנאמר בפ' ראה שבעה שבעות חספר לך, והוא מ"ט יום, אבל ז' פעמים שנת נראשית אין בכלל רק מ"ג יום, ומה שמכז הש"ס מ"ג יום טעות מדפיס הוא: (בג) פי' יום החמשים עלמנו אינו נספירה רק עד החמשים, שהרי נספירש אמר קרא שבע שנות תמימות, והוא רק מ"ט יום: (כד) רגונו לומר מינת חספרו נקשר למעלה, ומינת חמשים יום נקשרו למטה, שהספירה תהיה עד אחר שבע השביעיות, והקרבנת מנחה חדשה יהיה ציוס החמשים, ומקרא מסורס הוא, וציושר צריך להיות יום חמשים והקרבנתם, גם יותר מובן אם מתן אות צ"ט על מינת יום ומה שפיע רבינו (רא"ם), ואמר כל זאת קשה להעמיס זאת נפשט הכוזב שהרי האתנתחא שעל מינת יום מגיד הפך זה, ועוד שלדרך זה הראשון מוזן מן הסידור ומוך ממסרון אות צ"ט יש ג"כ מסרון וא"ו, שראוי היה לומר עד ממחרת השבת השביעית חספרו וציוס חמשים והקרבנתם, לזה גמר אומר רבינו

רש"י

ס"ה): תמימות תהינה. מלמד שמחיל ומונה מצערב, שאם לא כן אינם תמימות (ת"כ - מנחות ס"ו): (טז) השבת השביעית. כהרגומו שבעתא^(כ) שביעתא: עד ממחרת השבת השביעית תספרו. ולא עד בכלל^(כ), וכן ארבעים ותשעה יום (סג - סד): חמשים יום והקרבנתם מנחה חדשה לה'. ציוס החמשים תקריבו^(כ) * ואומר אני זכור * מדרשו, אבל (לפי) פשוטו עד ממחרת השבת השביעית שהוא יום חמשים חספרו, ומקרא מסורס הוא: מנחה חדשה. היא המנחה הראשונה שהוצאה מן החדש, ואח"כ הרי קרבה מנחת העומר, אינה כשאר כל המנחות שהיא צאה מן השעורים^(כ) (ת"כ - מנחות פ"ג): (י) ממושבת יכם. ולא מחוזה לארץ (סג - סד): לחם תנופה. לחם חרומה המורס לשם גבוה^(כ), חו היא המנחה החדשה האמורה למעלה^(כ): בבורים. ראשונה לכל המנחות^(כ), אף למנחת קנאות הצאה מן השעורים, לא תקרב מן החדש קודם לשתי הלחם (ת"כ - מנחות

שיעור נוסחאות * תקריבו * ואני אומר זה

ואומר אני וכו', ובקלת ספרים חסר כל זאת מרש"י, דהיינו מן ואומר אני עד סוף המלאכה, ובאמת דברים מוכיחים שאין זו מדברי רש"י, שאם נראה לו דרך הב' יומר א"כ למה לדרך הא', הלא אין צו שום חידוש, ואפשר שמדרש רבמינו ראה ומביאו, ואח"כ מביא דעת עלמנו ע"פ פשוטו, וכן מוכח מלשון (אם הגירסא שלפנינו נכון), ומכל על דאדני: (כה) רז"ל למדו זאת מג"ש אביב אביב, דכתיב אלל מנחת העומר צפ' ויקרא אביב קלוי בלש, וכתיב (שמות ט' ל"א), כי השעורה אביב, ובשמי הלחם כתיב סלת ואין סלת אלא חטים, אבל שאר כל המנחות אפילו מן שעורים כגון מנחת סוטה אין מביאין מן החדש קודם שמי הלחם כדלקמן: (כו) ר"ל אין מנופה זו מה שהכהן או הצעלים מרימין אותה לשעה קליות, כי זאת נאמר לקמן בפסוק כ' והניף הכהן וגו', וכאן המדובר קודם שצא לעזרה שנאמר מביאו לחם מנופה, אלא פירושו הפרשה לשם ה' ולשם צבורים שאומר עליו קודם שמביאו שיהיה מקודש לשמי הלחם (רא"ם): (כז) אלא שלמעלה קורא אותה חדשה וכאן קראה בצורים, והיינו הך, שפ' מינת בצורים חדשה וראשונה, וכאילו אמר ממשכמיכס מביאו (רא"ם): (כח) ר"ל אינה בצורים לקצירה ולהמיר את החבואה חדשה, שכבר הומר בפסח על ידי העומר, אלא למנחות הצאות בית ה' הוא בצורים,

מסורת המדרש
תלת מאון דמתלין
עין סנהדרין לח: ב"ר
ע"ז.
ג. א"ר אלעזר וכו'
קמ"ד פס"ד פד"כ.
ס"ג ל"ש ירמיה רע"ו
ההלים חצ"ה.

אָרִיסְטוֹן וְצוּח לַה פִּיּוֹן דְּעֵלוֹן אֹרְחִין יִתְבִּין לְמִיגַס פִּיּוֹן
דְּהוּה מְגִיסָא עֲלֵל הוּה אָמַר עֲלֵה תִלְת מְאֹן דְּמַתְלִין עַל
הַדִּין תַּעֲלֵה וְהוּי צְנִין וְלֹא טַעֲמִין אֹרְחִין פְּלוּם אָמַר רַבִּי
לְמַשְׁמַשְׁנוּי לְמָה מְגִיסָא נְפִקִין וְלֹא מִטַּעֲמִין אֲמַרִין לַה
אִית תַּמָּן חַד גְּבַר סָב וְכִיּוֹן דְּמְגִיסָא עֲלֵל הוּה אָמַר תִּלְת
מְאֹן דְּמַתְלִין עַל הַדִּין תַּעֲלֵה וְהוּא צְנִין סְלִיק רַבִּי לְגַבְהָ
אָמַר לַה בְּגִין מָה אַתְּ לֹא תִשְׁבּוּק אָרִיסָא דִּיגְסוֹן אָמַר
דְּלֹא תִימַר לְמִיגַס אֲתִיתִי אֲלֵא עַל דְּלֹא צוּחַת יְתִי עִם
חֲבֵרִי.

ג. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר כְּתִיב (ירמיה ה, כד) 'וְלֹא אָמְרוּ

ערך "אריסטון". במיוחד בשבילו, עבד אריסטון — עשה רבי סעודה — אחרת, "וקרא לכל רבנן" (קה"ר, שם), וצווח ליה — "וקרא לו, לבר קפרא" (שם), כיון דעלון אורחין יתבין למיגס — כיון שנכנסו האורחים ישבו לאכול, כיון דהוה מגיסא עליל הוה אמר עליה תלת מאון דמתלין על הדין תעלה — כיון שהיה התבשיל מוכא היה בר קפרא אומר לפניהם שלש מאות משלים על השועל הזה, משלים על חכמתו של שועל בין החיות שיש ללמוד מהם מוסר השכל, כדרך החכמים לדרוש (עיי' סנהדרין לח: וב"ר ע"ז, ד), והיה המשל ערב מאוד עליהם והאזינו בשקיקה (קה"ר, שם), והוה צנין, ולא טעמין אורחין כלום — ונצטנן התבשיל ולא טעמו האורחין כלום, כי כן עשה "על כל תבשיל ותבשיל" (שם), שהביאו, ובהיות כן הוחזרו כל התבשילים שלמים וצוננים לבית התבשיל, ורבי עצמו, שלא נכנס בתחילת הסעודה לשם כששמע על הדבר בחדרו — אמר רבי למשמשוני — למשמשוי: למה מגיסא נפקין ולא מטעמין — למה התבשילים יוצאים — חוזרים ולא נטעמים? אמרין ליה: אית תמן חד גבר סב וכיון דמגיסא עליל הוה אמר תלת מאון דמתלין על הדין תעלה והוה צנין — יש שם איש אחר זקן וכיון שהתבשיל נכנס הוא אומר שלש מאות משלים על השועל הזה והתבשיל מצטנן, ולכן אינם טועמים (שם), סליק רבי לגביה — נתקרב וכו' רבי אצלו, אמר ליה: בגין מה את לא תשבוק אריסא דיגסון — למה אין אתה מניח לסועדים שיאכלו? אמר — לו: דלא תימר למיגס אתיתי, אלא על דלא צווחת יתי עם חבירי — שלא תאמר שלאכול באתי, אלא על שלא קראת לי עם חבירי, בתחילה, על זאת הקפדת, ומה שכתבתי כן על פתחך, הכי "לא כן אמר שלמה: "מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש, דור הולך ודור בא", כלומר, מאחר שדור הולך ודור בא" (קה"ר, שם), והכל למיתה הם עומדים, מה יתרון לו לאדם כשמהה ומשתה?! וזאת אשר כתבתי על פתחך.

ג. ודרוש עוד על דרך זו שנדרש למעלה, בטעם מצות הקרבת העומר, ולמה האריך הכתוב ואמר: "וקצרתם את קצירה והבאתם את עומר ראשית קצירכם אל הכהן" (וכדלעיל בסימן א. עיי"ש), מוסף "וקצרתם את קצירה", ולא אמר "הבאת מראשית קצירכם עומר אל הכהן" אלא "הבאת את עומר", כמדבר מאיזה עומר ידוע להם (פ"ת), אמר רבי אלעזר: כתיב — בתוכחה הנביא לישראל: "ולא

מסורת המדרש
סנטור אנא עין ב"ר
י"ג.

בְּלִבְכֶם נִירָא נָא אַת ה' אֱלֹהֵינוּ יְהִיב לְכוֹן פְּלֹא וְלִית אַתוֹן
צְרִיכִין לַה מִן הַדִּין (שם שם, שם) 'שְׁבַעַת חֻקוֹת קְצִיר יִשְׁמַר
לְנוּ' 'יִשְׁמַר לְנוּ' מְרוּחוֹת רְעוֹת וּמְטַלְלִין רְעִים וְאִימְתִי
בְּאֵלוּ שְׁבַע שְׁבוּעוֹת שְׁבִין פְּסַח לְעֶצְרַת יְתִי רַבִּי חֵיָא (ויקרא
כג, טו) 'שְׁבַע שָׁבָתוֹת תְּמַיַּמַת תְּהִינֶנָּה' אִימְתִי הֵן תְּמַיַּמוֹת
בְּזִמָּן שִׁישְׁרָאֵל עוֹשִׁין רְצוֹנוּ שֶׁל מְקוֹם אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ
סְנַטְרָךְ אֲנָא וְלִית אַתְּ יְהִיב לִי דְסַנְטְרוֹתִי אָמַר רַבִּי בְּרַכְיָה
מְגִירְסָךְ אֲנָא וְלִית אַתְּ מְטַעִים לִי תַבְשִׁילָךְ דְּנִדַּע מָה אֲנוֹן
צְרִיכִין אִם טַל אִם מָטָר הוּא שְׁדוּיֵד אָמַר (תהלים סח, י')
'גִּשְׁם נְדָבוֹת תִּנְיָף אֱלֹהִים' אָמַר דְּוִיד לְפָנָי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ

אמרו בלבכם נירא נא את ה' אלהינו הנותן גשם ויורה ומלקוש בעתו, שבעות חוקות קציר ישמור לנו, וכלומר, יהיב לכוון כולא ולית אתון צריכין ליה מן הדין — מאחר שבשנה זו כבר נתן לכם הקב"ה הכל, גשם ויורה ומלקוש בעתו, חושבים אתם בלבכם ש"מן הדין" — מן ההגיון והיושר (ועיי' פ"ת), אין אתם צריכים לו עוד, לירא אותו? והרי עדיין אפילו בשנה זו, שהתבואה בקומתה, עוד — "שבעות חוקות קציר ישמור לנו", צריכים אנו לירא אותו ולבקש טובתו, כי — ישמור לנו — הקמה שבשדות — מרוחות רעות ומטללין רעים, ואימתי, באלו שבע שבועות שבין פסח ל"עצרת" — לחג השבועות! וכאשר — תני רבי חייא — כברייאת, כתוב: "שבע שבתות תמימות תהיננה", והגם שהפסוק אומר שם להלן "חמשים יום" ובמספר ימים אלה הם שבועות שלימות, מכל מקום הוא אומר כאן "תמימות", ובלשון שלימות ממום ופגע וחסרון (ר"י), לדרוש (ועיי' מנחות סח:—ס"ו): אימתי הן תמימות — מכל פגע רע ביבול העומד להקצר בשדות, בזמן שישראל עושין רצונו של מקום, אז הקב"ה שומר בהם את התבואה העומדת ליקצר מכל פגע וגומר את דישונה ובישולה לקראת קצירה שבסוף שבועות אלה, וכאשר — אמר רבי יהושע: כך הקב"ה אומר לישראל, סנטרך אנא, ולית את יהיב לי דסנטרותי — שומרך אני, השומר לך את תבואתך שבשדה, ואין אתה נותן לי מתבואתך דמי שמירתי? וכן — אמר רבי ברכיה: כך הקב"ה אומר לישראל, מגירסך אנא, ולית את מטעים לי תבשילך דנדע מה אינון צריכין — אומן — מבשל שלך אני, ואין אתה מטעים לי מתבשילך שאני מבשל לך, שאדע מה הם צריכים, אם טל אם מטר? הוא — הדבר — שדוד אמר — במזמורו לפני הקב"ה: "גשם נדבות תניף אלהים נחלתך ונלאה אתה כוננתה, חיתך ישבו בה תכון בטובתך לעני אלהים", שהגם שכל המקראות מדברים שם בלשון עבר, על מה שהיה במתן תורה, אינו אומר כאן "הנפת" אלא "חניף", וכן "חכין", בלשון עתיד, כמדבר מן ההוה בכל שנה ושנה ומתפלל על העתיד ומבקש גשם והכנת יבול לארץ, לקראת "חג הקציר" (מנחות כג, טו), "חג השבועות ... במורי קציר חטים", יום מתן תורה, והוא עומד עתה כחפילה ביום הקרבת העומר, בפסח, הוא "יום חניף" (מנחות סח:), על שם "הנפת" העומר האמורה כאן בפרשה, שהכהן מניפו לכל רוח, לבקש על עצירת רוחות וטללים רעים (כדלעיל כאן, ה.), ועל כן הוא מתפלל "חניף", בזכות תנופה זו (ר"י), שהרי גשם יורד מלמעלה ללמטה ויורד בשטף ומכל מקום הוא אומר כאן "חניף" שהוא לשון הרמה ממטה למעלה, והגם שלפי פשוטו הוא מוסב על

הדיברות צריכין לתקן החטא ולהתדבק בכח המאמרות שקודם החטא שהיו אמרות טהורות וזהו הרמז אמור ואמרת אליהם כנ"ל:

במצות ונקדשתי בתוך בני ישראל (ויקרא כב, לב) מסור עצמך וקדש שמי⁵. ובכל מקום אמרינן⁶ וחי בהם (שם יח, ה) ולא שימות. משמע שבמצוה זו של מסירות נפש לקדש שמו יתברך יכול אדם לתקן כל מה שנברא בעבורו. ועל זה אמרו⁷ יש קונה עולמו בשעה אחת. ובאמת על ידי מסירות נפש באין לשורש האחדות שנותן כל חייו. בעבור קדושת שמו יתברך. ונקרא שעה אחת. כי שעה היא רצון. ועל ידי ביטול כל הרצונות כפועל ממש בא למקומו ושורשו. אכן הוא ענין חפזון ומהירות. אבל מה שאדם פועל ביטול הרצונות בימי חייו ביישוב הדעת ובמתינות הוא נאה ביותר. ועל זה אמרו⁸ יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי עולם הבא. ופשיטא שחיי עולם הבא העיקר הביטול אליו יתברך כי בעולם הבא בוודאי אי אפשר להיות נמצא כמצאיאות נפרד בלתי בהמשכות חיות מחיי החיים. על זה רמזו שכשזוכין לרצון האמת ושעה אחת בעולם הזה על ידי תשובה ומעשים טובים חשוב יותר:

בפרשת נרות ולחם הפנים אחר המועדות כמו שכתוב בזהר הקדוש⁹ שעל ידי המועדות אדליקו בוצינין ע"ש וממשיכין אור לעולם על ידי ראיית פנים ברגלים. וכן המשכת פרנסה ושפע שזה ענין

⁵ ספרא אמור ח, ט.
⁶ יומא פה ע"ב, סנהדרין עד ע"א; ע"ז כו ע"ב; ע"ז נד ע"א.
⁷ ע"ז י ע"ב; שם יח ע"א.
⁸ אבות פ"ד מ"ז.

⁹ "ויקחו אליך שמן ויתן זך כתיב למאור וגו'" א"ר אלעזר הא אוקמה אבל אמאי אסמך קדשא בריך הוא פרשה דא לפרשת מועדים, אלא בלחיו בוצינין עלאין בלחיו בוצינין לארלקא משה דבות עלאה והא אתמר, ועל ידיהו דישאל מתברכאן עלאין ותתאין ואדליקו בוצינין כמה דאוקמה דכתיב 'שמן וקטרת ישמח לב' דחזותא דעלאין ותתאין" (וזהר ח"ג, קד ע"ב).

¹⁰ "דאמר ר"ל מאי דכתיב 'על השלחן הטהור' מכלל שהוא טמא ואמאי כלי עץ העשוי לנחת הוא ואינו מקבל טומאה

לחם הפנים. ואמרו חכמים¹⁰ שהגביה השלחן ברגלים ואמר להם ראו חיבתכם לפני המקום שסילוקו כסידורו חם ביום הלקחו כו' (שמואל א כא, ז). ויש להבין מה חיבה יש בנס זה. גם התוספות¹¹ עמדו על לשון חם כי היה נאפה בערב שבת וכשהכניסו בשבת לא היה חם כלל. אבל הרמז היה להודיע שבמקדש בני ישראל במקדש המשיכו חיים וברכה לעולם. שלכן המצוה י"ב חלות. שכל השפעות הצריכים בעולם הם י"ב מינים. שעל זה סידרו י"ב בקשות כתפילה נגד י"ב שבטים כמו שכתבתי במקום אחר¹² שהם שבעים הנפתחים בשמים להמשכת השפע. ולהודיע שמבית המקדש יוצא כל השפע. ומטעם זה המצוה בשבת שמיניה מתברכין שיתא יומין¹³. וכפי הכנה וסידור שסידרו בני ישראל וכפי רוב התלהבות שלהם. כך היה יורד באופן ובסדר הזה השפע מן השמים. וזה החיבה שהראו להם שכפי הסידור ואתערותא דלתתא שלהם כך בא אחר כך השפע בסדר זה. וזהו שכתוב (ויקרא כה, ח) ביום השבת יערכנו כו'. היא עריכה וסידור שבני ישראל מסדרין ובאופן זה מנהיג ה' יתברך את העולם:

[תרמ"ד]

במדרש' אמרות ה' אמרות טהרות כו' (תהלים יב, ז). פירוש מה שהכטיח הקב"ה לבני ישראל בעת שהקדימו נעשה לנשמע שהיה כענין המשלו שכיבדו בני

אלא מלמד שמגביהין אותו ומראין בו לעולי רגלים לחם הפנים, ואומרים להם ראו חיבתכם לפני המקום, סילוקו כסידורו... שאמר 'לשום לחם חיים ביום הלקחו' (הניגה בו ע"ב; מנחות צו ע"ב).

¹¹ תוספות חגיגה כו ע"ב ד"ה 'סילוקו כסידורו'.
¹² זנוכה תרמ"ב ד"ה 'והנה נגד'; ע"ע וישב תרמ"ז ד"ה 'במדרש'; מקץ תרמ"ד ד"ה 'בפסוק'; אמור תרס"ג ד"ה 'בפרשת'; במדבר תרנ"ד ד"ה 'איש על רגלו'; חקת תרמ"ה ד"ה 'בענין פי הבאר'; מסעי תרמ"ג ד"ה 'במדרש קודם'; עקב תרמ"ה ד"ה 'בפסוק'.
¹³ וזהר ח"ב, כה ע"ב; שם ח"ג, קמד ע"ב.

¹ ויק"ר כו, א. עיין שנת תרל"ג הערה 1.

המדינה את המלך והכטיח להם והקב"ה שהוא אלקים חיים ומלך עולם אמירתו אמת. לכן אף על פי שנפלו בני ישראל אחר כך ממדרגה הראשונה. מכל מקום נשאר בהם מקום תיקון על ידי הכהנים כו'. והנה אמירה היא חטיבה כמו שכתוב (דברים כג, כ-יח) את ה' האמרת וזהו האמיר כו'. ודרשו חז"ל² עשנו חטיבה אחת שהוא התקרבות ודביקות והיינו שנטע בתוכנו חיי עולם שיש בכל לב ישראל דברי תורה וזה האמירך ממש. וכן את ה' האמרת שזכו בני ישראל במעשיהם להפיק רצון מה' יתברך ושיתן להם התורה. וע"ש בפרשת תבוא באבן עזרא³:

7 במצות ספירת העומר כבר כתבתי במקום אחר⁴ שעל אלה הימים נאמר (תהלים לו, יח) יודע ה' ימי תמימים דרשו חז"ל⁵ כשם שהם תמימים כך שנותיהם תמימים. וכמו שכתוב במדרש⁶ אימתי הם תמימים כשעושין רצונו של מקום. כי התמימות הוא הדביקות בהשרש שזה עיקר מצות העומר לתת הראשית להקב"ה ונמשך ברכה ודביקות להשורש על ידי הפרשת הראשית עד סופו. וכמו כן בזמן הזה שהוא עיקר גידול התבואות ואילנות לכן צריכין להתדבק בה' יתברך בימים אלו והם הכנה על כל השנה. וכמו כן בדורות. בימים אלו אחר יציאת מצרים שנמשכו בני ישראל אחר הקב"ה במדבר כדכתיב (ירמיה ב, ג) זכרתי לך חסד נעורייך. ובוודאי מדזה⁷ נשאר זכירה בשמים לדורות ממילא יש התעוררות בנשמות בני ישראל להתבטל אליו יתברך בימים אלו. לכן כתיב (ויקרא כג, טו) וספרתם לכם כי הזמן מוכשר עתה לכן.

² ברכות ו ע"א; חגיגה ג ע"א.
³ 'האמרת - מלשון גדולה, וקרוכ מגורת 'בראש אמיר', ויאמר רבי יהודה הלוי הספרי נ"ע, כי המלה מגורת ויאמר, והטעם כי עשית הישר, עד שיאמר שהוא יהיה אלקיך, גם הוא עושה לך, עד שאמרת שתהיה לו לעם סגולה, ויפת פירש והנה תודה מלת האמרת פעל יוצא לשנים פעולים' (אבן עזרא דברים כו, יז ד"ה 'האמרת').
⁴ תרמ"ב ד"ה ימי הספירה.

ולאשר דור המדבר היו באמת תמימים שהרי נמשכו אחריו כבהמה כדכתיב במדרש⁸ בפסוק (שה"ש א, ד) משכני אחריך נרוצה. לכן זה הזכות עומד לפניו יתברך כמו שכתוב (תהלים לו, יח) יודע ה' כו' ונחלתם לעולם תהיה שנשאר התעוררות הימים האלו בכל שנה ושנה. וכמו שהיה אז מעשה זו הכנה לקבלת התורה כמו שכתוב אחרי זה (שה"ש א, ד) הביאני המלך חדריו כו'. כמו כן כפי הבירור והיפוש ותשוקה אליו יתברך בימי הספירה בכללות ישראל וכמו כן בפרט כך זוכין אחר כך בשבועות לקבל הארה חרשה מקבלת התורה:

בפרשת מועדות הקדים ונקדשתי בתוך בני ישראל (ויקרא כב, לב). כי עיקר הקדושה יכולין לקבל בהמועדות כמו שכתוב (שם כג, ב) שם ה' שם לו מקראי קודש. ושבת קודש היא לכם (שמות לא, יד). ובזמן המקדש בוודאי קבלו נפשות ישראל קדושה בהיותם רואים פני ה' במקדש ג' פעמים בשנה. ובשבת כתיב (ויקרא כג, א) שבת היא לה' בכל מושבותיכם כי במועדות היו צריכין לעלות ולמצוא שם הקדושה ובשבת יש בכל מושבות וגם בגלות כמו שאמרו חז"ל על שבת⁹ נחלת יעקב אביך (ישעיה כח, יח) נחלה בלי מצרים ויכולין למצוא קדושה בשבת בכל מקום. אכן כל הקדושה שבמועדות הכל תלוי בקדושת נפשות בני ישראל בעצמותם כמו שכתוב ונקדשתי בתוך בני ישראל ממש וחז"ל דרשו¹⁰ על מצות מסירת נפש בג' עבירות שיש מקומות בנפש ששם עיקר החיות כדמצינו רמ"ח מצות נגד רמ"ח אברים¹¹. ויש אברים פשוטים ויש שנשמה תלויין בהם. וכמו כן

⁵ בר"ד נח, א.
⁶ ויק"ר כח, ג.
⁷ אולי צ"ל 'דמוה'.
⁸ פסיקתא דר"ב ט, ד"ה 'צדקתך'; ויק"ר כו, א; ע"ע שמור"ד כה, ג.
⁹ שבת ק"ח ע"א-ע"ב.
¹⁰ סנהדרין עד ע"א.
¹¹ מכות כג ע"ב; פסיקתא דר"ב יב, ר"ה ר"י יהודה בר' סימון.

תהלים לו קפט

יִשְׁבְּעוּ: כִּפֵּי רִשְׁעִים | יֹאבְדוּ וְאִיבֵי יְהוָה
פִּיקֵר פְּרִים פָּלוּ בַעֲשֵׂן פָּלוּ: כֹּא לֹוֹה רִשָּׁע
וְלֹא יִשְׁלַם וְצַדִּיק חֹנֵן וְנוֹתֵן: כִּבֵּי מְבַרְכָיו

יסופו וכתנן גיהנם יגמרון: כא מזויף רשיעא ולא פרע וצדיק מחים ויהב: כב מטול רש"י

(כ) ביקר כרים. כאלו ענן נוקר הגרלה שמרים ככנוד כנשים שמפטמים אותן לנעמ: (כא) לזה מלנן על מרמזי נקעה שאינו מתקיים. כרים, רשע ולא ישלם וצדיק חונן ונותן. הקב"ה משור, כמו כר נחמ (ישעיה ל ג). ביקר, לשון אור יקרות (זכריה יד ו). ויש פותרין ביקר כרים, מה שהוא גזול ממנו: (כב) כי מבורכיו. של צדיק

מצודת ציון מצודת דוד

ישבעו. כי ה' יומן להם די סיפוקם: (כ) ביקר כרים. כהיקר הנעשה לכבשים אשר יפטמו אותם להשמנים למחר עת שחיתתם, כן טובות הרשעים בעולם הזה לטרדם לגהינם: כ"ו. כי אחר המיתה יכלו, ובעשן הגהינם יהיו כלים: (כא) לזה רשע. כשלא מצאה ידו לגזול לוקח בהלואה ואינו משלם, והצדיק המלוד, אותו חוננו ונותנו לו במתנה לכל יעש בעבורו: (כב) כי מבורכיו. כי בעבור כשרון המעשה הזה יגזור אומר ויקם, ואת אשר יברכם יירשו הארץ ואת אשר יקללם יכרתו:

אבן עזרא כמו דבר, והמת במלחמה, או ברעב לא בא יומו, עינו (זכריה ב יב), וטעם בעשן, כאשר יבעיר בהם כדברי דוד (שמואל א כ): (כ) כי. והרשעים יאברו בימי הרעה והרעבון: ביקר כרים. כחלב הכבשים, כמו עם חלב כרים (דברים לב יד), המושמים בעשן שיכלו רגע אחרי רגע. ויש אומרים ביקר כרים כעשב העמקים, כמו כר נרחב (ישעיה ל ג), וכמהו ככר הירדן (בראשית יג י), והוא כפול כמו בכבת

רד"ק בשקל פרוזן, ובסמוך ואת רעבון בחיכם (בראשית מב לו): (כ) יאבדו. לפיכך לא יבושו התמימים: ביקר. היקר והטוב שבכבשים, והוא החלב שקרב על גבי המזבח שהוא כלה באש והולך לו בעשן, כן אויבי ה' יהיו כלים: וכפל כ"ו לרוב הכליון. וכלו הראשון מלרע והשני מלעיל בסוף פסוק: (כא) לזה. ספר ממדות הרשע המגונות, כי מה שילוו לא

מדרשי חז"ל אמר שמואל: לא שנו אלא שורעה וצמחה ואלה חגב, אבל לא זרעה כלל אפילו מכת מדינה היא אינו מנכה לו חכורו, מאי טעמא, משום דאמר ליה אילו זרעתה הוה מקיים בי לא יבושו בעת רעה ובימי רעבון ישבעו. (ב"מ קז.) כא) לזה רשע וגו'. אמר להם רבן יוחנן בן זכאי לתלמידיו, צאו וראו איזוהי דרך רעה שיתרחק ממנה האדם. ר' אליעזר אומר עין רעה, ר' יהושע אומר חבר רע, ר' יוסי אומר שכן רע, ר' שמעון אומר הלוח ואינו משלם אחר הלוח מן האדם כלוה מן המקום שנאמר: לזה רשע

תהלים לו קפח

בְּלִבָּם וְקִשְׁתוֹתָם תִּשְׁבְּרֶנָּה: מִזֹּמְבֵמְעַט
לְצַדִּיק מִהֲמוֹן רִשְׁעִים רַבִּים: יִפִּי זְרוּעוֹת
רִשְׁעִים תִּשְׁבְּרֶנָּה וְסוֹמֵךְ צַדִּיקִים יְהוָה:
יְיָ יֵי יוֹדֵעַ יְהוָה יְמֵי תְמִימִם וְנַחֲלָתָם לְעוֹלָם
תְּהִיָּה: יֵי לֹא יִבְשׂוּ בְּעַת רָעָה וּבְיָמֵי רַעְבוֹן
וְאִחֲסִנְתָּהוֹן לְעֹלָם תְּהִיָּה:

י לא יבנתון בעדן פישתא וביומי אולצנא סבעין: רש"י

(טז) טוב מעט לצדיק. טובים מעט אנשים שהולכים לעזרת הצדיקים: מהמון רשעים רבים. האוכלוסין: (יח) יודע ה' ימי תמימים. מכיר אם אמרפלו ומצדיו שהחמילו מלממה נעולס, נשכל לשנות אח לוט ולהחנרות נאכרהס, ומעט אנשים

מצודת דוד

תשברנה. לכל יוכלו לירות בהם החצים: (טז) טוב. המעט שיש לצדיק יותר טוב מעושר רב שביד הרשעים: (יז) כי זרועות. לפי שיושבר חזק הרשע ולא יסאר עשורו בידו, אבל את הצדיקים סומך ה' ומה שיש בידם תתקיים: (יח) ימי תמימים. כמה שנים יהיו: ונחלתם. מעט מהטובה שהנחיל להם המקום, יהיה שמור אצלם לעולם כל ימי חייהם: (יט) בעת רעה. כי לא עליהם תהיה:

אבן עזרא והנכון בעיני, כי זה על דרך את מספר ימך אמלא ממון, כמו ומי אוהב בהמון (קהלת ה ט), אך הבל יהמיון (לקמן ל ט): (יז) כי. הזכיר הזרועות שהם דורכות הקשתות, והזכיר כי הקשתות תשברנה ולא יבא הזק לצדיק, והזכיר כי גם הזרועות כן, והפך תשברנה, וסומך: (יח) יודע. יש אומרים שיאריכם

רד"ק וקשתותם תשברנה. שלא יומן להם כמו חשבו להרע לעניים ולישרים. והאחד קשת: (טז) טוב. כי הצדיק ישמח במעט שהיה לו מן העולם הזה, אבל הרשעים ברבות ממונם לא ישמח בו, אבל ישאלו יותר ואינם שבעים לעולם. ופירוש המון כמו ממון. או יהיה המון ריבוי, והוא כנגד מעט שפירז, ויהיה לפירוש הזה פירוש רבים גדולים. ולפירוש הראשון

מדרשי חז"ל ונוי, בת כ' ככת ז' לחטא. בר חטיא אומר: כל מי שנאמר: בו תמים השלים שניו אפילו למדת שבוט. (ב"ר צח.) יט) לא יבושו בעת רעה. תנן, המקבל שדה מחבור ואכלה חגב או נשרפה, אם מכת מדינה היא מנכה לו מן חכורו, אם אינה מכת מדינה אין מנכה לו מן חכורו.

במדבר יד שלח קפו

אונקלוס

ה ויפל משה ואהרן על פניהם לפני כלקהל עדת בני ישראל ויהושע בןנון וכלב בןיפנה מןהתרים אתהארץ קרעו בגדיהם והיאמרו אל כלעדת בניישראל לאמר הארץ אשר עברנו בה לתור אתה טובה הארץ מאד מאד שלישי אסתפח בני יהוה והביא אתנו אלהארץ הזאת

רישא ונתוב למצרים: ה ונפל משה ואהרן על אפיהון קרם כלקהל כנשתא רבני ישראל ויהושע בר נון וכלב בר יפנה מן מאללי ית ארעא בזעו לבושיהון: ז ואמרו כלב כנשתא רבני ישראל קמימר ארעא די עברנא בה לאלקא יתה טובא ארעא לחרא לחרא ה אם רעוא קנא קרם י ונעל יתנא לארעא

אור החיים

לד שגם המרגלים גם הם אמרו ארץ זבת חלב וגו' שהיא שבה הארץ וכוונתם הייתה להרע להכדיק מאמר הדופי, לזה העיד הכחוש כי יהושע וכלב נחזקו לרומם ולפאר הארץ, ותיבה לאמר כאן לשון רוממות על דרך אומרו (פ' חבל) האמרת וכאמירך:

נמע מהם שכבר ילאו, ונחרו ברעב יותר ממנה שימותו במדבר, וזה ישנו במליאות כי ימיחס במדבר, למה ה' מביאם למדרגה רעה יותר למוח בחרב ולשבות נשיהם וגו', וגמרו אומר הלא טוב פירוש אם ה' לא ימיחס במדבר מסכימין לשבז מלרימיה"ה שאפשר שלא ימיחס מלרים ותיבה נפשם להם לשלל, ולא פחדו שיגזרו ה' עליהם וימיחס במדבר"ה ולא יגיעו למלרים כי זה הוא מצוקה"ה כואמרו או במדבר הזה וגו':

טובה הארץ וגו'. נחזקו לסחור דברי המרגלים שאמרו ארץ אוכלת וגו' י, ואמרו עובד מאד מאד בין צענין פירוהיה בין ביישובה, וכנגד הפלגת המניעה אמרו אם חפץ וגו' ונחכה בתורה מתכה לא זכח יגבר איש וגמרו אומר לחמנו הם:

ו. ויהושע וגו' מן החרים את הארץ. הולך לומר שהיו מן החרים, לתת טעם לקריעת בגדיהם, כי האומר מי אחס יהושע וכלב לעשות מעשה זה מה שלא עשו כל גדולי ישראל, ואמר הטעם כי לא היה לדד שהחזירו עלמין יותר מכל גדולי ישראל אלא לדד היוחס מן החרים שחרו אותה וראו מעלתה ועשו הכרעה"ה, גם נחזקו צזה לומר כי נחזקו בקריעתם זו כדי להרעישם"ה לומר אלו חרו אותה וקרעו בגדיהם על מאיסתה צעיני ישראל ויכחישו דברי הממאנים:

ח. אם חפץ בנו ה' י, נחזקו לדבר בלשון ספק, כדי שיניחו להם לגמור הדברים כי יאמרו שאין דבריהם אלא לגדר האפשרות ולא בצחינת הכחלטי"ה ולזה הניחום לומר כל הדברים ובגמין אמרו לרגום, וכאן הבן שואל למה לא רגמו על חולתן של דברים שהיו אין בדבריהם האחרונים תוספת ושינוי מחולת דבריהם, אלא לדד שבתחילת דבריהם אמרו אם, היו יושבים ומלפס גמין של דבריהם"ה וכשעמדו בהן אמרו לרגום:

ז. ויאמרו לאמר. אומרו חייבת לאמר אחר שאמר אל כל בני ישראל"ה. אולי כי

אור בהיר

צח) זה חלוקה ג', שגם זה טוב מאשר למוח במרב הכנענים. צב) בשביל שהמרו בדבריהם ונמעשיהם. ק) שזה חלוקה ב' וטוב מאשר לשבז מלרימיה, וכ"ש מחלוקה ד'. קא) לשק זעם ומכאובם. קב) להרעיש את העדה כדי שיאמרו אלו וכו'. קג) וא"כ למי יאמרו. קד) שאל"כ גם הם אמרו ארץ זבת וגו'. וזה אמרו ב"פ מאד א' לפירוהיה וא' ליישובה. קה) מה זו ספק הלא נשבע כניכול שיביא אותם. קו) ואינו מתנגד לדברי המרגלים. קז) פ"י נד האחר של

במדבר יג יד שלח קפה אונקלוס

במצינו וכן הוינא בעיניהון: א וארימת כל בנשתא ויהכו ית קלהון וככו עמא בלליא ההוא: ב ואתרעמו על משה ועל אהרן כל בני ישראל ואמרו קהון כל בנשתא קו דמיתנא בארעא דמצרים או במדברא הרין קו דמיתנא: ג ולקמא י מעל יתנא לארעא הקא למנפס במדברא נשנא וספלקא יהון לבנא הקא טב קנא די נתוב למצרים: ד ואמרו גבר לאחורו נמני

היינו בעיניהם: יד א ותשא פלהעדה ויתנו אתיקולם ויבכו העם בלילה ההוא: ב וילנו על משה ועל אהרן כל בני ישראל ויאמרו אלהם פלהעדה לומתנו בארץ מצרים או במדבר הזה לומתנו: ג ולמה יהוה מביא אתנו אלהארץ הזאת לנפל בחרב נשינו וטפנו יהיו לבז הלוא טוב לנו שוב מצרימה: ד ויאמרו איש אל אחיו נתנה ראש ונשובה מצרימה:

רש"י

לקט בהיר

א) דאילו העם כמיז לבדו ויבכו העם, ונמלא כמה פעמים שהמנהיגים נקראים בלשון עדה, לפי שהם נועדים לכל זרכי העם (בא"י): ב) כמו (ברא' כ"ג י"ג) לו שמעני, ואינו מלשון אולי כמו (דברים ל"ב כ"ט) לו חכמו, או כמו (כ"ב ל"ט) לו יש חרב ביד, שא"כ חסר חלי המאמר מה יהיה או לא מה יהיה אז, גם הוסיף וא"ו על חייבת ממנו, כי חסר הוא, שפירושו הלאי שהיה אשר ממנו, ובכל מקום כזה בא הו"ו במקום חייבת, "אשר" כגון (דברים ה' כ"ו) מי יתן והיה לבנב שזהו כמו מי יתן אשר היה, וכן לו שמעני הוסיף רש"י לומר הלאי ותשמעני, וכמו שחייבת אשר יכול להיות חסר, כגון אם הדבר ילכו בה שפירושו אשר ילכו בה כמו כן יכול לחסור הו"ו וזה רש"י למלאותו (רא"ם): ג) ר"ל אין זה נמיה ביד, אלא ייקח איש פשוט ונמנה אוחו להיותו ראש, שהמיינו והפקידה נקרא לפעמים נמיה, ואעפ"כ אינו זו ממשמש שמתך והשר נימן למעלה וכל העם יהיו חמתי, וכן לשפלות שיהיה הוא נימן למטה ואחרים יהיו למעלה ממנו, והאונקלוס ז"ל

אור החיים

ט' א. ותשא וגו' ויבכו העם. אומרו העם ולא הספיק צמח שזכר הנושאים קולם, לומר כי לא כל העדה צכו צלילה הכוא אלא חלק מהם הגם שבכללות כולם נשאו קולם לדברי המרגלים אשר הפליאו להפחיד. עוד יתבאר על פי דבריהם ז"ל (סועה ל"ה). שאמרו וזה לשונם אמר הקדוש ברוך הוא אחס צחיחס צכיה של חנס חני אקבע לכם צכיה לדורות עד כאן. והוא מאמר הכחוש ותשא כל העדה וגו'

אור בהיר

צו) פ"י ראשי ומנהיגי העדה. צז) אם היה אפשר היה זה חלוקה המעלה.

תְּדַבְּרוּ מִנְהוֹן יִיאָמְרוּ בְּ יְהוָה וְיִיאָמְרוּ בְּלִהְיֶה עֲדָה לְרִגְוֹם

לקט בהיר

רש"י

מנינס" וחוסר כשרים שבהם מוח (אויב שהיה מגין עליהם (סופה סע) (דבר אחר ללו של המקום סר מעליהם): (י) לרגום אתם. את יהושע וכלב"י: (ספר'): (ז) כמו שלל מגין על האדם מן הכאת החמה כן

אדם כשר וצדיק מגין על הדור מן הפורענות, והצורך לזה שאם כפשוטו שאין להם הגנה וכן לגבי קוב"ה למה אמר סר שמשמע שעד עתה היה להם בנחמי, וברוב הספרים גרסינן אויב שהיה מגין עליהם משום שאמר בלשון יחיד, ואם סר כל אחד מה נצק אם נשאר אחרים, אלא ודאי הוא אחד המיוחד הידוע שהוא אויב, ובסופה איחא שמה בזמן שהיו המרגלים שם כדי לטרדם בהספד שלו, אבל לעיל היש בה עץ לא הביא רבינו שהוא אויב הגם שנאמר בלשון יחיד, כי אין הכרת שראונו לומר שאפילו צדיק אחד לא יהיה בהם, והביא גם הד"א, שלפי פי' הראשון היל"ל הוסר כלם, שלא סר מעצמו אלא הוסר ע"י הקב"ה (ג"א), ודרך הב' לא די שאין הקב"ה כל שלהם והיל"ל סר הלא מעליהם (מ"ל): (ח) ולא את המרגלים, כי מהענין נראה שלא הועז בעיניהם ולא הודו לדברי יהושע וכלב, וגם על פי פשוטו לא את משה ואהרן, שהם נפטו על פניהם

אור החיים

בלא מאלל, והנה לפיכך מין צריה שזאפת רוח וכהי לה למזון, ואם ככה הוה ה' עושה היו ישראל נפנים לעסק התורה ולמזות, גם היו נמנעים מכמה מעשים בלתי הגונים אשר יסובצו מזורכי המחיה והכלכלה"י, ולזה הייתי מתרץ מעלמי כי רצה ה' לזכות ישראל בתרי"ג מצות אשר רובם תלויים במיני המאכל והמשחה, התרומות, מעשרות, חלה, מצות שמיטה, ושזריעה, ושחרישה, ושצק"ירה, וכדומה, אבל חכמי האמת (שער הגלגולים פ"ד) הוסיפו צוה טעם לשבח בדרך כלל, כי כל עיקרי הנצרכים מעלין בקודש"י) צסוד

כאבן השואבת"י) וצוה השכיל להבין מאמרם ז"ל (שבח ל"ד) שאמרו יהיב ציה ענייה ונעשה גל של עלמות"י) והבין, ועל פי הדברים יבין אומרו אל חיראו וגו' כי לחמנו הם וחזרו ופירשו מין הלחם שאנו אומרים הוא סר כלם מעליהם והוא יוצן המחיה אותם כבר הוסר מעליהם, ועוד וכו' אחנו שהוא צחינה כללות הקדושה וצוה נעשה כאבן השואבת לכל נילוצין המחיים אותם ונאצדים כלם יחד, ומעשה אין מקום לירא מהם כאומרו אל חיראוס:

י. ויאמרו וגו' לרגום וגו'. צריך לדעת למה לא נרגשו במאמר ראשון שאמר כלב עלה נעלה וירשנו וגו' וכל לה, ונראה כי לדברי כלב לא חששו לפי שדבריו בטלים מעלמן שאין עדות יחיד עומדת לגבי עדות רבים דכתיב (דברים י"ט) על פי שני עדים יקום דבר לזה לא חשו לדבריו, מה שאין כן כשבאו יחד דברי יהושע וכלב מעשה הורעה עדות המרגלים כי דין ב' עדים דין מלאה עדים (מכות ה'): ועדות שקולה היא זאה ואין כאן עדות לא של מרגלים ולא של יהושע וכלב וחזר הדין

אור בהיר

ק"ג) כגון גניבה, רמאות, שקר, מאכלות אסורות וכו'. ק"ד) כלומר כיונה הכריאה היחה שאחר ההתגשמות יתעלו למעלה להתקרב לשורשם, וצוה פירש מן בעש"ט הק' ו"ע, רעבים גם נמאיים, הכמוז מקשה למה ברא הקב"ה עולמו כן, ומתקן נפשם בהם חתעק, נפשות שנחטפו נמאלל ונשמה צריכים להחבר. ק"ו) מאנגע"ט בע"ז. ק"ז) פי' הנביטו צו משך ממנו החיות

וַנְתַּנְּה לָנוּ אֶרֶץ אֲשֶׁר־הוּא זִבַת חֶלֶב וּדְבַשׁ: אַךְ בִּיהוָה אֱלֹהֵימָרְדוֹ וְאַתֶּם אֱלֹהֵי יִרְאֵוֹ אֶת־עַם הָאָרֶץ כִּי לַחֲמֵנוּ הֵם סָר צִלָּם מֵעֲלֵיהֶם וַיְהוֶה אֶתְנֹו אֶל־

לקט בהיר

רש"י

מפרש הענין לא המיכה, ועיין רש"י מקץ מ"א מ"א נחמי עבודה כוכבים* (ט): (ט) אל תמרדו. ושוב ואחס אל אוקר: (ד) מדלא אמר נתנה מלך דרשו כן, שרזו לעשות חיראו"י: כי לחמנו הם. (אכלס כלחם"י: סר צלם.

שינו נוסחאות * כמו בא עד הראש ושיב טיו לים.

ראש ועליון מן הכל (ג"א), ובסנהדרין ק"ז, ואמר רב יהודה אמר רב נקש דוד לעבוד ע"ו שנאמר (ש"ב ע"ו) ויהי דוד נא עד הראש אשר ישמחה שם לאלהים ואין ראש אלא ע"ו שנאמר (דניאל ב') והוא ללמא רישיה די דהב טב עכ"ל: (ה) רצונו לומר דאין זה ב' דברים, צווי אחר צווי, אל תמרדו ולא חיראו, אלא הראשון צווי והשני הבטחה הנמשך ממנו, והוא"ו של ואחס פירושו ואז אחס, וב' הוכחות נדבר, ראשית שכלאורה מאמר אך צוה' אל תמרדו אין מקומו כאן צין ב' דברים שבאו להחזיק הפך דברי המרגלים, שהארץ טובה היא וגם נכבשה אותה בצין פחד, ובפרט חיבת "ארץ" צריך ביאור, ודאי שהכי פירושה הארץ טובה היא מאד, אבל מה הנאה יש לנו בה אם אין אנו משיגים אותה, לזה אך דבר זה צריכים אחס לעשות צוה' אל תמרדו, ואז אין פחד מפני עם הארץ ושיג אותה, והשנית חיבת ואחס קא דייק שמיותר הוא ואין לו שחר צין ב' הלוויים שמקומו בראש המאמר, ודאי שעד כאן היה צווי ועתה התחיל הבטחה (מ"ל), עוד יש לכוון בו, כי מאמר שרצונם לומר אל חיראו, זה לא שייך, כי הפחד הבא לאדם לא הוסר בדברים, לזה אמרו כי באתם אין ממה לפחד כי לחמנו הם סר כלם, אלא הפחד נא לכם בעבור שפרתם מאחרי ה' על דרך פחדו ציון חטאים, אך אם יהיה צוה' אל תמרדו אז מילא יהיה ואחס אל חיראו (מ"ה), עוד יש להעמיס בדברי רבינו שאל תחשבו שצריך תשובה המשקל כמד מאוד ימים רבים כדי שה' יהיה חמנו, לא כן הוא, אלא אך ורק צוה' אל תמרדו ושוב מיד ואחס אל חיראו (בד"א): (ו) פי' נדבר הזה הם דומים ללחם, ולא שנהנה מהם כלחם, עוד יש

אור החיים

ארץ אשר וגומר. כאן גזירת מאמרם חס חפצ"י: ישנו בערך זולתכם אבל לא אחס, ודקדק לומר וא"ו היא זבת חלב ודבש"י) פירוש הוא ולא אחרת של ואחס לרמוז אפילו אחר שהצדיקו דברי כיוולא צוה, והמרגלים אמרו זבת חלב ודבש היא אין חיבת היא מופלגת"י) מהארץ שוללת מניאות כיוולא צוה אלא לזכרון אשר עליו צוה מאמר זבת חלב ודבש:

ט. ואתם אל וגו"י) פירוש כל הפלגות המורא

אור בהיר

הספק שאם לא יתפזר לא יתן חו"ש. ק"ח) פי' ואין הגזירה על והביא אותנו לומר שאם יתפזר יביא ואם לא לא יביא, שלא כן אדם הוא ויתגסם וכנ"ל, אלא העם הבינו כן, ע"כ המחזיק על גמרו של דברים, אבל לפי כוונתם כל הכחוז המשך אחד, שאחר שיחפזו ויביא אותנו ויתנה לנו אז יתאמת אלנו שהיא זבת חלב וגו'. ק"ט) חיבת היא מיותר, ובא למעט. ק"י) כשהיא מופלגת, ר"ל כשחיבת היא רחוק מחיבת הארץ לא נא למעט ולשלול, אלא כמראה בלעב הארץ אשר דברנו ממנו זבת וגו', או אפשר שחיבת מופלגת אין פירושו רחוק אלא פי' מובדל ומופלג, ואינו דבוק, למשל כשאומרים ארץ הזאת אז חיבת זאת דבוק לחיבת ארץ, משא"כ כשאומרים זאת הארץ אז הוא מופלג ואינו דבוק, וכונת המחבר ז"ל לומר שנלשון שאמרו המרגלים אין חיבת הוא מופלגת ומובדל מחיבת הארץ, ואינו שוללת א"כ אחרת אלא כמראה בלעב, משא"כ בלשון יהושע וכלב אינו דבוק אלא מופלג ושולל, ודרך זה הב' הנאצי יותר זה הקרוב. ק"א) חיבת ואחס מיותר, שחיבת אל חיראו בעלמנו פירושו ואחס אל חיראו. ופי' זולתם אומרו אחרים שאין להם סייעתא דשמיא. ק"ב) אעפ"כ ה' צוה' לא יעובס.

ממילא בלי שום פעולה הי' הניצוץ הקדוש נמשך אליהם בקל והיו האומות גופלים ממילא כפגרים מתים. ולא עוד אלא הניצוץ הקדוש שהי' נדבק בהם הי' מוסיף בהם כח וחיות, והיו אויביהם גופלים לפניהם איש בחרב רעהו עוד יותר ויותר. וז"ש אך בה' אל תמרודו, והיינו שיאחזו במדת התמימות ולא יחקרו אחר העתידות אלא יהיו רצונם ודעתם בטלים לדצון ה', וכל שחפץ ה' לעשות אתם יהי מקובל ורצוי בעיניהם, ואז ממילא לא יהי לכם ממה להתייר, כי לחמנו הם. היינו שהניצוץ הקדוש שהי' באומות עוד יוסיף בנו כח ועצמה כמו לחם שמוצא פי ה' שבלחם מוסיף עוד כח וחיות, וע"כ כשתראו גודל כח האומות שנכחו כארזים וחסון הוא כאלונים זה עצמו יתן עוז בלבבכם, כי תדעו באמנה שזה הכח הוא מהניצוץ הקדוש המחי אותם והוא עצמו תיכף יסתלק מהם וימשך אחריכם ותוסיפו כח ועצמה, ובכן אם כח האומות גדול ביותר, תדעו שכחכם יגדל ביותר, וזה עצמו הוא הפירוש "סר צלם מעליהם" שזה הניצוץ הקדוש שהי' צל לראשם סר מהם ונמשך אחריכם, ואיך הוא זה מפני שה' אתנו, ע"כ אל תיראום:

אך ישראל פגמו או במדת התמימות, וכבר אמרנו שהם באשר היו דור דעה וידעו להבחין מעלת הנהגת משה מזולתו, כי הנהגת נסים נגלים לא תתכן אלא ע"י משה ואפי' האבות לא הי' השי"ת מתנהג עמם אלא בנסים נסתרים, ועיי' רמב"ן (ריש פ' וארא), והם באשר שמעו מאלדד ומידד משה מת ויהושע מכניס את ישראל לארץ הבינו שלא תהי' ההנהגה עוד ע"י נסים נגלים, ושוב אין זה בכלל הציווי שאמר השי"ת מקודם לכן הר' לכם שבת בהר הזה פנו וסעו לכם ובואו הר האמורי וגו', כי זה הי' קודם הגזירה שלא יכנס משה לארץ, וע"כ לא השיבו על תוכחת משה אליהם לא תעצוץ ולא תיראוץ מהם ה' אלקיכם ההולך לפניכם הוא ילחם לכם ככל אשר עשה אתכם במצרים לעיניכם, ובמדבר אשר ראית וגו' ההולך לפניכם בדרך לתור לכם מקום וגו' באש לילה וגו' ובענן יומם, כי אין מזה ראי' להנהגה בלי נסים נגלים,

טפלה להיין, ולהנ"ל א"ש שכל הגורם לזה הן הדמעות שנקראות מים טהורים ע"כ נקרא הכל ע"ש השורש שהוא המשקה: וי"ל עוד שבשני אלו הדמעות והקול שבאין ממוח ולב, זכו נמי לפרשת ציצית, שאיתא במדרש שניתנה להם פרשה זו אחר חטא המרגלים, כי לבן הוא אהבה ותכלת היא יראה, וידוע שאהבה באה מלב טהור והמשכן דוגמת הלב כתיב בו (שהי"ש ג') תוכו רצוף אהבה, ויראה באה מהמוח והשכל ויראה היא אותיות ראי', שלעומת שהוא כאילו רואה בעיניו הענין האלקי כן תגדל היראה כידוע, וע"כ זכו נמי אלו לתגלת אלו:

אך בה' אל תמרודו ואתם אל תיראו את עם הארץ כי לחמנו הם סר צלם מעליהם וה' אתנו אל תיראום, וברש"י אז אתם אל תיראו, נראה לפרש דלאו שכר והבטחה לבד הוא, אלא שזה המשך מזה בעצם, והיינו עפ"י מה שהגיד כ"ק אבי אדומ"ר זצלה"ה בהא דכתיב (דברים כ') כי תצא למלחמה על אויבך וראית סוס ורכב עם רב ממך, וברש"י בעיניך הוא רב אבל בעיני אינו רב וכה"א והכית את מדין כאיש אחד, ופירש הוא זצלה"ה כי כל כחות האומות הם מניצוץ קדוש המחי אותם, ואם נסתלק מהם אותו הניצוץ נשארו כולם פגרים מתים, וזהו בעיני אינו רב כי אינו אלא ניצוץ אחד קדוש, עכ"ד. וממוצא הדברים שמלחמת ישראל היתה להוציא את הניצוץ הקדוש מבין האומות ואח"כ ממילא גופלים כשבטים אחרי הקוצר, ויש להבין איך הוציאו ישראל את הניצוץ הזה. וי"ל להיות ידוע שהניצוץ הקדוש מתאווה להתדבק בכלל הקדוש' כרמיון החיים שנמשך אחר האבן השואבת, אבל כ"ז הוא באם ישראל זכאין ובתוכם מופיע שם ה' או הניצוץ הקדוש ממילא נמשך ונדבק בהם, ונראה דמסוגלת לזה ביותר היא מדת התמימות כמ"ש (שם י"ח) תמים תהי' עם ה' אלקיך וברש"י אז תהי' עמו ולחלקו, ובזה יש לפרש הא דברש"י (פ' דברים) דאם לא שלחו מרגלים לא היו צריכין לכלי זיין, דבאם לא שלחו מרגלים ואחזו במדת התמימות אז היו לגמרי עמו וחלקו של השי"ת, ואז

אך בה' אל תמרודו ואתם אל תיראו את עם הארץ

לישראל, פרשת נסכים ופרשת חלה, ובמדרש (פ' י"ז) פתח ר' חנינא לך אכול בשמחה לחמך ושתה בלב טוב יינך כי כבר רצה האלקים את מעשיך, אכול בשמחה לחמך זו פרשת חלה ושתה בלב טוב יינך זו פרשת נסכים כי כבר רצה האלקים את מעשיך זו הכנסת ישראל לארץ, והיינו דלעומת שני חלקי התשובה, הבכי' והצעקה בקול, זכו לשתי מצוות אלו, והיינו שמהדמעות שהורידו שהן נקראות מים טהורין שיורדין מן המוח זכו לפרשת נסכים, כידוע שכל המשקין שרשם הוא מים, והם המעוררין למעלה השפעת המים העליונים, וזהו שבבטיול הנסכים ניטל טעם יין באשר אין בהם כ"כ ממים העליונים, וכמו בגשמיות המים הם שורש התענוגים כמ"ש הרחיץ ומרביית טעם יבול הארץ מינייהו הוא, כן ברוחניות תענוגי ישראל מתורה ועבודה מינייהו הוא, וכן בקול פנימיות הלב זכו לפרשת חלה, והיינו דבחלה כתיב (יחזקאל מ"ד) להניח ברכה אל ביתך, ויש לפרש עפ"י מה דידועין דברי הארז"ל בהא דכתיב (דברים ח') לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחי האדם, היינו שלא מגשמיות הלחם האדם מקבל חיות אלא ממוצא פי ה' שבהמאכל, עכ"ד, והנה אמרו ז"ל (ב"ר פ' מ"ח) פתח סעדתא דליבא שהוא המחוק כח הלב בגשמיות וברוחניות, וזהו הפירוש מה שנאמר בחלה להניח ברכה וגו' היינו שגורמת שתשרה ברכה שהיא היא מוצא פי ה' במאכל ביותר, ובזה יהי' חזוק הלב ביותר, וזכו ישראל לזה בקול פנימיות הלב בתשובתם מחטא המרגלים, וזהו אכול בשמחה לחמך כענין שכתוב (משלי י') ברכת ה' היא תעשירי ולא יוסיף עצב עמה, וזאת גורמת החלה שמביאה ברכה, ושתה בלב טוב יינך, כי תענוג ישראל הנמשך מן המים העליונים מביא ללב טוב וכמ"ש (שם ט"ו) וטוב לב משתה תמיד, וזה גורמים הנסכים כנ"ל:

ובמ"מ שפירשנו ענין נסכים נתבאר מה שקשה לי מאז למה נקראו נסכים ע"ש היין, הלא המנחה שמביא עמם מרובה מהם כאמרם ז"ל (מגילה י"ב). כדת של תורה אכילה מרובה משתי' ונקראת רק מנחת נסכים כאילו המנחה

עמורה, אי אפשר שיועיל להם כיבוס, כמו שאינו מועיל שיהפוך כושי עורו ונמר חברבורותיו אפי' ע"י מאה כיבוסים, וכמ"ש במדרש (שהי"ש פ"א סוסי" מ"א) בפסוק אל תראוני שאני שחרחרת למה אנו דומים לבן מלכים שיצא למדברה של עיר וקפתחו החמה על ראשו ונתכרכמו פניו נכנס למדינה במעט מים ומעט מרוץ נתלבן גופו חזור ליופיו כמו שהי' אבל אתם שופים ממעי אמכם וכו':

וממוצא הדברים שתשובת עזיבת החטא והחרטה שמועילה בישראל היא מחמת שהנפש שלו איננה מתקלקלת ולא נפגמת בפנימיותה אלא מתלכלכת לכלוך חיצוני בלבד:

והנה בכאן כתיב ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו העם בלילה ההוא. הנה ידוע ההפרש שבין קול ודיבור, שקול הוא הבל היוצא מפנימיות הלב טרם נתחלק בה' מוצאות הפה, ודיבור הוא שנתהוה ע"י ה' מוצאות הפה, וע"כ כאן דכתיב ויתנו את קולם הוא פגם בפנימיות הלב, וזה שמביא המדרש לזה מקרא שכתוב נתנה עלי בקולה ע"כ שנאתי, שהשנאה נצמחת מפאת הקול שהוא פנימיות, וכן ויבכו העם בלילה ההוא הוא פגם במוח, שדמעות יורדות מהמוח, והוא עוד יותר פנימי מהלב, שהוא רק מחמת השכל שבאדם ואינו נמצא בשאר בעלי חיים, ומוכן שחטא כזה אינו דומה לכלוך חיצוני שעובר ע"י כיבוס, והוא קלקול ופגם בשני חלקי האדם בפנימיותו בשכל שבמוח ובנפש שמשכנו בלב, וע"כ אף שעשו תשובת המשקל בבכי' ובקול כמ"ש ותשובו ותבכו לפני ה' ולא שמע ה' בקולכם ולא האזין אליכם, כי אין תשובה כזו מועלת אלא לחטא שהוא דומה לכלוך חיצוני, אלא התיקון כמ"ש במדבר הזה יתמו ושם ימותו, וכבזוה"ק המספר מגודל מעלתם שמה:

ומ"מ תשובת ישראל לא עלתה בתוהו ואבדה ח"י, כי אפי' אנהא אחת טובה מישראל איננה הולכת לאיבוד, ואם לא הועילה לכפר על עוונם, מ"מ הועילה לעשות שורש למעלה ופרי למטה, והן הן שתי המצוות שניתנו

מרגלים לא היו צדיקין לכלי זיין. והטעם כי א"י בעצמה אינה מקיימת עוברי עבירה וכענין שכתוב כאשר קאה את הגוי אשר לפניכם, והיתה הארץ מצד עצמה מקיאה אותם וספו תמו מעצמם בלי מלחמה, ומה שסבלה עד אז את האומות, כי בזה"ק כמו שישדאל קנו מעלתם ע"י המידוק במצרים ואלמלא שנשתעברו במצרים לא זכו למה שזכו. כן א"י אלמלא היתה ברשות הכנענים מקודם לא עלתה למה שעלתה, וע"כ עד עת הקץ לא היתה מעלתה כ"כ גדולה להקיא מתוכה את עוברי עבירה, ובמו ישראל עד הקץ היו מצרים שולטים עליהם, ובע"כ שלא בטובתם היו סובלים את שעבוד מצרים, אך כאשר הגיע הקץ כתיב והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים, וכמו שהגיד כ"ק אדומ"ר הרי"ם וצללה"ה מגור שלשון סבלות היינו שלא יהיו סובלים את מצרים, ודוגמא זו היתה ארץ ישראל:

והנה ישראל במצרים כבר הגדנו שכאשר דיבר משה אליהם פרכת החודש הזה לכם נתן בהם רוח חיים, ותחת אשר מקודם היו כבשר המת שאינו מרגיש באיזמל וכמ"ש ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה, בדיבור הפרשה התעוררו לתחי' דוגמת עת בריאת האדם דכתיב ויפח באפיו נשמת חיים כך ה' דיבורו של משה ששכינה מדברת מתוך גרונו, והשומע קול נבואתו כשומע קול אלקים חיים, וזה ה' להם לרוח חיים, ואז דק אז ה' פתח הגאולה, ולולא שהקדים לפחת בקרבם רוח חיים זה, לא ה' אפשר להם להגאל, ובאשר יציאת א"י מרשות כנענים היתה דוגמת יציאת ישראל מרשות מצרים, הוצרך נמי להיות כה"ג תחילה לעורר בקרבה רוח התעוררות קדושה שתצא מאפילה לאורה, ואח"כ ה' אפשר לה לצאת מרשות הכנענים וללבוש מלכות להקיא את עוברי העבירה, היינו הכנענים, וקודם זה לא ה' בכחה לעשות מאומה, ולזה ה' נתבקש כחו של משה, ולא ה' בכח זולתו, וכמו בגאולת מצרים, שבמרדש (שמ"ד פ' ג') שהקב"ה אמר למשה אם אין אתה גואלם אין אחר גואלם, וי"ל דמשום הכי הוא שלא ה' אפשר ע"י שום נביא אלא

על ה' יהבו, ובאשר רצון ה' שלא לחרוש ושלא לזרוע ולא יעשה מלאכה בודאי כן טוב וכך יפה, ולא תחי' המניעה ממלאכה כאילו ידיו אסורות אלא שיהי' בדעתו שבאמת א"צ לו וכך טוב לו, ואם היתה המניעה ממלאכה לעולם בודאי ה' טוב שלא לעשות מלאכה לעולם, וזה עצמו הוא בכל הענינים המעיקים לאדם שיהי' תמים עם ה' ולא יחקור אחר עתידות אלא ימסוד עצמו לרצון ה' ומה שטוב בעיניו יעשה, שאין לך טובה ממה שטוב בעיני הש"ת, וזהו תמימות כמו שאמר ה'ע"ה (תהלים קל"א) נפשי כגמול עלי אמו, ועי"ז נעשה האדם עמו ולחלקו ית"ש ואז ממילא צווחין אף עקתין בטילין ושביתין, כי כל קיומם הוא מחמת שיש בהם ניצוץ קדוש המחי' אותם, וכאשר האדם נעשה עמו ולחלקו ית"ש, נמשך מהם ממילא הניצוץ הקדוש ונתדבק בו וכנ"ל בענין ירושת הארץ, וי"ל נמי שמה נמשכת ברכת שבת ומינייהו שתא יומין מתברכין משום שכל חלקי הקדושה והניצוצות נמשכין אליו וכענין כי לחמנו הם כנ"ל:

שנת תרע"ח

בענין המרגלים שלכאורה אינו מובן מה שאמר נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו לנו את הארץ וישיבו אותנו דבר את הדרך בעלה בה ואת הערים אשר נבוא אליהן, שזה יתכן באם כל הליכתם היתה עד עתה לפי הלך רוחם ויריעתם, יחפצו נמי לדעת להלאה דרכם מראש, אבל באשר עד כה נמי לא ידעו המסעות והחניות אלא עפ"י ה' וביד משה וארון ברית ה' נוסע לפניהם לתור להם מנוחה ועמוד הענן מהלך לפניהם לנחותם את הדרך, מה נתחדש להם דבר שיהיו נוקקים לחשוב מחשבת דרכם ואת הערים אשר יבואו אליהן ולא סמכו על מנהלם עד כה: ונראה דהנה כתיב (דברים א') פנו וסעו לכם ובואו הר האמורי ואל כל שכניו, ומשמע שימצאו הארץ כבושה לפניהם ואינן צריכין למלחמה כלל, וכמ"ש להלן בואו ורשו את הארץ, שאינה חסרה אלא ביאתן שמה, ובאמת כי ברש"י בשם הספרי אלמלא שלחו

אבל מ"מ היא פגימה במדת התמימות, כי יהי' מה שיהי', ה' להם להשיב אמרים לנפשם שבאם טוב להם בשר בודאי ה' השי"ת נותן להם, ונקל ליתן להם בשר שאיננו יוצא מהיקש הטבע לגמרי מלידתם להם מן אשר לא ידעו האבות ויוצא מהיקש הטבע לגמרי, ובודאי השי"ת יודע יותר מה שטוב להם, ואם היו סומכין על השי"ת בתמימות לא היו באין לשאלת הברש, וע"כ אבדו אז את משה מליכנס עמהם לארץ, וע"כ אז דוקא התנבאו אלדד ומידד נבואה זו בעתה ובזמנה לעוררם על האבידה שאבדו אולי יתנו את לבם לעשות תשובה, ובאם היו עושין תשובה וחזרו למעלת התמימות ה' נתקיים (ירמ' י"ח) רגע אדבד על גוי ועל ממלכה וגו' ושב הגוי ההוא מרעתו וגו' כי גזירת נביא משנתית לטובה:

אך לא חלו ולא הרגישו לעשות תשובה, לכן הביא השי"ת אותם בנסיון מרגלים, ואם הלכו בתמימות או עכ"פ קבלו תוכחת משה אף שבעיניהם היו דבריו נחשבים בלתי צודקים, מ"מ אם קבלו דבריו בתמימות והיו אומרים לנפשם אין לנו אלא דברי בן עמדם ואפי' יאמר לך על שמאל שהוא ימין, והיתה אמונה זו נחשבת אמונה בתורה שבע"פ, והי' תיקון על פגם התמימות בשאלת הברש, ושוב היו דור דעה עם תמימות יחוד עליונים בתחתונים כנ"ל, והי' משה נכנס עמהם לארץ וקא היו צריכין לכלי זיין כלל, ושוב לא ה' להם ממה להתירא כלל, ולפי האמור מובן אשר כל דברי תוכחת משה לא היו דברי תוכחה בלבד, כי עדין ה' הרבר בידם שיכנס משה עמהם ויהי' נהג עמם הנהגה נסית כמו במדבר:

ויש לומר ששבת הוא תיקון לחטא זה, דהנה אמרו ז"ל שיהי' כאילו כל מלאכתך עשוי' שלא תהרהר אחר מלאכה, ושמעתי מפי כ"ק אבי אדומ"ר וצללה"ה שמדה זו נהגת בכל עניני אדם ואפי' מי שיש לו חולה בתוך ביתו רח"ל אם אפשר לו להתאפק שלא יצטער ויהדהר בעגמת נפשו, בודאי יתרפא כאמרם ז"ל (שבת י"ב סוע"ב) יכולה היא שתרפא. עכד"ק, והיינו שזוהי מדת התמימות שישליך

ובש"ס סנהדרין (י"ז), שלא סימו קמי משה נבואת אלדד ומידד, ע"כ לא יכלו להשיבו מאומה, ובקרבם חשבו שהצדק אתם, וכבר הארכנו בזה:

ומ"מ נכתבו דברים אלו בתורה, כי כל מה שמרע"ה לא נכנס עמהם לארץ י"ל דהנה בזה"ק שהיתה נחשבת ירידה למעלת משה שמה הוא בעלה דמטרוניתא והוא גבוה ממעלת הארץ, אך הלוא גדולה מזה עשה משה לטובת ישראל, וכל השליחות ליכנס לבית כרעה מקום טנופת ע"ז היתה ירידה למשה, וגם התעסקו עם ישראל נחשבת ירידה אליו לגודל מעלתו, ואיתא בספ"ק שזהו הענין שסירב משה מתחילה בשליחות, ומ"מ לטובת ישראל לא השיגח על ירידתו, וגדולה מזה עשה שנתן נפשו עליהם ואמר מחני נא מספרך, ואיתא בספ"ק דבאם ה' משה נכנס עמהם לארץ לא היו עוד גולין ממנה לעולם, ועוד מעלות רמות ונשאות, וא"כ אף שלגבי משה נחשבת ירידה מ"מ לא היתה זאת מניעה באשר ה' נצמחת מזה טובה גדולה לישראל, ובשביל זה עצמו ערך תפלות כמנין ואתחנן ליכנס לארץ אף שידע שירידה היא לו, אבל י"ל שמאחר דלדיד' היתה נחשבת ירידה אלא שהיתה לטובת ישראל, שוב צריכין זכות ישראל לזה, והיינו דישדאל היו דור דעה, ואם בטלו את דעתם והלכו בתמימות והי' כמו בתחילה על הים שנכנסו לים עד חוטמיהם ואמרו אין לנו אלא דברי בן עמרם, ה' זה יחוד מזה ולב, דור דעה בתמימות, ולעומתו ה' חיבור עליונים בתחתונים, והי' גודם ביאת משה שהוא בעלה דמטרוניתא בארץ:

אך מאז בשאלת הברש פגמו במדת התמימות, הגם שהי' לוטה בשאלה זו ענין פנימי ולא תאוות בשר גשמי, וכבר דברנו בזה במקומו, והדבר מוכרח שהדי היו חושבין אז ליכנס לארץ בעוד ג' ימים, והיתכן שאיש לא יהי' ביכולתו להתאפק שלשה ימים מאכילת בשר, מה גם אחר שזה יותר משנה שיצאו ממצרים שהיו ניוונין במן לבד, ושלשה הימים האחרונים לא יכלו להתאפק, זה לא יתכן בשום אופן, ובהכרח לומר שהי' לוטה בו ענין פנימי: